

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI
(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ)

İLKÖĞRETİMDE HÜKÜMET PROGRAMLARI
VE
UYGULAMALAR
(1980 –)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
BİLGE DÜVER

ANKARA–2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI
(EĞİTİMİN SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ)

İLKÖĞRETİMDE HÜKÜMET PROGRAMLARI
VE
UYGULAMALAR
(1980 –)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Bilge DÜVER

Danışman
Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

ANKARA–2009

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI ÖRNEĞİ

..... 'ın
.....
..... başlı
kılı tezi
..... tarihinde, jürimiz tarafından
..... Anabilim / Anasanat Dalında Yüksek
Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):
Üye :
Üye :
Üye :
Üye :

ÖZET

İLKÖĞRETİMDE HÜKÜMET PROGRAMLARI VE UYGULAMALARI (1980, -)

Bilge Düver

Yüksek Lisans, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

Temmuz – 2009

Araştırmada, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin izledikleri ilköğretim politikalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır; 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin, ‘ eğitim programı, öğretmen yetiştirme, öğrenci, bütçe ve eğitim ortamı vs.’ konusunda izledikleri politika ve uygulamaları belirlenmiştir.

Araştırmanın evreni, 1980 yılından günümüze kadar görev yapan hükümetlerin ilköğretim programlarıdır. Evren aynı zaman araştırmanın örneklemini kabul edilmiştir. Bu araştırmanın incelenmesinde, betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 1980 yılından günümüze kadar görev yapan hükümetlerin eğitim programlarıyla ilgili devlet arşivleri taranmış, Talim ve Terbiye Kurulu Kütüphanesi ile Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesinde yapılmış olan incelemelerle resmi belgelere ulaşılmaya çalışılmıştır. 1982 Anayasası, Yasalar, Şuralar, Kalkınma Planları, Yıllık Programlar, Bütçe Görüşmeleri ve İcra Planlarında yer alan, ilköğretim ile ilgili bölümlerin incelenmesi ile elde edilen resmi bilgilerle birlikte bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmaların bir sentezi oluşturulmuştur.

Araştırma sonucunda, Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan günümüze kadar; birçok hükümet kendi programlarında, eğitim ve dolayısıyla ile ilköğretime de yer vermiştir. Hükümetlerin, hedeflenen okullaşma oranlarına ulaşılmasına rağmen altyapı, öğretmen ve öğretim üyesi eksikliği, fiziki olanaksızlıklar, kent ve kırsal bölgelerdeki eğitimin dengesiz dağılımı, göç faktörü, kaynak yetersizliği vs. sebeplerden ötürü eğitimin niteliğinde hedeflenen düzeye ulaşmayı zorlaştırmıştır. Çağın gereğine uygun olarak eğitim alanında yapılan reformlarda, eğitim alanında iletişim ve internet kullanımının istenilen niteliklere sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Özel eğitime muhtaç çocukların eğitilerek topluma kazandırılması konusundaki çalışmalar ise sınırlı kalmıştır.

Araştırma sonunda ortaya çıkan sorunlara dayalı olarak araştırmacı tarafından ortaya konulan önerilere yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler: eğitim, ilköğretim, programlar, hükümet programları, ilköğretimde hükümet programları.

SUMMARY
GOVERNMENTAL PROGRAMMES
and
IMPLEMENTATIONS at PRIMARY EDUCATION

Bilge DÜVER

Graduate Degree, Major Field of Study of Social and Historical Essentials of Education

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

July 2009

In the search, it has been aimed to evaluate the primary education policies of ruling governments until today and also in 1980; the policies and implementations on the issues of educational programmes, teacher training, student, budget and educational environment etc. of those governments have been identified.

The environment of the search is the primary education programmes of the governments ruling from 1980 and on. The environment also has been accepted as the sample. In this search, descriptive method has been used. The state archives including the educational programmes of those ruling government from 1980 and on have been searched; it has been tried to reach the official documents with the studies at the libraries of the Presidency of Publication Department and Board of Education and Discipline. A synthesis has been formed from the the former studies and the official informations which has acquired with the searches on related parts of Constitution of 1982, Laws, Councils, Development Plans, Annual Programmes, Budget Negotiations and Accomplishments Plans.

According to the search, from the Establishment of Turkish Republic to our time, many governments have given a place to education –and so primary education- in their programmes. Despite those governments have reached at the rates of aimed schooling, it has become difficult to reach at the level of aimed educational quality because of the lack of source, teacher, lecturer..., unbalanced educational range between the cities and rurals, immigration and physical disadvantages etc. It is observed that the use of internet and communication in educational field is not enough despite the reformations at education. The studies on resocialisation of the children who need private education are limited.

At the end of the search, the suggestions which are made by searcher take place.

Key words: education, primary education, programmes, government programmes, government programmes at primary education.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem.....	12
1.2.Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	21
1.3.Varsayımlar	23
1.4.Sınırlılıklar	23
1.5.İlgili kaynaklar	23

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli	25
2.2.Evren ve Örneklem	25
2.3.Verilerin Toplanması	25
2.4.Verilerin Analizi.....	26

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. İLKÖĞRETİMDE HÜKÜMET PROGRAMLARI (1980 , -)	
VE UYGULAMALAR.....	27
3.1.1. 1980 ve 1983 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar.....	27
3.1.1.1. 44. Hükümet: ULUSU Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983).....	27
3.1.2. 1980-1983 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi.....	32
3.1.3. 1984 ve 1989 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar.....	34
3.1.3.1. 45. Hükümet: ÖZAL Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987).....	34
3.1.3.2. 46. Hükümet:II.ÖZAL Hükümeti (21.12.1987-9.11.1989)	37
3.1.4. 1984-1989 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi.....	43
3.1.5.1990 ve 1995 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar.....	45
3.1.5.1. 47. Hükümet: Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991).....	45
3.1.5.2. 48. Hükümet: Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991).....	47
3.1.5.3. 49. Hükümet: VII.Demirel Hükümeti (20.11.1991-25.06.1993).....	49
3.1.5.4. 50. Hükümet: Çiller Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995).....	51
3.1.5.5. 51. Hükümet: II. Çiller Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995).....	52
3.1.5.6. 52. Hükümet: III. Çiller Hükümeti (30.10.1995 - 06.03.1996)	53
3.1.6. 1990-1995 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi.....	53
3.1.7. 1996 ve 2000 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar	56

3.1.7.1. 53. Hükümet: II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996).....	56
3.1.7.2. 54. Hükümet: Erbakan Hükümeti (28.06.1996- 30.06.1997).....	59
3.1.7.3. 55.Hükümet: III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999)	60
3.1.7.4. 56. Hükümet: IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999).....	65
3.1.8. 1996-2000 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi.....	66
3.1.9. 2001 ve 2007 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar	68
3.1.9.1. 57. Hükümet: Ecevit Hükümeti (28.05.1999 - 18.11.2002).....	68
3.1.9.2. 58. Hükümet: Gül Hükümeti (18.11.2002 - 14.03.2003)	71
3.1.9.3. 59. Hükümet: Erdoğan Hükümeti (14.03.2003 - 29.08.2007).....	73
3.1.10. 2001 - 2007 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi.....	80
3.1.11. 2007 ve 2013 Yılları Arasında Hükümet Programları	
ve Uygulamalar	84
3.1.11.1. 60. Hükümet: Erdoğan hükümeti (29.08.2007 -).....	84

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
Sonuç.....	86
Öneriler.....	103
KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	109
4306 SAYILI YASA.....	109
2007 – 2013 ÇALIŞMA RAPORU	113

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa No
TABLO-1: 1980–1981 ve 1983–1984 İlköğretimde Sayısal Veriler.....	32
TABLO-2: 1983–1989 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler.....	44
TABLO-3 : Nüfusun Okur Yazarlık Oranı	54
TABLO -4 : 1990–1995 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler.....	55
TABLO-5: 1996–1999 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler.....	66
TABLO- 6: 2000–2003 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler.....	80
TABLO-7: Öğrenci Başına Düşen Derslik Ve Öğretmen Sayısı.....	81
TABLO-8: 100 Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı	82
TABLO-9: Milli Eğitim Şûraları.....	97
TABLO–10: Hükümetler Döneminde Yapılan Kalkınma Planları, Şûralar ve Önemli Gelişmeler.....	98
TABLO-11 Yıllara Göre Sayısal Veriler.....	101

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin izledikleri ilköğretim politikaları ve uygulama alanlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın eğitim tarihi incelemelerinde yardımcı olması ve bu alanda yapılacak olan çalışmalara öncülük etmesi beklenmektedir.

Bu araştırmayı almamda, hazırlamamda ve araştırmanın tamamında yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, harcadığı emeklerden dolayı, tez danışmanım; Prof.Dr. Ülker AKKUTAY' a minnettar olduğumu belirtmek isterim.

Aynı zamanda araştırmayı tamamlayabilmem için; bilgi birikimi, yol göstericiliği ile desteklerini esirgemeyen; Prof. Dr. Çağatay ÖZDEMİR'e, yardım ve yönlendirmelerinden dolayı; Yrd.Doç.Dr. Nurdan KALAYCI'ya teşekkür ederim.

Araştırmada İngilizce çeviri konusunda bana yardımcı olan arkadaşım; Soner KORKMAZ'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca araştırma verilerinin toplanması aşamalarında bana yardımcı olan DPT kurumunda görev yapan personellere özellikle kütüphane görevlilerine, TTKB' de görevli personellere, Başbakanlık Arşivi'nde görevli personellere, teşekkür ederim.

Bilge DÜVER

BÖLÜM I

GİRİŞ

29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye’de önemli siyasi, hukuki, ekonomik ve kültürel değişimler yaşanmıştır.

23 Nisan 1920 tarihinde kurulan Türkiye büyük millet Meclisi’nde on bir bakanlıktan oluşan ilk bakanlar kurulu, 2 Mayıs 1920 tarihinde üç nolu kanunla kurulmuştur. Onbir bakanlığın içerisinde yer alan milli eğitim Bakanlığı’na 6 Mayıs 1920 tarihinde Türkiye büyük millet meclisinde Dr. Rıza NUR seçilmiştir (MEB, 1994, s.5).

1920’de TBMM’nin açıldıktan sonra kurulan ilk hükümetin programında, ‘Dinsel ve Ulusal Eğitim’den söz edilmiş ve çocukları ‘hayatta başarılı olacak şekilde’ yetiştirmek gereği üzerinde durulmuştur. Bu programda, çocuğun, ‘kendine güvenen, girişimci ve karakter oluşturmaya sağlayan üretici düşünce ve bilinç uyandırmak’ gibi yüce bir amaç çizilmiştir. Resmi öğretimde, bilimsel ve çağdaş, sağlıklı ilkeler içinde programlarımızın yeniden düzenleneceği belirtilmiştir. Daha sonra da ulusun mizacına, coğrafya ve tarih şartlarımıza uygun ders kitapları hazırlamak gereği üzerinde durulmuş ve en sonunda da, ‘bugün ise ilk işimiz, mevcut okulları iyi yönetmektir’ denilmiştir (Binbaşoğlu, 1995, s.173).

1921 yılında Ankara’da toplanan 1. Maarif Kongresi’nin eğitim tarihimiz içinde önemli bir yeri vardır. Bu kongre okul ve öğrenci mevcudunu tesbit etmek, bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime milli bir yön

vermek amacıyla toplanmıştır. Eğitim tarihimizde bir dönemin başlangıcı olarak görülmesi gereken bu kongrede Atatürk eğitimi, ilim ve kültür alanındaki düşüncelerini, yapılacak inkılâpların esaslarını, öğretmenler için neler düşündüğünü ve onlardan neler beklediğini anlatan tarihi bir konuşma yapmıştır (MEB, 1994, s.9).

1921 yılında hazırlanan tasarı ile; ilkokullar altı yıldan dört yıla indirilerek, dördüncü yılın sonunda bir yıl da isteğe bağlı öğretim yapılmıştır (Ergün,1997, s.19).

Dönemin diğer önemli gelişmesi ise, 20 Nisan 1924 yılında Teşkilat-ı Esasiye Kanunun kabulüdür. Kanunun 87. maddesinde ‘ilköğretim bütün Türkler için zorunlu ve devlet okulları parasızdır’ denilerek, Cumhuriyet döneminde, ilköğretim yurttaşlar için zorunlu kılınmıştır. Daha önce 1869’da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile ilkokul öğrenimi zorunlu kabul edilmiş ve bu kanun bazı değişikliklerle 1908 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Kalaycı, 2004, s.20).

3 Mart 1924’de Tevhid-i Tedrisat yasası kabul edilmiştir. Bu yasa ile tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, böylece eğitim kurumları arasında yönetim, uygulama ve denetim birliği de sağlanmıştır.

Eğitimde genel olarak sayısal bakımdan önemli gelişmeler sağlanmıştır. 1924’te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) kanunu ile tüm okullar Maarif Vekaletine bağlanmış ve medreseler kaldırılmıştır. Eğitim laikleştirilmiş ve demokratikleşmiştir.

Cumhuriyet dönemi programları, 3.Mart.1924 tarihinde TBMM’de kabul edilen ‘Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na’ dayanmaktadır. Bu kanunla, ülkede yüzyıllardır devam eden ve modern okullar yanında yer alan, dinsel geleneksel eğitim kurumlarına son verilirken Milli eğitim bakanlığının sorumluluğu altında laik bir

eğitim sistemi kuruluyordu. Bu laik eğitim sistemi Türkiye Cumhuriyeti'nin temel taşı olmuştur (Tazebay, 2000, s.27).

Ergün'e (1997:62) göre; medreselerin kapatılması aynı zamanda gençlerin gelişmelerine engel olan zararlı eğitim, inanç ve bâtıl fikirlerin de kaldırılması anlamına gelmektedir. Medreselerin milli menfaat ve bilinçten uzak olmaları da ülkede yabancı okulların açılmasına zemin hazırlamıştır.

Tevhid-i Tedrisat ile birlikte özellikle tarih ve dil konularında milli bir amaca yönelme başlamıştır. Ancak, zaman zaman bu alanlarda aşırılıklara da gidilmiştir.

18.3.1924 tarih ve 442 sayılı ' Köy Kanunu' ile, köy ilkokulların yapımı, vatandaşların sorumluluğuna verilmiştir. Ancak şehir ilkokullarının yapımı Tedrisat-ı Muvakkatı doğrultusunda devam edilmiştir (Kalaycı, 2004, s.23).

1928 yılında, Latin harfleri kabul edilmiştir. Kadın eğitime önem verilmiştir, bu alanda büyük gelişme sağlanmış ve erkek - kız karışık (karma) eğitim 1927-1928 öğretim yılında ortaokullarla gerçekleşmiştir.

Bu dönem içerisinde yabancı uzmanların ülkemize getirilmesi ve eğitim – öğretimin planlaştırılması konusu gündeme gelmiştir. Mili eğitim teşkilatının düzenlenmesi, kalkınma – eğitim ilişkisinin kurulması adına; John Dewey, bilgisine ilk başvurulmuş yabancı uzmandır.

Dewey, milli eğitim teşkilatına dair görüşlerini (Akkutay,1996): eğitim programlarının esası, bakanlık ve okul yönetimi, teftiş, istatistik bilgi toplanması, bakanlık inşaatı (okul mimarisi), kütüphane ve yayım faaliyetleri üzerinde toplamıştır.

Ayrıca (Akkutay,1996); eğitimin amaç ve hedefleri dikkate alınarak oluşturulacak çözümlerin kısa vadede değil uzun vadede uygulanması gerektiğini, eğitimin ülkenin tüm insanlarını kapsamayı; bunun için ulaşım engeline olan köylerin, özellikle sağlık eğitimi verilmesi gerektiğine değinmiştir. Yerel şartlara göre ders programlarının hazırlanmasını, köy okullarında çalışacak öğretmenlerin, o yerel bölgeye uygun yetiştirilmesi ve öğretmenlerin mali durumlarının iyileştirilmesi hususuna değinmiş, okulların sosyal hayatın bir merkezi olması gerektiği üzerinde durmuştur.

1925 yılında ülkemize gelen Kühne, öğretmen sorunları ile ilkokullardaki değerlendirme sınav biçimi, eğitim harcamalarının kazançlı kullanılması hakkında rapor hazırlamıştır. Bu raporunda öğretmen maaşlarının az olmasını büyük bir tehlike olarak görmüş, bölgelerin ve fiyatların farklılık gösterdiği yerlere göre değişik maaş verilmesini ve bu şekilde yaşam şartları arasında denge kurulmasını önermiştir (Kalaycı, 2004, s.26).

1924 yılında Heyet-İ İlmiye tarafından hazırlanan İlkokul Programı kısa bir süre uygulanmış, daha sonra 1926 programına yer verilmiştir. 1926 yılı programında beş yıllık öğretim süresini iki devreye ayıran program, birinci devrede tek kitap, ikinci devrede de çok kitap esasını getirmiştir.

1926 yılında çıkarılan 789 sayılı ‘Maarif Teşkilatına Dair Kanun’la; Milli eğitim teşkilatı, okul çeşitleri, Bakanlığın ve öğretmenlerin hak ve ödevleri, okul yapımı konusu ve ilkokul öğretmenlerine techizat ve mesken bedeli sağlanarak ek görev alanlarında da ücret verilmesi kararına bağlanmıştır. Aynı kanunun 5. maddesinde ise ilköğretim okulları; şehir ve kasaba gündüzlü, şehir ve kasaba yatılı, köy gündüz, köy yatılı mektepleri olarak sınıflandırılmıştır (Kalaycı, 2004, s.27-28). 789 sayılı Kanunla, İlk Muallim Mekteplerini ile birlikte Köy Muallim Mektepleri de kurulmuştur.

1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı ‘Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanun’ ile ülkede yazı devrimi yapılmıştır. Bunun üzerine millet mektepleri uygulamasına başlanmıştır. O güne kadar Arap harfleri ile yapılan eğitim ve öğretim, Latin esastından alınan ve ‘Türk Harfleri’ unvan ve hukuku ile kabul edilen harflerle yazılmaya başlandı (Binbaşıoğlu, 1995, s.209).

1927 – 1928 öğretim yılında köylerde yetişmiş çocukları alıp ilkokul üstüne üç yıllık bir sürede, köy öğretmenini yetiştirmek üzere Denizli ve Kayseri’de iki Köy Muallim Mektebi açılmıştır. Bu mektepler 1933 yılında Başarsız olması nedeniyle kapatılmıştır (Kalaycı, 2004, s.31-33).

1929 yılında ‘İlmektepler Talimatnamesi’ çıkarılarak, ilkokulların amaçları yeniden düzenlenmiş olup, 1930 yılında ise Köy Okulları Müfredat Programı hazırlanmıştır.

1928 yılında Türk harflerini öğretmek amaçlı kurulan Millet Mektepleri çalışmalarına devam ederken, 1932 yılında kültürel ve toplumsal alanlarda çalışmalar yapacak olan Halkevleri ve Halk Odaları açıldı (Ergün, 1997).

1937 yılında ‘Köy Öğretmenleri Kanunu’ ile 6 aylık bir sürede eğitilen kişiler, nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan bölgelere rehberlik etmesi amacıyla yetiştirilip, gönderilmiştir.

1936 yılında hazırlanan ilkokul programında ise, milli eğitimin ilke ve amaçlarına geniş olarak yer verilmiş, Öğrencilerin gelişim özellikleri de göz önünde bulundurulmuştur.

1939 yılında 3704 sayılı ‘ Köy Eğitim Kurslarıyla Köy Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun’ çıkarılmıştır. 1939 yılında Köy Enstitüleri taslağı hazırlanmış olup, 1940 yılında kanunlaştırılmıştır (Binbaşıoğlu, 1995, s.238).

Bu enstitüler şehirden uzak ama mümkünse tren istasyonuna yakın yerlerde kurulmuştur. Köyün kalkınması için yetiştirilen öğretmenler, köylüye sadece okuma yazma değil; aynı zamanda modern tarım tekniklerinden marangozluğa, müzikten hasta tedavisine kadar her konuda eğitim vermiştir.

Bu enstitülerden mezun olanların, atandıkları köylerde 20 lira gibi küçük bir aylık karşılığı, 20 yıl mecburi hizmetleri esastır. 5 yıllık enstitüyü bitirip öğretmenliğe hak kazananlar, sınavı kazanırlarsa, bu yüksek okulda; güzel sanatlar, yapı işleri, zirai işletme gibi 8 daldan birinde, enstitülere öğretmen olmak üzere eğitim görmüşlerdir. 1943 yılında sayıları 20’yi bulan enstitülerden, 1945 yılında; 1893 köy enstitüsü, öğretmen olarak köylerine atanmışlardır (Dündar, 2007, s.31-76).

1946 yılında ismi köy enstitüleri ile özdeşleşmiş olan İsmail Hakkı Tonguç görevden alındı onun yerine yeni Milli Eğitim Bakanı Şemsettin Sirer göreve gelmiştir. Sirer’in vermiş olduğu genelgelerle, köy enstitülerinde öğrencilerin yönetime katılması uygulaması sona ermiştir. Okullarda okutulan klasikler ‘öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı’ gerekçesiyle toplatılmıştır. Serbest okuma yazma saatleri iptal edilmiş, aynı kampus içinde okuyan kız ve erkek öğrenciler birbirlerinden ayrılmıştır. 1947 sonunda Recep Peker hükümeti, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nü ‘benzer başka okullar olduğu gerekçesiyle tamamen kapatmıştır. İktidara gelen demokrat parti ile birlikte 1953 yılında tüm köy enstitüleri kapatılmıştır (Dündar, 2007, s.96-99).

1939- 1940 öğretim yılında üç sınıflı ve tek öğretmenli köy okullarının 4. sınıfı, bir yıl sonra da 5. sınıflarının açılması gerçekleşmiştir. 1942 yılında ise 4274 sayılı ‘Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu’ kabul edilmiştir. Ayrıca 30 Haziran 1939 tarihli 3656 sayılı ‘Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun’la ilkokul öğretmenlerinin maaşı yükseltilmiştir (Kalaycı, 2004, s.44-46).

1944 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü; kız çocuklarının okula gönderilmesini sağlamak amacıyla, ‘ilköğretimin geliştirilmesi’ hakkındaki direktifi ile İcra Vekilleri Heyeti bir rapor hazırlamıştır. Bu rapordaki konular kısaca: hükümet elindeki tüm imkanlardan faydalanarak halka ilköğretimi anlatmak, öğrenci devamsızlığının önüne geçmek, ülkede okul yapımını hızlandırmak, ilköğretim alanında çalışacaklara, çalışmalarında yardımcı olacak verimliliği artırmaktır (Kalaycı, 2004, s.48).

İlkokul öğretmenlerinin maaşları 1948’de Devlet bütçesinden ödenmeye başlamıştır. Bir süre, köy için eğitim ve öğretmen konusunda önemle durulmuş, bazı uygulamalara girişilmiştir (MEB, 2003, s.13).

1948 yılında yeni bir ‘ilköğretim Programı’ hazırlanmıştır. Bu programda öğrencilere kazandırılmak istenen amaçlar; toplumsal, kişisel, insanlık münasebetleri ve ekonomik hayat olmak üzere dört ana başlık halinde verilmiştir. 1945 yılında 30 kişilik bir komisyonla hazırlanan ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun’ 1949 yılında kabul edilmiştir.

Atatürk ilkelerine bağlı (MEB,1994); layık, aktif, yeni bir insan tipi yetiştirmek eğitimin en önemli amaçlarından biri olmuştur. Bu, sosyal hayata karışan, fikrini özgürce söyleyen, "kimseye haksızlık yapmayan, haksızlıklara da duyarsız kalmayıp tepki gösteren" yurttaş tipidir ve önceki dönemlerin insan tiplerinden çok farklıdır.

Ancak, 1950'lerden sonra zaman zaman bu amaçlara karşı gelişmeler de görülmüştür.

İlk önce kapatılan millet mekteplerinin ardından, 1951 yılında halkevleri de kapatılmıştır. Siyasi bir partiye bağlı olarak kurulan halk evleri, çok partili dönemle birlikte sona ermiştir (Ergün, 1997).

1940'lara kadar halk eğitimine önem verilmiştir. 1945'lerden itibaren, eğitim bilimlerindeki gelişmeler, kara Avrupa'sının etkisinden çıkarak ABD'deki eğitim görüşleri ve uygulamalarının etkisine girmiştir. Eğitimin geliştirilmesinde zaman zaman Batılı eğitimcilerden yardım umulmuştur (MEB, 1994).

1948 yılı ilköğretim programının aksaklıklarını gidermek amacıyla 1951-1952 öğretim yılında, Amerika'dan Kate Wafford çağrıldı. Wafford'un raporuna göre; bir köy öğretmeninin, beş sınıfa birden girmesi verimi düşürmektedir. Ayrıca konuların, köy öğrencisi için kolay öğrenilmeyecek kavramlarla dolu olması, öğrencileri sınıflara ayırarak yapılan gruplamanın yanlış olduğunu bildirmektedir. Wafford'un önerileri ışığında, 25 kişilik bir öğretmen grubu, ilköğretim ile ilgili bilgi ve görgülerini artırmak amacıyla Amerika'ya gönderilmiştir (Kalaycı, 2004, s.59-60).

1951 yılında 5828 sayılı Kanunla köy okullarının yapımındaki sorumluluk devlete bırakılmıştır. 1953 yılında vatandaşlara okuma yazma öğretmek ve bilgi edindirmek amacıyla, valiliklerce Okuma Odaları yani Halk sınıfları oluşturulmuştur. 1954 yılında 'Köy Enstitüleri ve İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun' ile köy enstitülerinin ismi ilköğretmen okulu olarak değiştirilmiştir (Kalaycı, 2004, s.62).

1953 yılında ilköğretim genel müdürlüğü bünyesinde 'Korunmaya Muhtaç

Çocuklar Şube Müdürlüğü' kurulmuş özel eğitim kurumları da bu şubeye bağlanmıştır. 1953 yılında iki tane geri zekâlılar okulu açılmış olup 1954 yılında ikinci körler okulu da açılmıştır (Kalaycı, 2004, s.64).

1957 yılından sonra her ilde Çocuk Koruma Birliği kurulmuş ve en az bir yetiştirme yurdu açılmıştır. 7-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğuna alınmıştır. 1960-1961 öğretim yılında İstanbul'da bulunan körlerin evlerine en yakın normal ilkokullara devam etmelerini sağlayan, 'Gezici Öğretmenlik Denemesi' ne başlanmıştır.

1961'de, eğitim planlamasında istişarı (danışılan) bir kurum olan Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. 1961 Anayasasının 114. maddesi, idarenin her türlü eylemlerine karşı yargı yolunu açtığı için, bu tarihten sonra, öğretmenin verdiği sınav notuna karşı, öğrencinin idare mahkemesine itiraz edebilme hakkı doğmuştur. Zaman zaman, eğitim sorunlarının tartışıldığı Şuralar toplanmıştır (MEB 2003).

1961 yılında uygulamaya giren 222 sayılı "İlköğretim ve Eğitim Kanunu"nın 76. maddesi ile ilköğretime ayrılan ödenek yasallaştırılmıştır. Sözü edilen maddeye göre devlet gelirin %3'nü, özel idare gelirin %20'si, belediye gelirin %5'i, köy gelirin %10'unu ilköğretim hizmetlerine ayrılması zorunluluğu getirilmiştir (Kalaycı, 2004, s.128).

1961 reform hükümeti, ilköğretimi 8 yıla çıkartmak için çalışacaklarını belirtmiş fakat uygulamaya geçilememiştir. 1961 yılında, 1948 ilköğretim programı üzerinde çalışmalar yapılmış ve son şekli ile 1962 yılında beş yıl süreyle çeşitli okullarda denemesi ve geliştirilmesi amacıyla uygulanmaya başlanmıştır.

1962 yılında 'Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu'nun kurulmuş olmasıdır. Federasyonun amaçları; öğretmenler arası birlik sağlamak, eğitim

öğretim ve yönetimde etkin görev almak, ekonomik sorunları çözmek, özlük sorunlarını düzenlemektir. Aynı zamanda 1963 yılında köy eğitimliği tamamen kaldırılmış ve köy eğitimliği yapmakta olanlar da kadrolu öğretmenliğe alınmıştır.

1968 İlkokul Programı, 1962 yılı programının geliştirilmesiyle 1 Temmuz 1968 gün ve 171 sayı ile kabul edilmiştir. Bu program; normal, çift öğretim yapan, birleştirilmiş sınıflarda faaliyette bulunan okullarda uygulanırken ortak bir anlayışa varmak, kullanılacak metod ve tekniklerde görüş birliğini sağlamak, uygulamaları kolaylaştırmak ve böylece verimi artırmak amacıyla hazırlanmıştır (Kalaycı, 2004, s.123).

1739 sayılı yasa ile, ilköğretim öğretmeni yetiştirmeyi amaçlayan ve lise üzerine iki yıl eğitim veren ‘İki Yıllık Eğitim Enstitüleri’ kurulmuştur. 1973–1974 ders yılında ilköğretmen okullarından bir bölümü eğitim enstitüsü haline getirildi. Getirilemeyenler ise öğretmen lisesi adı ile yüksek öğretime öğrenci yetiştirme görevini üstlenmiştir (Akyüz, 2004). 1974-75 öğretim döneminde 4. ve 5. sınıflara zorunlu ahlak dersi uygulaması başlanmıştır (Akyüz, 2004, s.318).

1975 yılından itibaren devam eden, siyasal ve ideolojik amaçlı şiddet olaylarından dolayı eğitim enstitüleri eğitimini sürdürememiş, birçok öğrencinin okula devam edememesi üzerine 1978 yılında ‘hızlandırılmış programlarla’ çözüm şekli aranmıştır (Kalaycı, 2004, s.102).

İlköğretim genel müdürlüğüne bağlı olarak çalışan özel eğitim şubesi, 1980 yılında Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür. Ayrıca 1980 yılında 6. körler okulu Tokat’ta açılmış, bu dönem içerisinde 19 yatılı Sağırılar Okulu ve Yetiştirme Yurdu bulunmaktadır (Kalaycı, 2004, s.106).

Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel özelliklerine değinilecek olursa; (MEB, 1994,s.3): Dönemin siyasal, ekonomik, hukuki, kültürel değişimleri gerçekleştirildiğinde toplumun %10'u bile okuryazar olmadığı için, bunların kitlelere benimsetilmesi ve kökleşmelerinde eğitimin oynayabileceği rol her zamankinden fazla anlaşılmış ve eğitime bu nedenle önem verilmiştir.

Öğrencileri, yetenekleri doğrultusunda ve ülkenin gerçekten ihtiyacı olan mesleklere ve teknik eğitime yönlendirici bir örgün eğitim sistemi kurulamamıştır. Eğitim öğretimde, "şekilsel" tutum ve davranışlara fazla yer verilmiş, bu da bazen "öz"ü unutturmuştur.

Zaman zaman hükümetler kendi partilerinin isteklerini eğitime aşırı ölçüde yansıtmışlar, bu nedenle, istikrarlı bir milli eğitim politikası izlenememiştir. Çok partili rejime geçildikten sonra, muhalif seçmeni tatmin etmek için, gerçek ihtiyaç düşünülmeden, çeşitli yerlerde pek çok okul açılmıştır.

Öğretmen yetiştirmede, zaman zaman nitelik gözetilmemiş, bunun da başlıca iki olumsuz sonucu olmuştur (MEB, 1994):

- a) Genel eğitim ve öğretim bundan zarar görmüştür.
- b) Öğretmenlik mesleği, toplumda, layık olduğu düzeye yükselememiştir.

Eğitimin sorunları tümüyle çözülememiş, başka sorunlar ortaya çıkmış, bazıları da büyük boyutlara ulaşmıştır. Kitle iletişim araçları eğitim ve öğretime yeterli destek ve katkıda bulunmamışlardır. Siyasal etkenler, bozuk kentleşme, kaynak yetersizliği, umursamazlık, şekle önem verme vs. gibi nedenlerle eğitimde nitelik yeterince sağlanamamıştır. Öğretim yöntemleri ve öğrenci disiplini konusunda, geçmişten gelen etkiler kısmen sürüp gitmiştir.

Türk eğitim tarihinin geniş tecrübe ve fikir birikimlerinden asıl günümüzde ders alınması gerekirken, ilgililerde ve aydınlarda bu konuda yeterli bilinçlenme ve çaba görülmemektedir.

Ülkemizde 1977 yılından itibaren artış gösteren ve toplum hayatımızı etkileyen anarşi nedeniyle; 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuş ve siyasi partilerin çalışmaları feshedilmiştir.

1.1. Problem

‘İlköğretim’ ya da eşdeğer olarak kullanılan ‘Temel Eğitim’ Türkiye’de oldukça eski kavramlardır. İlk kez 1961’de 222 sayılı ilköğretim ve Eğitim Kanunu’nda kullanılmıştır. ‘İlköğretim, her yurttaşın görmesi gereken temel eğitimidir’ biçiminde tanımlanmıştır (MEB yayınları, 1996, s.102)

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na değişiklik getiren 16.06.1983 tarih ve 2842 Sayılı Kanunu ile ‘ilköğretim kurumları’ terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bu kurumların bağımsız ilkokullar ve ortaokullar olabileceği gibi, imkân ve şartlara göre birlikte kurulabileceği de belirtilmiştir. (MEB yayınları, 1996, s.102)

İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yaşama ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır (Çelenk; 2003, s.3).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk Milli Eğitim sistemini düzenleyen amaç ve ilkeleri ortaya koyan kanundur.

Kanun yetismekte olan nesiller olarak çocuk ve gençlerin eğitim yoluyla gelişme haklarını nasıl ve ne şekilde kullanacaklarını açıklar. Gelişme hakkının kullanılmasında devletin üzerine düşen yükümlülüklerini belirler (Doğan; 2004, s.187).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun (R:G: 24 / 06 / 1973 -14974)

23. Maddesinde, ilköğretimin amaç ve görevleri aşağıdaki gibidir:

Madde 23. İlköğretimin amaç ve görevleri milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1-Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek;

2-Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayat ve üst öğrenime hazırlamaktır.

3-(Ek: 16 / 08 / 1997 - 4306 K/4.md) ilköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, orta öğretimde devam edilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

1997 İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre İlköğretim Kurumlarının amaçları aşağıdaki gibidir (R.G. 07.08.1992-21308 Değişik: 12.09.1997-23108).

İlköğretim kurumlarının amaçları, Türk Milli Eğitimin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda(MEB; 2001);

- Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri istikametinde yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak,
- Öğrenciye, Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına, T.C. Anayasasına ve demokrasinin ilkelerine uygun olarak haklarını kullanabilme, görevlerini yapabilme ve sorumluluklarını yüklenbilme bilincini kazandırmak,
- Öğrencinin milli kültür değerlerini tanımasını, takdir etmesini, çevrede benimsemesini ve kazanmasını sağlamak,
- Öğrenciyi toplum içindeki rollerini yapan, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen iyi ve mutlu bir vatandaş olarak yetiştirmek,
- Bulundukları çevrede yapacakları eğitim, kültür ve sosyal etkinliklerle milli kültürün benimsenmesine ve yayılmasına yardımcı olmak,
- Öğrenciye fert ve toplum meselelerini tanıma, çözüm arama alışkanlığı kazandırma,
- Öğrenciye sağlıklı yaşamak, ailesinin ve toplumun sağlığı ile çevreyi korumak için gereken bilgi ve alışkanlıkları kazandırmak,
- Öğrencinin el becerisi ile zihnî çalışmasını birleştirecek çok yönlü gelişmesini sağlamak,
- Öğrencinin araç ve gereç kullanma yoluyla sistemli düşünmesini, çalışma alışkanlığı kazanmasını, estetik duygularının gelişmesini, hayal ve yaratıcılık gücünün artmasını sağlamak,

- Öğrencinin meslekî ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayarak gelecekteki mesleğini seçmesini kolaylaştırmak,
- Öğrenciye üretici olarak geçimini sağlaması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunması için bir mesleğin ön hazırlığını yaptıracak, mesleğe girişini kolaylaştıracak ve uyumunu sağlayacak davranışları kazandırmak,
- Öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirmelerini, öncelikle enerjiden ve artık malzemedan savurganlığa kaçmadan yararlanmalarını sağlamaktır.

Eğitim çabalarının amacı, yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verili bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektir. Bu uyumun gerçekleştirilmesi için, bireylerin yetenekleri eğitim yolu ile en son sınırına kadar geliştirilir ve insan davranışları, milli eğitimin amaçları doğrultusunda değiştirilir. Eğitim bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek ölçüde ve nitelikte değer üretmek, var olan değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğu taşır (Çelenk; 2003, s.3).

Temel eğitim ile şunlar amaçlanmaktadır (MEB Yayınları; 2002);

- Bireysel gelişme: sorumluluk bilinci, eleştirel düşünce, sağlıklı kişi, günlük yaşam bilgisi, disiplin bağımsız öğrenme, düşünme yeteneğini geliştirme, çalışkanlık, anadilini kullanma, beden ve kafaca uyumlu gelişme, bilim, eğitim vb.
- Ekonomik gelişme: kazanç, harcama, tasarruf etme bilgisi, endüstriye ilişkin temel anlayış vb.

- Yurttaşlık bilgisi: demokrasi, insan hakları, gelenekler, devleti anlama, barış, milliyetçilik, uluslar arası dayanışma vb.
- Toplumsal ilişkiler: katılım, iş birliği, inan ilişkilerinde anlayış vb.

Yukarıda sözü edilen nedenlerden dolayı ilköğretimi tüm yurttaşlara ulaştırmak devletin temel ödevlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. İlköğretim yoluyla elde edilen kazanç sadece çocuğun ve ailesinin değil toplumun diğer üyeleri için de kazanımdır. Bütün çocukların eğitimi, istikrarlı ve demokratik bir toplumun oluşmasını sağlayarak herkesin refahına katkıda bulunabilir. Eğitimin bu tür etkileri her çocuğun asgari düzeyde öğrenim görmesini ve bu eğitimin devlet tarafından karşılanmasını gerekçe oluşturur.

Eğitim ve öğretimi düzenleyen bazı kanunlar vardır. Bu kanunlar şu şekildedir (TTK, 1999, s.43):

1- Tevhid-i Tedrisat Kanunu

3 Mart 1924'de çıkarılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretimde Birlik) Kanunu ile eğitim alanında ilk köklü düzenleme yapılmış ve bütün okullar Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak öğretim birliği sağlanmıştır.

2. İlköğretim ve Eğitim Kanunu

5.1.1961 Tarih ve 222 'sayılı İlk Öğretim ve Eğitim Kanunu, ülkemizde ilköğretimi bir sistem bütünlüğü içinde düzenlenmektedir. Kanunda ilköğretim kurumları, il' de ilköğretim görevlileri, okula devam, okulların arsa ve arazi işleri, ilkokul yapımı ve donatım işleri, ilköğretimin gelir, gider ve planlama hizmetleri bir bütünlük içinde yer almaktadır.

3. Milli Eğitim Temel Kanunu

1973 yılında yürürlüğe giren, 18.6.1989 tarih ve 2842 sayılı kanunla

amaç ve ilkelerinde bazı değişiklikler yapılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ,Türk Milli Eğitim Sisteminin (TTK, 1999, s.43)::

- a.Genel ve özel amaçları,
- b. Temel ilkeleri,
- c.Eğitim sisteminin genel yapısı her derece ve türdeki kurum ve kuruluşları,
- d.Öğretmenlik mesleği,
- e.Okul bina tesisleri,
- f.Eğitim araç ve gereçleri,
- g.Eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluklar yer almaktadır.

Bu genel amacı gerçekleştirmede uygulanacak temel ilkeler ise:

- (1) Genellik ve Eşitlik
- (2) Ferdin ve Toplumun ihtiyaçları
- (3) Yöneltilme
- (4) Eğitim Hakkı
- (5) Fırsat ve imkan Eşitliği
- (6) Süreklilik
- (7) Atatürk İnkılap ve ilkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği
- (8) Demokrasi Eğitimi
- (9) Laiklik
- (10) Bilimsellik
- (11) İlmîlilik
- (12) Karma Eğitim
- (13) Okul ve Ailenin İşbirliği
- (14) Her yerde Eğitim'dir.

4. Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu

Örgün mesleki ve teknik eğitim ile yaygın mesleki eğitimde karşılaşılan personel, donatım ve maddi zorlukları ortadan kaldırmak için 5.6.1986 tarih ve 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu çıkarılmıştır.

Mesleki ve teknik eğitim sisteminin ülkemiz şartlarına uygun olarak geliştirilmesi amacı ile çıkarılan 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu" ile, mesleki ve teknik eğitime reform niteliğinde yenilikler getirilmiş olup, bu Kanun ile öğrencilerimizin meslek eğitimlerini okul ve endüstrinin işbirliği içinde gerçekleştireceği bir sistem kurulmuştur.

Hükümet Programları

Milli Eğitimle ilgili politika ve stratejiler, Atatürk'ün Eğitimle ilgili Düşünceleri, T.C. Anayasası, Eğitim ve Öğretimi Düzenleyen Kanunlar çerçevesinde hükümet programları belirlenir ve uygulanır.

Kalkınma Planları

Her beş yılda bir hazırlanan kalkınma planlarında, ülkenin insangücü ihtiyaçları, insangücü istihdam ilişkileri, örgün ve yaygın eğitime ayrılan kaynaklar, kaynakların dağılımı, eğitim ve öğretimin kalitesini yükseltici tedbirler belirlenir. Belirlenen tedbirler Devlet Planlama Teşkilatı Koordinatörlüğünde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütülür. (TTK, 1999, s.45)

ANAYASAMIZDA İLKÖĞRETİM

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa kemal Atatürk, Türkiye büyük millet meclisini kurduktan sonra ilk iş olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin

anayasasını oluşturmuş ve kanunlaşmasını sağlamıştır. Anayasa, 1961 ve 1982 yıllarında bazı köklü değişiklikler yapılarak yeniden oluşturulmuştur (MEB, 2003, s.41).

1924 Anayasası: Madde 80; hükümetin gözetimi ve denetlemesi altında ve kanun çerçevesinde her türlü eğitim serbesttir.

Madde 87: kadın erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır.

Yukarıdaki maddelerde de ifade edildiği gibi; eğitim devletin sorumluluğunda olup kanun çerçevesinde her türlü eğitim serbesttir ve ilköğretim devlet okulları kapsamında ücretsizdir.

1961 Anayasası: Madde 19; Din eğitimi ve öğretimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Madde 21: herkes; bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir. Eğitim ve öğretim devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir. Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.

Madde 50: halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindendir. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkanlarından yoksun başarılı öğrencilerin, en yükseköğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı

olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar.

1982 Anayasası: Madde 42: kimse eğitim ve öğrenim hakkından mahrum bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş, bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. Devlet maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.

Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere eğitim, devletin denetimi ve gözetiminde uygulanmaktadır. Bu gözetim ve uygulama elbette ki devlet bünyesinde görev yapan hükümetler tarafından bir program dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla programı olmayan, programa yer vermeyen, programa dayanmayan bir eğitim süreci yeterince tutarlı, etkili ve verimli olamayacağı gibi beklenen sonucu da vermeyecektir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bugüne kadar birçok hükümet tarafından yönetilmiş ve yönetilmeye de devam edilmektedir. Bugüne kadar kurulan hükümetlerin birçoğu kendi programlarında eğitim ve dolayısıyla ile ilköğretime de yer vermiştir (MEB, 2003, s.87).

1924 Anayasası İlköğretimi zorunlu ve parasız olarak esasa bağlamıştır. İlköğretim kuruluş modelinde, köklü değişim 1924’de altı yıllık ilkokulların beş yıla indirilmesi ile olmuştur (Ergün, 2006, s.56).

1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanunu ilköğretimi 8 yıl halinde düzenlemiştir ve bu uygulamaya 1981 – 1982’de deneme halinde başlanmıştır. Buna göre temel eğitim 7 – 14 yaşlarındaki çocukların eğitimini kapsar ve zorunludur (Akyüz, 2004, s.316)

Her Türk vatandaşının yasal bir hak olarak, ilköğretim imkânından yararlanması zorunluluğu, ilköğretim kademesindeki problemleri bir araştırma konusu olarak ele almanın önemini arttırmaktadır (Kalaycı, 2004, s.13)

1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin izledikleri ilköğretim politikalarının değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırma, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin, ‘eğitim programı, öğretmen yetiştirme, öğrenci, bütçe ve eğitim ortamı’ konusunda izledikleri politika ve uygulamaları belirlenmiştir.

İlköğretim, yurttaşlık bilincinin oluşturulması, toplumsal gelişim ve ülke kalkınması adına önemli bir yere sahiptir. Toplum geleceğe taşıyacak olan bu temel eğitimin, zaman içerisinde geliştirilmesi ve yenilenmesi gereken unsurları, dönemin hükümetleri tarafından bir program dâhilinde tespit edilmektedir. Hükümetlerin oluşturduğu ve uygulamaya koyduğu bu programlar aynı zamanda nasıl bir insan tipi hedeflendiğinin de göstergesidir.

1980 ve günümüze kadar görev alan hükümetlerin programında ilköğretimin nasıl bir yer teşkil ettiği, hükümetlerce ilköğretime ilişkin politikaların ne olduğu, nasıl bir değişim veya gelişim içerisinde olduğunu saptamak amaçlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçları ise;

- 1- 1980 ve 1983 yılları arasında görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını ve uygulamalarını saptamaktır.
- 2- 1984 ve 1989 yılları arasında görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını ve uygulamalarını saptamaktır.
- 3- 1990 ve 1995 yılları arasında görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını ve uygulamalarını saptamaktır.
- 4- 1996 ve 2000 yılları arasında görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını ve uygulamalarını saptamaktır.
- 5- 2001 ve 2007 yılları arasında görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını ve uygulamalarını saptamaktır.
- 6- 2007 yılından sonra görev yapan hükümetlerin ilköğretime ilişkin programlarını saptamaktır.

Devletin güvencesi altında olan eğitim ve öğretim hakkının, devlet hizmeti yapan hükümetler tarafından ilköğretim adına yapılan programlar ve uygulamalarının incelenmesi, ilköğretimde karşılaşılan problemlere ışık tutması ve bu problemlerin

giderilmesine ilişkin yapılacak çalışmalara ön ayak olması bakımından önem taşıyacaktır.

1.3.Varsayımlar

Bu araştırmada, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin ‘İlköğretim’ ile ilgili tüm çalışmalarına ve resmi belgelere ulaşıldığı varsayılmaktadır.

1.4.Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin programlarında öngörülen ‘ilköğretim’ politikaları ile sınırlandırılmıştır.

Ayrıca bu araştırma; 1982 Anayasası, Yasalar, Şuralar, Kalkınma Planları, Yıllık Programlar, Bütçe Görüşmeleri ve İcra Planlarında yer alan, ilköğretim ile ilgili bölümlerin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.5.İlgili Yayın ve Araştırmalar

KALAYCI Nurdan (2004), ‘Cumhuriyet Döneminde İlköğretim’ adlı çalışmasında 1923 – 1980 yılları arasında görev yapan hükümetlerin programlarında ilköğretime ilişkin ‘eğitim programı, öğretmen yetiştirme, öğrenci, bütçe, okullaşma oranları, okur yazarlık oranları ve eğitim ortamı’ konusunda izledikleri politika ve uygulamaların nicel yönden değerlendirilmesi yapılmıştır.

ÇELENK Süleyman ve diğerleri (2000), ‘İlköğretim programları ve gelişmeler’ adlı çalışma; program geliştirme ilke ve teknikleri açısından değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada Türk milli eğitim sisteminin amaçları, ilköğretimin amaçları ve öğretim programlarındaki genel ve özel amaçlar, içerik boyutunda; programda yer alan dersler, ders dağıtım cetvelleri ve öğretim programlarındaki üniteler konular, eğitim durumu boyutunda; ilkokulun eğitim ve öğretim ilkeleri, yöntem ve teknikler, araç ve gereçler, değerlendirme boyutunda; programdaki değerlendirme ile ilgili açıklamalar incelenmiştir.

GÜLCAN G. Murat ve diğerleri (2003) ‘Türkiye’ de ilköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını)’ adlı çalışma: Türk eğitim tarihi içinde ilköğretimin gelişim süreci, özellikleri, kapsamı ve geçirdiği evreler irdelenmiştir.

Bu çalışma: Cumhuriyetimizin 79. Yılında milli eğitim genel müdürlüğünce hazırlanmış olup ilköğretimin amacı ve önemi, cumhuriyetten önce ilköğretim, Atatürk’ün eğitime verdiği önem, ilköğretim genel müdürlüğünün tarihçesi, yasal düzenlemeler, raporlar ve belgeler, ilköğretim programları ve öğretmen yetiştirme, ilköğretim okulları ve sayısal gelişmeler, 4306 sayılı yasa sonrası ilköğretimdeki gelişmeler ve bazı ülkelerde ilköğretim gibi konular ve ilköğretim alanında yapılan diğer çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, 1980 ve günümüze kadar görev yapan hükümetlerin ‘İlköğretim’ ile ilgili çalışmalarının incelenmesinde, tarama yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni: 1980 yılından 2009 yılına kadar görev yapan hükümetlerin ilköğretim programlarıdır. Evrene tümüyle ulaşıldığı için evren, örneklem olarak kabul edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada;

1- 1980 yılından günümüze kadar görev yapan hükümetlerin eğitim programlarıyla ilgili devlet arşivleri taranmış, Talim ve Terbiye Kurulu Kütüphanesi ile Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kütüphanesinde yapılmış olan incelemelerle resmi belgelerden elde edilmiştir.

2- 1982 Anayasası, Yasalar, Şurular, Kalkınma Planları, Yıllık Programlar, Bütçe Görüşmeleri ve İcra Planlarında yer alan, ilköğretim ile ilgili bölümlerin incelenmesi ile elde edilen resmi bilgilerle birlikte bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmaların bir sentezi oluşturulmuştur.

Araştırmada, Hükümetlerin izledikleri ilköğretim politikaları;

1) Eğitim Programı,

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler,

başlığı adı altında değerlendirilmiştir.

Bu çerçeve içerisinde; ‘Eğitim Programı’ başlığında, Hükümetlerin TBMM’ne sunmuş oldukları ilköğretime ait program ele alınmıştır. ‘İlköğretime İlişkin Gelişmeler’ başlığında ise; ilgili kanunlar, şûralar, kalkınma planları, icra planları, yıllık programlar değerlendirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

1980 yılından günümüze kadar on altı (16) hükümet programı kronolojik sıra ile ele alınmıştır. Bu hükümetler dönemlere ayrılarak incelenmiştir.

Araştırmayı dönemlere ayırmada; Beş Yıllık Kalkınma Planları’ı ölçüt olarak alınmıştır.

1980–1983 yılları arası IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 – 1983) dönemi,

1984–1989 yılları arası V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 – 1989) dönemi,

1990–1995 yılları arası VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 – 1994) dönemi,

1996–2000 yılları arası VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 – 2000) dönemi,

2001–2007 yılları arası VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001 – 2005) dönemi,

2007 ve sonrası IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007 – 2013) dönemi olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. İLKÖĞRETİMDE HÜKÜMET PROGRAMLARI VE UYGULAMALAR (1980, -)

Bu bölümde Türkiye Cumhuriyetinde 1980 yılından itibaren kurulan hükümetlerin belirlediği programlar, milli eğitim şûra kararları, icra planları ve beş yıllık kalkınma planlarının verileri, sadece ilköğretim alanında yapılan programlar ve uygulamaları ile ele alınacaktır.

3.1.1. 1980 ve 1983 Yılları Arasında İlköğretimde Hükümet Programları

3.1.1.1. 44. Hükümet: ULUSU Hükümeti (20.09.1980–13.12.1983)

Başbakan: Saim Bülend ULUSU

Milli Eğitim Bakanı: Hasan SAĞLAM

1) Eğitim Programı : 12 Eylül 1980 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iktidarı ele geçirmesinin ardından görev yapan Ulusu Hükümetinin, eğitim alanında yapmış

olduğu programda ilköğretim için özel hususlara değinilmemiş, genel anlamıyla laik, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı çağdaş vatandaşların yetiştirilmesi üzerinde durulmuştur. Bunun için de öğretmenlere ve yöneticilere ağır sorumluluklar düştüğü belirtilerek onların herhangi bir siyasi örgütlenmeye dâhil olmasını engelleyici tedbirler alınmasından bahsedilmektedir. Aynı zamanda eğitim ve bilim alanında Türkçe kullanımına özen gösterileceği belirtilmiştir. Tüm bu hedeflerin ülke içinde ve dışındaki Türk çocuklarını kapsayacak şekilde düzenlemeler yapılacağı üzerinde durulmuştur.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 1979 – 1983 yılları arasını kapsayan IV. Beş Yıllık Kalkınma planında; Eğitim sisteminin, gerek sosyal adaletin sağlanmasında, gerek kalkınmanın gerektirdiği nitelikte ve nicelikte insangücü yetiştirmede bir araç olarak yetersiz kaldığı vurgulanmıştır.

Geçmişte eğitime ayrılan kaynakların sınırlı olabilmesi, özellikle doğu bölgelerimizde altyapı tesislerinin yetersiz olması, öğretmenlerin istihdam koşulları, ekonomik ve sosyal sorunlarının çözüme ulaşmaması eğitimin niteliğini düşüren unsurlar olarak belirtilmiştir (DPT, 1979, s.147-149).

Ulus Hükümeti döneminde gerçekleştirilen 1980 Yılı İcra Planında; Temel eğitim I. ve II. kademe programlarının uygulanmasının değerlendirilmesi, Temel eğitim II. kademe okullarının açılması, yaygınlaştırılması, Devlet Planlama Teşkilatı ile iş birliği içinde yapılarak, araştırma sonuçlarına dayalı olarak belirli ilkelere bağlanması planlanmıştır. Ayrıca Temel eğitim II. kademe okullarında uygulamalı bilgilerin verilmesi ve uygulama alışkanlığı kazandırılması için ihtiyaç duyulan öğretmenlerin yetiştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılması tasarlanmıştır (DPT; 1980, s.43).

Yukarıda da belirtildiği gibi IV. Kalkınma Planı'nda da bahsedilen

ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranının düşüklüğünü gidermek ve öğretmen sayısının yetersizliğini gidermek yolunda bir plan tasarlanmıştır.

23-26 Haziran 1981 tarihinde toplanan X. Milli Eğitim Şûrası gündeminde temel eğitime ağırlık vermiş olup; Temel eğitimin yaygınlaştırılmasında yerel özelliklere göre yatılılık, araçla taşıma ve benzeri yöntemlerden yararlanılması, Rehberlik ve yöneltme hizmetlerine ağırlık verilerek gerekli araç gereçlerin geliştirilmesi, fırsat eşitliğini sağlamada, okullar arası farklılıkları görmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla karşılaştırmalı sınavlar yapılması kararları alınmıştır. Öğrenci akış kurallarının şûra kararları doğrultusunda düzenlenmesi teklif edilmiştir.

Ayrıca görev yapmakta olan temel eğitim kurumları öğretmenlerinden yüksek öğrenim görmüş olanların imkânlar ölçüsünde bu eğitimden geçmeleri sağlanmalı. Sınıf öğretmenlerinin alan öğretmenliğine geçişlerinin açık tutulması konusunda sürekli önlemlerin alınması, mevcut öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesi karara bağlanmıştır.

Şûrada temel eğitime giriş yaşının 7'den 6'ya indirilmesi ve zorunlu eğitimin 5 yıldan temel eğitimin tümünü kapsayacak biçimde 8 yıla çıkarılması önerilmiştir.

1739 sayılı kanuna değişiklik getiren 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı kanun ile yaş sınırı 6-14 olarak değiştirilmiştir (madde 22), ayrıca 'Temel eğitim kurumları' deyimini kullanılmaya başlanmıştır. Bu kurumların bağımsız ilkokul ve ortaokul olabileceği gibi, koşullara göre birlikte de kurulabileceği belirtilmiştir (MEB, 2003, s.221).

Bu doğrultuda 1981-1982 öğretim yılında 10 ilköğretim okulu uygulanmaya konmuştur. 1982-1983 öğretim yılında 200, 1983-1984 öğretim yılında 204 ve 1985

öğretim yılında 128 okul, ilköğretim okulu uygulamasına alınmıştır (MEB, 2003, s.221).

Bununla birlikte İlköğretim yaşının 7'den 6 yaşına indirilmesi ile birlikte zorunlu eğitim bir yıl önceye alınmış olup, temel eğitim bir bütün olarak ele alınmış ve öğrencilerin bireysel ayrılıkları, yaşlarına uygun olarak, değişik nitelikte ve süre içerisinde eğitim programlarının uygulanabilmesi de kabul edilmiştir.

Temel eğitimde öğrenci akışı hakkında ise herhangi bir sınav uygulanmayarak, özürlülük halleri dışında her Türk çocuğu temel eğitim okuluna gidebilmiştir. Sınıf bütünlüğü esas alınarak öğrenci akışı sınıf geçme sistemine göre uygulanarak, öğrenci başarısı ise beşlik not sistemi üzerinden değerlendirilmiştir.

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda 1982 yılında alınan iki karar ile; 2684 sayılı İlköğretim ve Orta Öğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun ve 2698 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu ile öğrencilerin parasız yatılı, burslu veya paralı yatılı okuma hakkı edinilmiştir (DPT, 1983, s.147).

1982 yılında toplanan XI. Milli Eğitim Şûrasında ise; öğretmen yetiştiren kuruluşların üniversitelere bağlanması kararı alınmıştır. Eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi, öğretmenliğin çekici hale getirilmesi, dengeli öğretmen dağılımları ile ilgili konular gündeme getirilmiştir.

1981'de yapılan düzenleme ile sayıları 50'yi bulan sınıf öğretmeni yetiştiren, iki yıllık Eğitim Enstitülerinin sayısı 17'ye düşürülmüştür. 20 Temmuz 1982'den itibaren ise eğitim yüksekokulları haline dönüştürülerek, üniversitelerin içine alınmıştır (Akyüz, 2004, s.347).

1982 Anayasasında özel eğitime ihtiyacı olanların topluma yararlı kılınması için Devletin tedbirler alacağı belirtilmiştir (Akyüz, 2004, s.343).

3 Nisan 1926'da yürürlüğe giren 789 sayılı kanunla Talim Terbiye Dairesi kurulmuş olup, bu kurum 1981 yılında 'Talim Ve Terbiye Başkanlığı', 1983 de ise 'Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı' adını almıştır (Akyüz, 2004, s.360).

Ayrıca 1982 anayasası 24. maddesinde din kültürü ve ahlak öğretimini ilk ve orta öğretimde zorunlu hale getirmiş ve dersler 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' adı altında ilkokullarda 4. ve 5. sınıflarda 2 saat okutulmaya başlanmıştır (Akyüz; 2004: 318).

Dönemin önemli gelişmelerinden biri de; 1981 Atatürk'ün doğumunun 100.yılı olmasından dolayı bir okuma yazma seferberliği başlatılmasıdır. 23 Mart 1981'de başlayan bu seferberlik iki dönem halinde sürdürülmüştür. Okullar yine geceleri kapılarını yetişkinlere açmış, bir yıl içinde 96.815 kurs açılmıştır. Bu kurslara toplam 2.054.609 kişi katılmış, bu çabalar sonucunda okuryazarlık % 69'dan, %72'ye yükseltilmiştir. Televizyonda da okuma yazma dersleri verilerek çok daha geniş bir yetişkinler kitlesine hitap edilmiştir (Akyüz, 2004, s.367).

Milli eğitim bakanlığı, 24 Kasım öğretmenler günü ilan ederek ve bunu ilk kez 1981'de kutlayarak, dikkatleri öğretmenlik mesleğinin önemine çekmeyi amaçlamıştır. 24 Kasım, Atatürk'ün 1928'de başöğretmen unvanını aldığı gündür (Akyüz, 2004, s.383).

'Mili Eğitim Bakanlığı hizmetlerine katkıda bulunmak üzere kaynak sağlamak, eğitime gönüllü katılımı özendirmek ve yönlendirmek' amacıyla, 1981 yılında Milli Eğitim vakfı (MEV) kuruldu. Genel merkezi Ankara'da olan vakfın, Türkiye

genelinde her il ve ilçede şubesi, yurtdışında da irtibat büroları bulunmaktadır (Tanilli, 2005, s.125).

3.1.2. 1980–1983 Döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi:

1980 ve 1983 yılları arasında görev yapan Ulusu hükümeti dönemine ait ilköğretimle ilgili sayısal verilerden; okullaşma oranları, öğretmen ve öğrenci sayıları aşağıdaki Tablo – 1’de verildiği gibidir:

TABLO - 1: 1980–1981 ve 1983–1984 İlköğretimde Sayısal Veriler

İlkokul	1980 – 1981	1983 – 1984	
Okullaşma oranları (%)	97,7	103,9	
Öğrenci sayıları (000)	5.695	6.501	
Öğretmen sayıları	215.459	208.881	
Bütçe içerisinde eğitime ayrılan pay % (Milyar TL.)		Başlangıç ödeneği	Harcama
		14,7	13,1

Kaynak: DPT

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 1980 yılında ilkokul seviyesinde; 97,7 olan okullaşma oranında 1983-1984 eğitim döneminde artış gözlenmektedir. Buna karşılık öğrenci sayısında yaklaşık bin civarında bir artış görülürken, öğretmen sayısında aynı oranda bir artış gözlenmemektedir. Hatta artan öğrenci sayısına rağmen, öğretmen sayısında düşüş yaşanmaktadır. Aynı zamanda 1983 yılı için;

bütçe içerisinde eğitime ayrılan payın % 14.7 olduğu saptanmış fakat bu ayrılan payda %13.1'i eğitime harcanmıştır.

1979 ve 1983 yıllarını kapsayan IV. Kalkınma Planının verilerine göre; okul çağında olup okuma imkânı bulamayan bir milyon çocuk bulunmakla birlikte kır kesiminde ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranı %25 dolaylarında, kentlerde ise bu oran %75'i aşmaktadır.

Bu verilere dayanarak kırsal kesimle kentler arasındaki okullaşma oranları arasında büyük farklar bulunmaktadır. Bu da eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilemediğini göstermektedir.

Kırsal kesimlerde okullaşma oranının düşüklüğünün temel sebebi olarak altyapı eksikliği, köy birimlerinin ufak ve çok dağınık olmasını gösterebilmekteyiz.

Bu dönemler içerisinde (DPT, 1979); okullarda ikili ve üçlü eğitim yapılması sonucunda da eğitim niteliğinin düştüğü, öğretmen ve derslik sayısının yetersiz kaldığı saptanmıştır.

Programsız açılan okullar, fizik kapasitesinin yeterli olmayışı nedeniyle artan ikili öğretim, nitelik ve dağılım yönünden öğretmen dengesizliği, öğretmen açığının bazı illerde önemli boyutlara ulaşması öğretimin niteliğinde bölgelerarası ve aynı bölgede kır - kent arasında farklılaşmaya yol açmaktadır.

Öte yandan (DPT, 1979), öğretmenlerin istihdam koşulları, ekonomik ve sosyal sorunları, öğretmen mesleğine katılımı, dolayısıyla niteliği düşürmektedir. Her kademedeki esasen yetersiz olan öğretmenlerin bölgelerarası ve kır - kent dengesiz

dağılımı geri kalmış yöreler ve kırsal bölgelerde eğitim standardının daha da düşmesine yol açmaktadır. Öğretmen sayısındaki yetersizliğin yanı sıra öğretmen yetiştiren kurumların niteliği de giderek düşmektedir.

Kısacası eğitime ayrılan kaynakların, ülkenin ekonomik ve toplumun değişen koşullarına uyacak bir biçimde ayarlanamamış olması bir önceki dönemde belirlenen eğitim hedeflerinin gerçekleşmemesine sebebiyet vermiştir.

3.1.3. 1984 ve 1989 Yılları Arasında İlköğretimde Hükümet Programları

1984 ve 1989 yılları arasında görev yapan 45. ve 46. Hükümetlerinin başbakanı Turgut Özal olup bu bölümde 45. ve 46. hükümetin ilköğretim alanıyla ilgili yapmış olduğu programlar ve uygulamalarına birlikte değinilecektir.

3.1.3.1. 45. Hükümet: Turgut ÖZAL Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987)

Başbakan: Turgut ÖZAL

Milli Eğitim Gençlik Spor Bakanı: M. Vehbi DİNÇERLER

1) Eğitim Programı: 45. Hükümet, ilköğretim alanında belirlediği özel hususları bulunmamaktadır. Hükümetin eğitim programında Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı modern Türkiye idealine uygun bireyler yetiştirmek üzerinde durulmuş fertlerin ve milletin sosyal ve iktisadi seviyeleri eğitim ile doğrudan ilişki kurularak değerlendirilmiştir.

Tasarlanan programın en önemli unsurunun öğretmenler olduğu vurgulanarak öğretmen sorunlarına değinileceği belirtilmiştir.

Aynı zamanda eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanacağını ve eğitimin, devletin temel görevi olduğu fakat bunun yanı sıra özel kurum ve kuruluşların da bu hizmeti gerçekleştirebilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda okulların köylere götürülmesinin bittiği belirtilmiş, ikili öğretimin azaltılması öncelikli hedef olarak belirlenmiştir.

Aynı zamanda V. Beş Yıllık Kalkınma Planında; İlköğretim, anasınıfını, ilkokulu ve ortaokulu kapsayan eğitim kademesi olarak tanımlanmış, öğrenciyi tanıma, yöneltme, üst öğrenime ve mesleğe hazırlama; diğer eğitim basamaklarıyla ve çevreyle bütünleşme ilköğretimin temel özellikleri arasında yer almıştır.

Özel eğitim gerektiren geri ve üstün zekâlılarla, işitme, konuşma ve ortopedik özürlüler; uyumsuzlar ve sürekli hastalığı olan çocukların eğitimine gereken önem verilecektir. Bu amaçla; özel eğitim alanında görev alacak öğretmen ve personelin yetiştirilmesi için gerekli tedbirler alınacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, İnsangücü ihtiyaçları açısından, üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesi bir programa bağlanacağı belirtilmiştir.

1985 yılı icra planında (DPT, 1985, s.108,); İnsan gücü ihtiyaçlarımız açısından üstün zekâlı ve özel yetenekli çocuklara özel eğitim hizmetlerinin götürülmesi bir programa bağlanacağı, okul binalarının işliklerinin yapımı ve donatımında halkın katkısı teşvik edileceği, Milli eğitim temel kanununun milli ve insani amaçlarının uygulamaya geçirilmesinde eğitim sistemimizin başarısızlık sebepleri araştırılacak ve araştırma sonuçları esas alınacaktır. Bu yolla "Çağdaş Türk İnsanı" modelini davranışa (bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıklar) dönük olarak belirleyecek ilmi ve yasal hazırlıklar yapılacağı, yurt dışındaki Türk öğretmenlerini nitelik ve nicelik bakımından yeterli hale getirilmesine çalışılacağı belirtilmiştir.

1986 Yılı İcra Planı ise (DPT, 1986, s.142); ilk ve ortaokullarda sınıflarda öğrenci sayısının normal seviyeye indirilmesi ve büyük şehirlerde yaygın bir şekilde uygulanan ikili öğretimin azaltılması için dersane sayısının verilen ödeneklere uygun olarak artırılması ve büyük şehirlerde valilikler 222 sayılı Kanun uyarınca okul yapımı için genel bütçeden ayrılan kaynakların özel idare bütçesinde öngörülen imkânlarla birleştirilerek yapılması hedeflenen dersane sayısını yılı içinde bitirme konusunda azami gayreti gösterecekleri belirtilmiştir.

Ayrıca, 1981 hükümet programı, ‘eğitimde fırsat eşitliğini bozdukları’ gerekçesiyle uzun dönemde özel dershaneleri kapatmayı ilke edinmiş ve 16 Haziran 1984’te kapatılacağını öngörmüştür. Ancak, 11 Temmuz 1984 tarihli ve 3035 sayılı kanun, özel dershanelerin varlıklarını sürdürmelerine ve yenilerinin açılmasına izin verilmiştir. Bu kanundan sonra özel dershanelerin sayısı hızla artmıştır. 1983’de ülkede 174, 1985’de 315 özel dersane varken bu sayı 1196’da 1292, 1998’de 1659, 2001’de 1924 olmuştur (Akyüz, 2004, s.342).

Aynı kanun ile özel okullar da son değişikliğini alarak; bu kurumlar sadece para kazanmak için düzenlenemeyeceği, Türk milli eğitimin amaçları doğrultusunda eğitim verebileceği, yabancı uyrukların özel okul açamayacağı var olan bazı istisnaların ise var olan okulun kapasitesini en fazla bir misli genişletebileceği, özel okulların TV’de reklam veremeyeceği, kurumlar kapasitelerinin en az %2 olmak üzere bakanlıkça bunun artırılabilmesi (%10’a kadar) burslu öğrenci okutmak zorunluluğu hükümleri getirilmiştir (Akyüz, 2004, s.341).

1984 yılı program döneminde, Milli Eğitim Bakanlığı İle Gençlik Ve Spor Bakanlığı Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiş, merkez ve taşra teşkilatı yeniden düzenlenmiştir.

İlköğretimde görev yapan ilk öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlerin önlisans öğrenimi için Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesinde eğitim ve öğretimine 1986 yılında başlanmıştır. Bu iki yıl süreli eğitim; TV, Radyo ve basılı ders malzemeleri ile yapılmaktadır (Akyüz, 2004, s.347).

19 Aralık 1987 tarihinde yayınlanan bir yönetmeliğe göre; a) yedek subaylığa hak kazanıp da, mesleği öğretmenlik olanlar ya da öğretmen olabilecek öğrenimi görmüş olanlar, b) erbaş, er olup da mesleği öğretmenlik olanlar, uygun niteliği taşıyan yüksek okul veya lise ve dengi okul mezunlarından istekliler vs. temel askerlik eğitimleri sonunda öncelikle sırasına göre tesbit edilip kalan sürelerini Milli Eğitim Bakanlığının emrinde öğretmenlik yaparak tamamlarlar. Bu uygulamaya Güney Doğu ve Doğu Anadolu'da özellikle bazı köy ilkokullarında görülen öğretmen eksikliğini gidermek için yapılmıştır (Akyüz . 2004;353).

1990 yılı çalışma programı verilerine göre; sekiz yıllık kesintisiz eğitimin uygulandığı okul sayısı 533 olup, toplam 385 bin öğrenciyi kapsamaktadır. 533 adet 8 yıllık ilköğretim okulunda müfredat programları, idari yapı vs. mesleğe yöneltme ve pilot uygulamaya ilişkin konuları içine alan araştırma faaliyetleri tamamlanmış fakat araştırma sonucuna göre bu kademedeki pilot uygulamaların başarılı olmasının yanında öğretim kadrosu ve mevzuat yönünden yetersizliklerin sürdüğü saptanmıştır.

3.1.3.2. 46. Hükümet: II. Özal Hükümeti (21.12.1987- 9.11.1989)

45. hükümetin devamı niteliğinde olan 46. hükümet, bir önceki dönem çalışmalarını devam ettirmiştir.

Başbakan: Turgut ÖZAL

Milli Eğitim Bakanı: Hasan Celal GÜZEL

1) Eğitim Programı: Özal Hükümeti, ilk ve orta kademde eğitim öğretim kurumlarında din ve ahlak derslerinin gerekliliği üzerinde vurguda bulunarak; dinin, laikliği engelleyici bir unsur olmadığını belirtilmiş olup ilköğretim kademesine ait özel hususlara değinilmemiştir.

Hükümet din eğitimine yer vermiş ilk ve orta öğretim kurumlarında din kültürü ve ahlak öğretimi yapılması için gerekli tedbirlerin alınması zorunluluğu vurgulanmıştır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Bir önceki dönemin devamı olan Özal hükümeti zamanında ilköğretim alanıyla ilişkili yapılan uygulamalar şu şekildedir:

1987 Yılı İcra Planında ek olarak (DPT; 1987: 142); ilkokullarda 6 yaş uygulaması kademeli olarak kaldırılacak ve okullarda fiziki kapasite sağlandığı oranda 6 yaş için ana sınıfı açılacağı, özel eğitime muhtaç yavaş öğrenen çocukların normal okullarda, toplumdan koparılmadan eğitilebilmelerini sağlamak maksadıyla az görenler, az işitenler gibi özel eğitim sınıfları açılacak ve bunlar için kaynak oda ve gezici öğretmenlik ihdas edileceği, özel eğitim personelinin durumu yeniden gözden geçirilecek; öğretmen, bakıcı, müfettiş ve yönetici personelin yetişmesi bir esasa bağlanacak ve bu personele ek ödeme yapılması imkanı araştırılacağı belirtilmiştir.

Kapasitenin altında kullanılan ilköğretim okullarının tam kapasite ile çalıştırılabilmesi için valiliklerce il özel idarelerinin de katkısı sağlanarak bu okulların bünyelerine yapılacak tadilatlarla binalar pansiyonlu hale getirilecek ve pansiyon kapasitesinin %' 50' si paralı olacaktır.

İçinde tedrisatın yürütülmesi mümkün olmayan ilköğretim binalarının başka maksatlarla kullanılması için çalışmalar yapılacağı, öncelikle ilkokulun ilk üç

sınıfından başlanarak ders kitaplarının kaliteli kâğıda basılması ve kitaplarda yer alan renk, resim, hurufat, grafik, harita ve benzeri şekillerin basımında estetik göz önünde bulundurulacak, çocuklarımızın milli kalkınmamıza olan güvenlerinin kalkınma seviyemize uygun şekilde pekiştirilmesi için düzenlemelere önem verileceği belirtilmiştir.

Özal hükümeti dönemi 1988 Yılı İcra Planında ise (DPT, 1988, s.158); ilk ve orta öğretimde kademeli olarak, ikili öğretimin kaldırılması ve bir dershanede öğrenci sayısının büyük şehirlerde azami 40 olması hedefini gerçekleştirmek için il ölçeğinde beş yıllık programlar tamamlanacağından söz edilmiş fakat öğrenci sayısı 40'a indirilememiştir.

Türkçe öğretiminin tesirli hale getirilmesi için, ilkokuldan orta öğretimin sonuna kadar Türkçe ve edebiyat dersleri müfredatını ve metodunu ıslah etme çalışmaları başlatılacağı, bilim ve teknolojideki gelişmeler ve yenilikler yakından izlenip değerlendirilerek zamanın müfredat programlarına yansıtılarak; bu amaçla öğretim metodu, araç gereç geliştirme ve öğretim kadrolarının yetiştirilmesi ve istihdamı bir esasa bağlanacağı belirtilmiştir.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılmasında öncelikle eldeki alt yapıdan faydalanılması için, TV' de Türkiye'yi tamamen kapsayan kanaldan yayın saatleri elde edilmesi; okullarda bilgisayar öğretimine geçilmesi sağlanacağı, özel sektörün anaokulu, ilkokul ve diğer okullar seviyesinden özel okul açması; yatırım indirimi, düşük faizli kredi sağlama ve benzeri yollarla teşvik edilmeye devam edilecek, özel okulların denetlenmesinde, öğretim kadrolarının kurulmasında, okul ücretlerinin tespitinde, istikrarlı ve yönlendirici politika ve tedbirlerin uygulanmasına önem verileceği dile getirilmiştir.

1989 Yılı Programı verilerine göre; Bu dönem içerisinde, TRT ile ilgili kuruluşların işbirliği yaparak radyo ve televizyonda eğitime ayrılan sürelerin arttırılması ve programların çeşitlendirilmesiyle ilgili çalışmalar söz konusudur.

Yurt dışında okuyan Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü derslerinin zorunlu hale getirilmesi için gerekli çalışmalara devam edileceği de icra planlarında yer almaktadır.

O dönemde federal yapıda yönetilen Almanya'daki Türk işçi çocuklarının milli benliklerini koruyup geliştirebilmelerine yardımcı olmak gayesiyle, bulundukları ülkelerde yürütülen Türkçe eğitim programları devam etmektedir. Türk işçi çocukları yabancı dili istenilen seviyede öğrenemediği ve zihni gelişme değerlendirmeleri yabancı dille yapıldığından başarılı olamamakta; önemli bölümü bu sebeple yavaş öğrenenlere ait okullara ayrılabilirler. Bu durum, onların meslek sahibi olmalarını engellemektedir (DPT, 1989, s146).

Yine Özal Hükümeti döneminde (DPT,1989); Türk eğitim sisteminin yapısında köklü değişiklikler yapılmasına ve dolayısıyla, eğitimin gelişen ekonominin ve sanayinin ihtiyacı olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine dönük düzenlemeleri kapsayan 3308 sayılı çıraklık ve meslek eğitimi kanunu yürürlüğe girmiştir.

Yine 1989 Yılı Programı'na göre; 6 yaş uygulamasında bu yaştan ilkökula başlama yaşı değil ilkökula hazırlık yaşı olması gerektiği konusundaki uygulamaya geçilememiş, 7-11 yaş grubundaki çocukların tamamı zorunlu temel eğitime kavuşturulmuştur ancak, bazı yörelerde devamsızlığın önlenmesi için etkili tedbirler alınması konusundaki çalışmalar istenilen sonuçları vermemiştir.

İlkokullarda 7-11 yaşındaki çağ nüfusunun tamamı için okullaşma imkânı sağlanmıştır. İlk ve ortaokullarda öğretmen ihtiyacı karşılanmış, ancak alınan tedbirlere rağmen bölgeler arası dengeli bir dağılım sağlanamamıştır.

Özel eğitime muhtaç çocukların eğitilerek topluma kazandırılması konusundaki çalışmalar sınırlı kalmıştır. Özel eğitime konu olan bütün çocukların devlet okullarında yatılı ve parasız okutulmaktan ziyade az özürhüleri normal okullarda eğitime yönünde tedbirler alınamamış ve zor bir eğitim uygulayan bu sahanın personeli için farklı bir ücret sistemi geliştirilememiştir. Diğer taraftan, özel eğitimin konusu içinde olan ve kalkınma açısından önemli bir kaynak teşkil etmekte olana hızla öğrenen götürülen hizmetler çok sınırlı kalmıştır (DPT, 1989, s147).

1984 ve 1989 yılları arasında görev alan Özal hükümeti döneminde XII. Milli Eğitim Şûrası (18-22 Haziran 1988) gündeminde de ilköğretime ilişkin konular ve kararları şu şekildedir: Hâlen liselerin bünyesinde bulunan ortaokulların tamamen ilköğretim bünyesine alınması, İlköğretime başlama yaşının 72 ay olarak belirlenmesi; ancak, velisinin isteği ile "Okul Olgunluğu"na gelen çocukların da okula kaydının yapılması ve bunun yaş bakımından alt sınırının 66 ay olarak tespit edilmesi kararlaştırılmıştır.

Gezici tarım işçileri ve göçer ailelerin mecburi öğrenim çağındaki çocuklarının eğitim problemlerini çözmek üzere gezici okulların kurulması, bu konunun önem kazandığı bölgelerde bir an önce pilot uygulamaya geçilmesi belirtilmiştir.

Ayrıca Ortaokullar ile ilköğretim okullarının son iki yılında her öğrenci için ayrı bir değerlendirme dosyası tutulması, İlköğretimde (8 yıllık) ortaöğretim kurumlarına geçişin, ilke olarak imtihansız sağlanması; ancak, talep çokluğu dolayısıyla, ilgili ortaöğretim programlarına geçişte sıralama imtihanı yapılabilmesi;

talebin boyutlarına göre bu imtihanların okullarca veya merkezce uygulanması kararlaştırılmıştır.

Aileye; temel çocuk terbiyesi ve sosyalleşme ile ilgili görevlerini hatırlatacak tedbirlerin geliştirilmesi, öğretmen ve okulun aile ile ilişkisinin sıklaştırılması, okul ve aile uyumunun sağlanmasına itina gösterilmesi gündeme gelmiştir.

Sınıf öğretmenliği ve ders öğretmenliği sistemlerinin, her yaş grubunun ihtiyaçlarına ve geliştirilen eğitim teknolojilerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi, okullarda, yöreye ve talebe göre seçmeli programların bulundurulması, öğretim programları hazırlığı ve eğitim teknolojisi seçiminde kullanılmak üzere, her kademe ve yöre için "Öğrenme Güçlükleri Araştırmaları"nın yapılması kararlaştırılmıştır.

Okullarda tabiat koleksiyonları, müzeler, sergiler, seralar ve hayvan yetiştirme yerlerinin kurulması; öğrencilerin gözlem, araştırma ve uygulama yapmalarının teşvik edilmesi; çevrede mevcut müzelerin ve benzeri yerlerin gezdirilmesi kararı alınmıştır.

Öğrenci velilerinin, çocuklarının durumu ve yönelmesi yararlı olacak meslek ve bilgi alanları konusunda aydınlatılması, Yatılı ilköğretim bölge okullarından mezun olan kız öğrencilerin, meslek kazandırıcı okullara imtihansız alınmaları; kız öğrencilerin okula devamlarının özendirilmesi gündeme getirilmiştir.

12. Milli Eğitim Şûra kararlarında öğretimin her kademesi ile ilgili kararlar alınmıştır. 1981 10. Milli eğitim şûra kararlarında belirlenen ilköğretimin 8 yıla çıkarılması ve eğitime başlama yaşının 6 ya indirilmesi yine 12. Şûra kararlarında da bahsedilmektedir.

Programda bahsedilen Türkçe ve Edebiyat müfredatın ıslah edilmesi uygulamaları gerçekleşmemiştir. 1968 yılı Türkçe öğretim müfredatı 1981 yılındaki değişimiyle hala uygulanmaktadır.

31 mart 1988 yılında yayınlanan 3418 sayılı kanunla, eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetlerine ilave kaynak olarak, alkollü içkiler, alkolsüz içkiler (su, vs. hariç), tütünden vergi alınması yoluna gidilmiştir (Akyüz, 2004, s.362).

1989- 1990 öğretim yılında Kırklareli ilinde 3, Kocaeli ilinde 2, merkez okuluda deneme mahiyetinde yapılan taşınmalı ilköğretim ile istenilen başarının elde edilmesi sonucunda uygulamanın yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir (MEB, 2003, s. 227).

3.1.4. 1984–1989 Döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi:

Özal Hükümetinin yapmış olduğu programlar ve uygulamaya geçirmeyi planladığı icraatların yanında 1984–1989 yılları arası yıllık çalışmalardan elde edilen verilere dayanarak; Özal hükümetinin gerçekleştirmiş olduğu programları kısaca şu şekilde değerlendirebiliriz:

1982–1983 yılları arasında ilköğretimde, eğitim çağına gelen altı milyon çocuk okullaşmış ve yaklaşık olarak okullaşma oranı %100'e ulaşmıştır.

1984 ve 1989 yılları arasında ilkokul kademesine ait sayısal veriler Tablo – 2’de verildiği gibidir:

TABLO - 2: 1984–1989 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler

				Bütçe içerisinde eğitime ayrılan (Milyar TL)	
İlkokul	Okullaşma oranları (%)	Öğrenci sayıları (000)	Öğretmen sayıları	Başlangıç ödeneği (%)	Harcama (%)
1984	101.9	6.527	209.911	12.2	12.6
1985	101.2	6.636	212.717	11.6	13.3
1986	101.6	6.704	216.889	10.3	11.8
1987	103.8	6.880	220.943	9.9	12.4
1988	101.6	6.767	220.947	11.5	12.6

Kaynak: DPT

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; ilköğretimde okullaşma oranlarında belirli bir artış ile birlikte öğrenci sayılarında da artış gözlenmektedir. Fakat 1988-1989 öğretim yılında öğrenci sayısında az da olsa bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum eğitimde devam problemi yaşandığını göstermektedir. Bunun yanısıra öğrenci başına düşen öğretmen sayısında belirli bir artış olmasına rağmen yeterli seviyeye ulaşmadığı da yine tabloda verilen veriler arasında gözlenmektedir. Bütçe içerisinde eğitime ayrılan ve harcanan paylara bakıldığında istikrarlı bir durum olmadığı da ortaya çıkmaktadır.

İlköğretimin beş yıllık zorunlu bölümünü oluşturan ilkokullarda 1984 program döneminde 6.516.837 çocuk okullaşmış olup ve bu alanda yaklaşık %100 okullaşma oranına ulaşılmıştır. 1983–1984 ders yılında, toplam ilkokullarımızın %33,4’ünde ikili ve üçlü öğretim yapılmıştır. Bu oran şehir okullarında %80’e kadar yükselmiştir.

1987 yılında eğitim sektöründe, 1986 yılına göre, yatırım ödeneklerinde %87 oranında artış sağlanmıştır. Eğitime ayrılan kaynakların artırılması için özellikle, orta ve yüksek öğretim düzeyinde, dış finans kurumlarından kredi alarak, toplam 203.5 milyon dolar ek kaynak ile hızlandırma fonundan 11.933 milyon lira kaynak temin edilmiştir. Ayrıca çıraklık mesleki ve teknik eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma fonu faaliyeti geçirilmiş olup kaynakları büyük ölçüde makine – teçhizat alımına ayrılmıştır. Ayrıca, 1989 öğretim yılında iki il, beş merkez okulda; taşınan okul sayısı 12, taşınan öğrenci sayısı 305 ve gönderilen ödenek miktarı 950.000’dir.

3.1.5. 1990 ve 1995 Yılları Arasında İlköğretimde Hükümet Programları

1990 ve 1995 yılları arasında; beş yıl içerisinde, 47. 48. 49. 50. 51. ve 52. Hükümetler görev almış olup AKBULUT başkanlığında 47. Hükümetin eğitim programı aşağıda belirtildiği gibidir:

3.1.5.1. 47. Hükümet: Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)

Başbakan: Yıldırım AKBULUT

Milli Eğitim Bakanı: Avni AKYOL

1) Eğitim Programı: Hükümet öncelikle mevcut durum değerlendirmesi yaparak okuryazar oranını ortaya koymuş 6 yıl içerisinde okuma yazma oranındaki artışa dikkat çekmiştir. 1983 yılında yüzde 76 okuma oranı 1989 yılında yüzde 89’a yükselmiştir. Aynı zamanda diğer hükümetlerin de üzerinde durmuş olduğu ilköğretim ve ortaöğretim kademelerindeki din kültürü ve ahlak derslerinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Din kültürü ve ahlak dersinin yanında, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı bir nesil yetiştirmenin eğitimin temel amacı olduğu belirtilmiştir.

Eğitim alanında tasarlanan programın en başında fırsat eşitliğinin sağlanması, öğretmenlik mesleğinin cazip hale getirilmesi gibi maddeler yer almaktadır.

47. Hükümetin eğitim alanında planladığı programın diğer maddeleri ise: Türkçenin doğru ve güzel kullanılması ile ilgili tedbirlerin alınacağı, her seviyedeki eğitim ve öğretime TV ve bilgisayar teknolojisi takviyesi yapılacağı konusundadır. Çok kanallı eğitim televizyonları da eğitime destek olması amacıyla kullanılacak olduğu, program içerisinde yer alan konulardandır.

Aynı zamanda ilk ve orta öğretimde ikili öğretimin kaldırılmasını, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması hükümetlerin hedefleri arasında yer almaktadır.

47. Hükümetin ilk ve orta öğretim kademelerinde, 46. Hükümet gibi din ve ahlak derslerinin olması gerektiği vurgulanarak, insangücünü kullanma ile ilgili hususlar değinilmiştir. Aynı zamanda ilköğretimde ikili öğrenimin kaldırılarak öğrenci sayılarının azaltılması planlanmış ve eğitimin her kademsinde teknolojiden (bilgisayar ve TV başta olmak üzere) faydalanılacağı belirtilmiştir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Yaklaşık bir buçuk yıl iktidarda kalan Akbulut hükümeti; öğretmenlik mesleğinin cazip hale gelmesi için önemli girişimlerde bulunulmuş, öğretmen liselerinde eğitimin kalitesinin yükselmesi yönündeki çalışmalara hız kazandırılmıştır. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının eğitim ve öğretim imkânlarının geliştirilmesi için dış finansman kaynakları sağlanmıştır. Fakat öğretmenlerin yurt düzeyinde dağılımında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Ayrıca eğitimin bütün kademelerinde öğretmen ve öğretim üyesi açığı önemini korumaktadır.

VI. Plan dönemi sonunda anaokulları ve ana sınıflarının yaygınlaştırılması, okul öncesi eğitimde okullaşma oranının yüzde 11,5'e çıkarılması hedef alınmıştır.

Çağ nüfusunun tamamına yakını okullaştırılmış olan ilkokullarda niteliğin yükseltilmesi çalışmalarıyla. 1988-1989 öğretim yılında 7,059 bin kişi olan öğrenci sayısı Plan dönemi sonunda 7, 692 bin kişiye ulaşması hedeflenmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nca (1990-1994) ilkokullarda çağ nüfusunun tamamının okullaştırıldığı kabul edilmiştir. Ortaokullarda okullaşma oranının %57,1'den %100'e çıkarılması hedeflenmiştir. Yine bu dönem içerisinde Milli Eğitimi Gerçekleştirme Projesi Kapsamında Müfredat laboratuvar Okulları (MLO) açılmış ve niteliği geliştirici çalışmalar yapılmıştır.

Altıncı beş yıllık kalkınma planında daha çok okulöncesi eğitime ağırlık verildiği gözlenmektedir. İlköğretim alanında daha önceki planlarda bahsedilen çalışmalara devam ettirilmesi öngörülmektedir.

3.1.5.2. 48.Hükümet: Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)

Başbakan: Ahmet Mesut YILMAZ

Milli Eğitim Bakanı: Avni AKYOL

1) Hükümet Programı: Mesut YILMAZ başkanlığındaki 48. Hükümetin eğitim programında, milli eğitimin bir devlet politikası olarak görüldüğü, 2000'li yılların eşiğinde bilgi toplumu çağına uygun bir sistem geliştirmek gerekliliği üzerinde durulmuş, özellikle 'milli kimlik' ve 'milli eğitim'in önemi vurgulanmıştır.

Milli eğitim anlayışının yanı sıra laiklik ilkesine bağlı kalarak eğitim programı geliştireceklerini belirterek, milli eğitimde seferberlik yapılacağı kararı alınmıştır.

Hükümetin eğitim alanında yapmış olduğu uygulamalar olarak; bütçeden son iki yılda en yüksek payı eğitime ayırmış olmalarından bahsedilmiştir. Eğitim alanında

yapılması planlanan ve ulaşılmak istenen hedefler aşağıdaki ise şu şekildedir: öğretmenlik mesleğini layık olduğu statüye kavuşturmak, zorunlu eğitimi 2000 yılına kadar 8 yıl, 2000 yılından sonrası için de 10 yıl olarak düzenlemek, ‘Milli Eğitim Akademisi’nin kuruluşu tamamlamaktır.

Ayrıca çocukların yaşadığı çevreyi tanınması ve korunması adına çevre kulüplerinin yurt çapında yaygınlaştırılacağı üzerinde durulmuş, ilköğretimde okullaşma oranının %100’e ulaşması hedeflenmiştir.

Hükümetin özel eğitim ile ilgili hedefleri ise: Özel eğitime muhtaç çocuklar ve gençler için halen yüzde 3 civarında olan okullaşma oranının artırılması ve eğitim imkânlarının genişletilmesi, iyileştirilmesi suretiyle çağ nüfusunun yüzde 10’unun okullaşmasının gerektirdiği tedbirler ile birlikte, bu hedefin gerçekleştirilmesine çalışılmasıdır. Ülkemizde ilk defa 13-15 Mayıs 1991 tarihinde gerçekleştirilen Özel Eğitim Konseyi’nde alınan kararların uygulanmaya konması sağlanacağı da yine hedefler arasında yer almaktadır.

Aynı zamanda Yılmaz hükümetince; eğitim ve öğretim sürecinde Türkçenin korunması ve bilim dili olarak öğretilmesi görüşünü savunmuşlardır.

Hükümetin hedefleri içerisinde sadece nicel değil nitel anlamda da ilerleme kaydetmek istedikleri vurulanmış, teknolojinin eğitim alanında kullanılmasını sağlamak, bu hedeflerin yanı sıra yurtdışındaki Türk çocuklarının da örf ve adetlerini ve milli kültüre bağlılıklarını korumayı kapsayacak şekilde bir plan program içerisinde olunacağı belirtilmiştir.

Özel kurum ve kuruluşların tüm eğitim kademelerinde eğitim hizmeti vermelerinin özendirileceği belirtilerek, yüksek öğretimde ilk defa 2010 yılını kadar kapsayacak bir ‘master planı’ ile yüksek öğretimde seferberlik başlatılacağı vurgulanmıştır.

48. Hükümetin eğitim alanındaki programı içerisinde dini öğretime önem verileceği de vurgulanmıştır.

Yılmaz hükümetinin, eğitim geniş bir yer verdiği ve özellikle de yüksek öğretim öncelikli olmak üzere yoğun bir program hazırladığı gözlenmektedir.

Özal Hükümetinin, özel kurumlara da eğitim hizmeti verme hakkı tanınması hususuna değinilmiştir. Yılmaz Hükümetinde de özel kesimlerin örgün eğitim kurumları kurmaları ile ilgili özendirici ve destekleyici bir politika izleyeceği belirtilmektedir.

Akbulut Hükümetinin belirlediği programda olduğu gibi teknolojiyi eğitimde de kullanacaklarına değinerek, ilk ve orta dereceli okullarda okullaşma oranını %100 olarak hedeflemişlerdir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Erken seçim nedeniyle; 5 ay gibi kısa bir süre iktidarda kalan Yılmaz hükümetinin, ilköğretimle ilgili yapmış oldukları kayda değer bir uygulama bulunmamaktadır.

3.1.5.3. 49. Hükümet: VII. Demirel Hükümeti (20.11.1991–25.06.1993)

Başbakan: Süleyman DEMİREL

Milli Eğitim Bakanı: Köksal TOPTAN

VII. Demirel Hükümeti Koalisyon Protokolü (DYP - SHP)

1) Eğitim Programı: Demirel hükümeti koalisyon protokolünce belirlenen eğitim programında çağdaş ve laik eğitim anlayışının yanı sıra parasız eğitim üzerinde durulmuş ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılacağı belirtilmiştir.

Demirel Hükümetinin koalisyon protokolünde belirtilenlerin dışında, hükümet tarafından öğretmenlerin sendika kurmaları ile ilgili yasal düzenlemelere gidileceği belirtilmiştir

49. Hükümet, daha önceki hükümetin de belirttiği gibi zorunlu eğitimin en az 8 yıl olması gerektiğini vurgulamıştır. Eğitimin her kademesinin birbiriyle bir bütün oluşturması gerektiği üzerinde durulmuştur. Özellikle üniversite reformunu gerçekleştirmek adına bir program oluşturmuşlardır. Fakat ilköğretimle ilgili özel bir ifade program içerisinde yer almamaktadır. Sadece tüm eğitim kademelerinin birbiriyle bütünlük içerisinde yeniden düzenlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 1994 yılı çalışma programı verilerine dayanarak yapılan uygulamalar şu şekildedir: 1992-1993 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş, bilgisayar destekli eğitim çalışmaları çerçevesinde 5 bin öğretmenin eğitimleri tamamlanmış ve bu konuda 10 yıllık bir master plan hazırlığına başlanmıştır. Bu, daha önce beş ay kadar görevde kalan Yılmaz hükümetinin belirlemiş olduğu bir plandır.

1991 Bakanlar Kurulu kararıyla öğretmen olmak isteyenlerin yeterlik sınavına tabi tutulmadan atanmaları esası getirilmiştir. Bu değişiklikle, 1992’de Doğu ve Güney Doğu illerinden 18’ine 17.000 kadar öğretmen atanmıştır. Fakat bunların %15’i terör vs. nedenlerden dolayı görev yerlerine gitmedikleri anlaşılmaktadır. Bu bölgelerde öğretmen için zorunlu 4 yıllık hizmet süresi 2 yıla düşürülmüştür (Akyüz, 2004, s.383).

1992-1993’ten itibaren ilkokulların tüm sınıflarına haftada bir saat ‘Çevre, Sağlık, Trafik, Okuma’ dersi konmuştur. Derslerde her hafta bunlardan biri işlenecektir (Akyüz, 2004, s.319).

9 Mart 1992’de İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yayınlandı. Bu yönetmeliğe göre; ‘mecburi öğrenim çağı, çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayının sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter’ şeklindedir (Akyüz, 2004, s.317).

Ocak 1992 yılında, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumu mezunu özörlöülerin, öğretmen atanabilme imkânı getirilmiştir. Ayrıca tüm öğretmenlere, Temmuz 1992’den itibaren lojman tazminatı ödenmeye başlanmıştır (Akyüz, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatının yeniden düzenlenmesi amacıyla hazırlanan yasa tasarıları sonuçlandırılmamıştır.

3.1.5.4. 50. Hükümet: ÇİLLER Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)

Başbakan: Tansu ÇİLLER

Milli Eğitim Bakanı: Nahit MENTEŞE

1) Hükümet Programı: 50.Hükümetin eğitim programında ilköğretim kurumlarına dair hususlara değinilmemiş, ağırlıklı olarak yüksek öğretim kurumuna yer verilmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği, kalite, çağdaşlaşmaya önem verileceği vurgulanmıştır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: İlköğretimin yaygınlaştırılması ve niteliğın yükseltilmesi amacıyla fiziki altyapı yatırımları mevzuat ve müfredat çalışmaları hızlandırılmış, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yayımlanmış ve Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (DPT, 1995,s.149).

1995 Yılı Programı verilerine göre; Türkiye Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu'nun (TÖYAK), Milli Eğitim Akademisinin, Film, Radyo Televizyonla Eğitim Merkezinin (FRTEM) kurulması ile Kredi Yurtlar Kurumu Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 222 sayılı ilköğretim kanununda değişiklik yapılması ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitim öğretim giderlerinin karşılanması ile ilgili yasa tasarıları hazırlanmıştır.

Kırsal alanda göç olgusu nedeniyle 1993-1994 öğretim yılında 56 ilde 1.653 okulda 84.263 öğrenci taşınmalı ilköğretim uygulamasından faydalanılmıştır (DPT, 1995).

Ayrıca 1994-1995 öğretim yılında özel eğitim içinde yer alan üstün zekâlı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmeleri için başlatılan çalışmaların devamı olarak ilk defa Ankara'da bir okul açılmıştır (DPT, 1995) .

3.1.5.5. 51. Hükümet: II. Çiller Hükümeti (05.10.1995 - 30.10.1995)

Başbakan: Tansu ÇİLLER

Milli Eğitim Bakanı: Turhan TAYAN

1) Hükümet Programı: Çiller başkanlığındaki 51.Hükümet, TBMM'deki konuşmasında; 49. ve 50. Hükümet döneminde gerçekleştirilen bazı hizmetlere değinmiş; Eğitim sektöründe, toplam 30.234 ilkokul ve ortaokul dersliği yapılmış olduğu vurgulanmıştır.

Ekonomik alanda başarı gösteren ülkelerin bu başarısının altındaki temel etken olarak eğitim ele alınmıştır. Özel sektörün eğitime olan katkısı takdir edilmiş, zorunlu eğitimin 8 yıl olması için biran önce uygulamaya geçileceği belirtilmiştir,

Toplumsal faydanın büyük olduğu zorunlu eğitimin devlet tarafından üstlenmesi gerektiğine değinilmiştir.

51. hükümet tarafından, eğitim alanında bazı kanunlarda değişiklik tasarlanmış olup; 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nda değişiklik yapılması ile ilgili tasarının gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Güvenoyu alamayan bu hükümet, DYP ve CHP ile Koalisyon yaparak, 52. hükümeti kurmuştur.

3.1.5.6. 52. Hükümet: III. Çiller Hükümeti (30.10.1995 – 06.03.1996)

Koalisyon Protokolü (DYP - CHP)

1) Hükümet programı: 52.Hükümet, 51.Hükümetin devamı olarak eğitim alanında devam ettirdikleri program aynı olup hükümet programlarında ilköğretimle ilgili hususlara değinilmemiştir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Bu dönem içerisinde ilköğretimle ilgili kayda değer bir uygulama yapılmamıştır.

3.1.6. 1990–1995 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi:

1990 ve 1995 yılları arasında; çağ nüfusu itibariyle ilkokullarda okullaşma oranı yüzde 100 olmuş, ortaokullarda yüzde 65,6 düzeyinde kalmıştır. Sekiz yıllık zorunlu temel eğitime geçilememesi ortaokullardaki okullaşma oranının düşük kalmasına sebep olmuştur.

1990 – 1995 yılları arasında ilkokula ait sayısal veriler incelenirse; 1990 yılı Genel Nüfus Sayımı verilerinde okuryazarlık oranları Tablo-3’deki gibidir:

TABLO-3: Nüfusun Okur Yazarlık Oranı

Nüfus ve Eğitim Durumu	6 + Yaş Nüfusu			Okur-Yazar Nüfus		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
6 + Yaş Nüfusu	100,0	100,0	100,0			
Okur-Yazar Nüfus	80,5	88,8	72,0	100,0	100,0	100,0
İlkokul Mezunları	46,1	49,1	43,1	57,3	55,3	60,0
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunları	7,6	9,6	5,4	9,4	10,8	7,6
Lise ve Dengi Okul Mezunları	7,8	9,5	6,0	9,7	10,7	8,3
Yükseköğretim Mezunları	3,0	4,2	1,8	3,8	4,7	2,6
Öğrenim Kurumunu Bilinmeyen	0,02	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02
Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayan	15,9	16,3	15,5	19,8	18,3	21,6
Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	0,04	0,04	0,03	0,04	0,05	0,04
Okuma-Yazma Bilmeyen	19,5	11,2	28,0			
Bilinmeyen	0,04	0,04	0,04			

Kaynak: DİE (1990 Genel Nüfus Sayımı).

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, ülke nüfusunun eğitim düzeyinde yetersizlikler devam etmektedir. Okuma-yazma oranı erkeklerde yüzde 88,8, kadınlarda yüzde 72 olmak üzere, toplam yüzde 80,5 seviyesinde kalmıştır. Özellikle kadın nüfusta okuma-yazma oranı çok düşük olup, kadınların yüzde 28'i okur-yazar değildir. Öğrenim durumları itibariyle; altı ve daha yukarı yaştaki nüfusun yüzde 46,1'i ilkokul, yüzde 7,6'sı ortaokul, yüzde 7,8'i lise ve dengi okul ve yüzde 3'ü de yüksekokul mezunudur.

Özel sektörün eğitim sürecine katılımı ve katkısı sınırlı kalmıştır. Toplam öğrenci sayısının yüzde 1,5'i özel öğretim kurumlarına devam etmektedir. Mevcut özel öğretim kurumları da kapasitelerinin ancak yüzde 50'sini kullanabilmektedirler. Anayasa'ya göre vakıflar dışındaki kişi ve kuruluşların yükseköğretim kurumu açamaması, özel öğretim kurumlarına verilen teşvik ve desteklerin yetersiz oluşu, özel öğretim kurumlarının gelişmesini sınırlandırmaktadır (DPT, 1996).

1990 ve 1995 yılları arasında ilkokulla ilgili sayısal veriler Tablo 4’deki gibidir:

TABLO -4 : 1990–1995 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler

				Bütçe içerisinde eğitime ayrılan (Milyar TL)	
İlkokul	Okullaşma oranları (%)	Öğrenci sayıları (000)	Öğretmen sayıları	Başlangıç ödeneği (%)	Harcama (%)
1990	101.9	6.862	225.852	16.4	19.1
1991	102.0	6.879	234.961	13.9	17.6
1992	99.7	6.708	235.721	17.7	20.0
1993	97.3	6.526	237.943	14.9	16.7
1994	104.4	6.985	232.607	13.6	13.5
1995	103.5	6.897	229.791	10.5	12.3

Kaynak: DPT

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; ilköğretimde okullaşma oranlarında belirli bir artış ile birlikte öğrenci sayılarında da artış gözlenmektedir. Fakat 1992-1993 yılları aranda öğrenci sayısında bir düşüş yaşanmış, bu durum okullaşma oranına da yansımıştır. Bunun yanısıra öğrenci başına düşen öğretmen sayısında belirli bir artış olmasına rağmen yeterli seviyeye ulaşmadığı da yine tabloda verilen veriler arasında gözlenmektedir. Bütçe içerisinde eğitime ayrılan ve harcanan paylara bakıldığında istikrarlı bir durum olmadığı da açıkça ortaya çıkmaktadır. Eğitime harcanan pay oranlarına bakıldığında en fazla harcamanın 1992-1993 eğitim yılında yapıldığı gözlenmektedir.

Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu

Başkanlığı'nın merkeziyetçi yapısı, alt birimler ve taşra teşkilatlarının hareket imkânlarının sınırlı olmasına ve karar alma sürecinin yavaş işlemesine yol açmaktadır.

Altyapısı yeterince oluşturulmadan çok sayıda yeni yükseköğretim kurumunun açılması eğitim-öğretimin kalitesini olumsuz etkilemekte, öğretmen ve öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasında güçlüklerle yol açmaktadır. Öğretmen ve öğretim üyelerinin eğitim kurumlarına dağılımında dengesizlikler bulunmaktadır.

3.1.7. 1996 ve 2000 Yılları Arasında İlköğretimde Hükümet Programları

1996 ve 2000 arası; dört yıl gibi kısa bir süre içerisinde, dört hükümet görev almıştır.

3.1.7.1. 53. Hükümet: II. Yılmaz Hükümeti (06.03.1996–28.06.1996)

Yılmaz Hükümeti (ANAP-DYP) Koalisyon Protokolü

Başbakan: Ahmet Mesut YILMAZ

Milli Eğitim Bakanı: Turhan TAYAN

1) Hükümet Programı: Eğitim ile yetişecek olan nesillerin, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, toplumsal duyarlılığı gelişmiş, kendi kendine yeterli, bilgi çağının gereklerine uygun bir donanıma sahip olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

8 yıllık kesintisiz eğitime bir kez daha değilmiş, ilköğretimin ikinci kademesinden öğrencilerin yönlendirilmesi işleminin hızlandırılacağı belirtilmiştir.

Özel sektörün eğitim hizmetine dahil edilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacağı hususlarına değinilmiştir.

Yurtdışındaki Türk çocuklarının da Türk eğitim sistemine yabancılaşmadan milli kültürlerini koruma yolunda tedbirler alınacağı belirtilmiştir.

53. Hükümetin ilköğretim ile ilgili üzerinde durduğu konular: zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılacağı, öğrencilerin ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda meslek alanlarına yönelmelerini ilköğretimin ikinci kademesinden başlayarak gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 13- 17 Mayıs 1996 tarihinde XV. Milli Eğitim Şûrası toplanmıştır. Şûra gündeminde ilköğretim ve yönlendirmeye ilişkin birçok kararlar alınmıştır. Bu kararları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

İl ve bölge raporlarında önerilen temel eğitim kavramı yerine başta Anayasa ve diğer mevzuatta yer aldığı şekli ile "ilköğretim" kavramı kullanılmalıdır. Yakın bir gelecekte 5-6 yaş okul öncesi eğitim, ilköğretim bünyesine alınmalı, 9. sınıf liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olmalı, böylece ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulmalıdır. Uzun vadede zorunlu eğitim 18 yaşını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir kararı alınmıştır.

Yoğun göç alan illerde eğitim yatırımlarına öncelik verilerek derslik ihtiyacı karşılanmalıdır. Bahçe, salon, sahne, işlik, kitaplık, lâboratuar, spor salonları ve yüzme havuzu gibi ek ünitelerle birlikte her okul, bulunduğu çevrenin de yararlanabileceği tesisler olarak düşünülmelidir.

Okulların bina ve tesisleriyle ilgili mimarî projeler, bölge özelliklerine ve ihtiyaçlara uygun olarak hazırlanmalıdır. Çevredeki eğitim kapasitelerinden de yararlanılarak eğitim kaynakları verimli ve etkili kullanılmalıdır. Bu tesisler, anahtar teslimi şeklinde Millî Eğitim Müdürlüğü'nün denetimde yapılmalıdır.

Okul bina ve tesisleri tatil dönemlerinde ihtiyaçlar doğrultusunda gelir getirecek şekilde de değerlendirilmeli (Çay bahçesi, otopark vb.), Okul binalarının yapımında özel eğitim ve okul öncesi çocuklarının ihtiyaçları doğrultusunda gerekli fiziki düzenlemeler (Rampa, Asansör, Sıra, Oyun bahçesi vb.) yapılması kararı alınmıştır.

Küçük yerleşim birimlerindeki öğrencilerin için taşınmalı, YİBO ve pansiyonlu okul sistemlerinden yararlanılması, İlköğretime radyo ve televizyonla eğitim desteği sağlanması, derslikler standart hâle getirilmesi, okullardaki araç ve gereçler öğretim programlarındaki ünitelerin içeriğine uygun hâle getirilmesi gündeme gelmiştir.

Bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alan hedeflerin ilköğretim programlarında dengeli olarak yer alması, bilgiye ulaşma ve araştırma tekniklerinin kazanılmasına ve özel eğitim ihtiyacı duyulan farklı yapıdaki öğrenciler için mevcut eğitim programlarında uygulama esnekliği sağlanması, öğretmenlerin bu konuda hizmet içi eğitimden geçirilmesi gündem konularındandır.

Ayrıca, öğretmenlerin, Türkçenin, doğru ve eksiksiz olarak öğretilmesi ve kullanılması sağlanmalı, ders saati sayıları ile haftalık ders programları çocukların bulundukları gelişim basamaklarına uygun olarak düzenlenmelidir.

6. 7. 8. sınıflarda seçmeli derslere işlerlik kazandırılmalıdır. Spor ve sanat eğitimine önem verilmeli, bu eğitime ders dışı etkinliklerle de ağırlık kazandırılmalıdır. Kaynaştırma eğitiminden yararlanan engelli öğrenciler için kendi düzeylerine uygun sınıf programları hazırlanmalıdır. Müzik, Resim, Beden Eğitimi ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin notla değerlendirilmesine devam edilmelidir. (Genel Kurul'da bu yönde karar alınmıştır.)

Eğitim-öğretim, öğretmen merkezli olmaktan çıkartılıp, öğrenci merkezli duruma dönüştürülmelidir. Ailenin ve okulun, çocuğu tanınması ve çocuğun kendi

kendini tanıması için öncelikle öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerin eğitilmesi gerekmektedir. Bireyi tanıma ve yöneltmeye ilişkin rehberlik hizmetleri dördüncü sınıftan başlatılmakla birlikte, ilköğretimde gerçek yöneltme dokuzuncu sınıftan itibaren ele alınmalıdır. Öğrencilere, zaman ve enerjilerini, yetenek ve becerilerini, olumlu iş değerlendirmelerini geliştirecek bir disiplin kazandırılmalıdır. Rehberlik ve araştırma merkezlerinin sayısı çoğaltılmalı ve bu merkezlere rehberlik alanında yüksek lisans eğitilmiş elemanlar atayarak, öğretmenler sürekli desteklenmeli, özel ilgiye ihtiyaç duyan öğrencilere de rehberlik yapılmalıdır.

Mesut Yılmaz'ın; 6 Haziran 1996'da istifası ile 53.Hükümet görevini, 54. Hükümete bırakmıştır. Bu süreç içerisinde ilköğretimle ilgili konular tasarı boyutunda kalmış, kayda değer bir gelişme yaşanmamıştır.

3.1.7.2. 54. Hükümet: Erbakan Hükümeti (28.06.1996- 30.06.1997)

Başbakan: Necmettin ERBAKAN

Milli Eğitim Bakanı: Mehmet SAĞLAM

Erbakan Hükümeti Koalisyon Protokolü (RP-DYP)

1) Hükümet Programı: 54.Hükümetin diğer hükümetlerce de tasarlanan sekiz yıllık kesintisiz eğitime değindiği gözlenmekte ikinci kademedan itibaren yönlendirmelere önem verileceği belirtilmektedir.

Özel kesimin okul açmaya teşvik edilmesi gerekliliği vurgulanmış ve yaygın eğitimle özellikle de kadınların iş edinmesi ile ilgili çalışmalar yapılacağı vurgulanmıştır.

Yurtdışındaki Türk çocuklarının milli kültürden uzaklaşmaması ve tekrar Türkiye'ye dönüşlerinde eğitim sistemine yabancılaşmamaları gerekliliği ile ilgili tedbirler alınacaktır diye belirtilmiştir

54. hükümetin ilköğretim politikaları 53. Hükümetle paralellik göstermektedir. Zorunlu eğitimin 8 yıl olması ve mesleki alanlara yönlendirmelerin ilköğretim ikinci kademedede gerçekleştirilmeye başlanması tasarlanmaktadır.

2) İlköğretime ilişkin gelişmeler: MEB 1996'da her fakültenin mezunlarından başvuranları sınıf öğretmeni olarak atamıştır. Bu şekilde, on binlerce kişi, hiçbir öğretmenlik formasyonu almadan ve sınavsız mesleğe girmiştir. Bu tür atamaların öğretmenliğin meslekleşmesini ve saygınlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Akyüz, 2004, s.353).

Tüm fakültelerden öğretmen atanması, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 45. maddesine dayandırılarak yapılmıştır. Bu madde; 'Yüksek öğrenimleri sırasında pedagojik formasyon kazanmamış olanların ihtiyaç duyulan alanlarda, öğretmenliğe atanmaları halinde bu gibilerin adaylık dönemi içinde yetiştirmeleri için Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır' şeklindedir*.

3.1.7.3. 55. hükümet: III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997–11.01.1999)

Başbakan: A.Mesut YILMAZ

Milli Eğitim Bakanı: Hikmet ULUĞBAY

Yılmaz Hükümeti (ANAP-DSP-DTP-Bağımsızlar) Koalisyon Protokolü

*(<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>)

1) Hükümet Programı[†]: 55.Hükümetin en çok üzerinde durduğu husus yüksek öğretim kademesidir bunun yanı sıra; Hükümetin, ilköğretim politikaları arasında daha önceki hükümetlerce tasarlanan zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması artık uygulamaya geçileceği doğrultusundadır. Ayrıca hükümetçe, din eğitimi artık diyanet işlerinin sorumluluğu altına alınacaktır. Eğitimin her alanında öğretmen açığı giderilmesi planlanmaktadır.

Yılmaz hükümetinde bir kez daha vurgulanan sekiz yıllık kesintisiz eğitim bu hükümetle birlikte artık uygulamaya geçmiştir. Yukarıda alınan protokol kararlarının yanı sıra 55. hükümetin eğitim programı şu şekildedir:

Her kademedeki okullar, uygulanabilir bir plan çerçevesinde çağdaş eğitim araçları ile donatılacağı planlanmıştır. Özellikle öğrenme ve öğretme sürecini geliştiren ve zenginleştiren bilgisayar destekli eğitim yaygınlaştırılacağına vurgu yapılmıştır.

Özel eğitimde, yasalarla yeni düzenlemeler getirileceği ve özel eğitime işlerlik kazandırılacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin özendirileceği ve öğretmen açığının kapatılacağı vurgulanmıştır

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeleri: 28 Şubat 1997’de, Milli Güvenlik Kurulu’nun toplantısında, Cumhuriyet tarihi içi çok önemli kararlar alınmıştır. Bu maddelerin bazılarını şu şekilde özetleyebiliriz: Eğitim, Öğretim Birliği Yasası’na uygun hale getirilmelidir. İmam Hatip Okulları’nın sayısı olağanüstü artmıştır. İhtiyaç fazlası olanlar, Teknik Meslek Okulları’na dönüştürülmelidir. Temel eğitim sekiz yıl olmalıdır (Tanilli, 2005, s.108).

8 yıllık kesintisiz eğitime, bazı kesimlerce itirazlar olmuştur. Bu itirazların gerekçeleri şu şekildedir (Özyılmaz, 1998, s.94):

[†] Hükümet Programı. Başbakan Sayın Mesut Yılmaz tarafından 7 Temmuz 1997 tarihinde TBMM’ne sunduğu hükümet programı.

‘..kişilerin maddi ve manevi varlığını yani kişiliğini koruma ve geliştirme hakkı, meslek edinme ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunma hakkı, anne babaların velayet hakkı ile eğitim-öğretimden eşit oranda yararlanma hakkı, Anayasamızın 12. maddesinde ifadesini bulan ve "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" dediği temel haklardandır. Bu haklar yine Anayasanın 13. maddesinde, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olarak sınırlandırılmayacak haklar olarak da tanımlanmaktadır.’

8 yıllık kesintisiz eğitimin yukarıdaki hakları ihlal ettiği savunulmuştur. Asıl amacın İmam Hatip liselerinin ilerlemesini durdurmak olarak yorumlamışlardır.

Diğer yandan (Ekinci, Çevik, 1996, s.151-156); zorunlu eğitime ilişkin sorunların kaynağına inilmesindeki en önemli güçlük konunun politik ve bilimsel yönlerinin birbirine karıştırıldığını, bilimsel yönünün ihmal edilmesi olarak gören görüşlere de rastlanmıştır. Konunun İmam Hatip liseleri üzerinden devam ettirilen politik düşüncelere yer vermesinin asıl sebebi olarak ülkenin bir eğitim felsefesi olmamasından kaynaklandığı dile getirilmiş ve eğitim sisteminin öğrenci merkezli olması gerektiği savunulmuştur. Sorunların çözümü için, zorunlu eğitim konusunda alınacak kararların iyi bir analizinin yapılması ve devletin eğitimdeki rolü ile katılımcılık ilkesi temel alınarak; bu kararları oluşturacak komisyon, kurul vb. organların belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tüm bu tartışmalar içerisinde, 55.Hükümet döneminde gerçekleştirilen 8 yıllık kesintisiz eğitim 4306 sayılı yasa ile kesinleştirilmiştir (Ek:1).

1997-1998 öğretim yılından itibaren, ilköğretim 1, 2, 3. sınıfa ‘Bireysel ve Toplu Etkinlikler’, 4, 5, 6, 7, 8. sınıfa ‘Seçmeli’, 6. ve 8. sınıfa ‘Trafik ve ilkyardım eğitimi’, 7. ve 8. sınıfa ‘vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi’, 4. ve 5. sınıfa ‘Yabancı Dil’ dersleri konmuştur (Akyüz, 2004,s.320).

4306 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu İlköğretim uygulaması kapsamında çıraklık eğitimine başlama yaşı 13’den 14’e

çıkarılmış, Kur'an kurslarına ise hafta sonu ve yaz tatillerinde gidebilme imkânı getirilmiştir.

Öğretmen dağılımındaki dengesizlik ve artan emeklilik talebi, özellikle ilköğretimde mevcut olan öğretmen açığını artırmıştır. Eğitim fakültesi mezunları öğretmen açığını karşılayamamaktadır. İlköğretim öğretmeni ihtiyacının karşılanması amacıyla 1997-1998 öğretim yılı başında 16.371 yeni öğretmen ataması yoluna gidilmiştir (DPT, 1998, s.16).

Ayrıca, 1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi 1997 yılında tamamlanamadığı için bir yıl uzatılmıştır.

İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi amacıyla Eğitim Teknolojisini Yükseltme projesi başlatılmıştır. Bu projenin ikinci fazında eğitim sistemimizi 21. Yüzyıla taşıyacak her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi planlanmıştır (DPT, 1998, s.16).

Özel eğitime ilişkin esasları düzenleyen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yer alan özürlü çocukların örgün eğitim içinde kaynaştırma yoluyla eğitilmeleri; özel eğitimi gerektiren çocuklar için zorunlu okul öncesi eğitim verilmesi, ilköğretimde kaynaştırma, erken çocukluk dönemindeki özel eğitim hizmetleri için ailenin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi, genel ve mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında, yaygın eğitimde becerilerini geliştirmek, işe ve mesleğe hazırlama gibi hususlar ile ilgili yönetmelik çalışmaları tamamlanamamıştır (DPT, 1999, s.27).

4359 sayılı Kanun ile öğretmenler ve yüksek öğretim elemanlarının ek ders ücretlerinde iyileştirmeler sağlanmış, öğretmen ve ilköğretim müfettişlerinin ek göstergeleri yükseltilmiştir. Ayrıca, bu yasa kapsamında; okullarda norm kadroların tespit edilerek uygulanması, özüre bağlı yer değiştirmelerde özür ve hizmet gereklerinin birlikte karşılanması esası getirilmiştir. Diğer taraftan, öğretmenlerin eğitim dönemi ortasında emekli olmalarını önleyen hükümlere söz konusu yasada yer verilmiştir. Bu Kanun ile ilgili yönetmelik çalışmaları sürdürülmektedir (DPT, 1999, s.27).

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 1997-1998 öğretim yılı sonunda 30.284 yeni öğretmen ataması yoluna gidilmiştir. 1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi 1998 yılında tamamlanamadığı için termini altı ay uzatılmıştır (DPT, 1999, s.27).

Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan. Temel Eğitim Projesine. Dünya Bankasınca sağlanan kredinin ilk fazı olan 300 milyon ABD Dolarına işlerlik kazandırılmıştır (DPT, 1999, s.27).

8 yıllık Temel eğitim Kanunu'nun iptali için, Refah Partisi'nin açtığı dava, Anayasa Mahkemesi'nin (1998'de) verdiği et kararın bir bölümü şu şekildedir: 'Laik devletin, doğası gereği resmi bir dinin bulunmamamsını, belli bir dine üstünlük tanımamasını, onun gereklerini yasala ve idari işlemlerle gerekli kılmaya çalışmamasını gerektirir. Bu bağlamda, laik devlette belli bir dinin eğitim ve öğretimi zorunlu hale getiremez (Tanilli, 2005, s.110-111).

1998'de sekiz yıllık eğitime geçilmesiyle; 192.751 olan İmam Hatipli sayısı, 2004'de 97.489'a düşmüştür. Yani öğrenci sayısında yüz binlik bir düşüş görülmektedir (Tanilli, 2005, s.134).

3.1.7.4. 56. hükümet: IV. Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999)

Başbakan Bülent Ecevit (İstanbul)

Milli Eğitim Bakanı: Metin BOSTANCIOĞLU

1) Hükümet Programı[‡]: 56.Hükümet programında 55. Hükümetin almış olduğu kararların devam ettirilmesi üzerinde durulmuştur. Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkartılmış olması ve eğitim alanında ortaya çıkan sorunların giderilmesi konusunda planlar tasarlanacaktır.

56.Hükümetin, TBMM’ne sunmuş olduğu hükümet programında eğitim alanına çok az değindikleri gözlenmektedir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 1998-1999 öğretim yılında; 1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında Türkiye genelinde 23 ilde 147 ilköğretim ve 61 ortaöğretim okulu olmak üzere toplam 208 okulun Müfredat Laboratuar okullarına dönüştürülmesi için gerekli standartları ve değerlendirme ölçütlerini kapsayan ‘Müfredat Laboratuar Okulu’ modeli geliştirilmiş ve proje tamamlanmıştır (DPT, 2000, s.23).

Müfredat Laboratuar Okulları öğretim ve öğrenmeyi destekleyen materyaller ile birlikte öğretim programlarının alanda deneneceği pilot okul anlamındadır (MEB; 1999: 7). Bu modelde sınıf mevcutlarının en fazla 30 öğrenci olması, tam gün öğretim görülmesi, öğrenci merkezli program uygulanması ve yeni geliştirilecek materyallerin ile ders kitaplarını kullanımı yer almaktadır (MEB, 2003, s.233).

[‡] Hükümet Programı. Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından 12 Ocak 1999 tarihinde TBMM’ne sunduğu hükümet programı.

1999-2000 öğretim yılında (DPT, 2000); okullaşma oranları, okulöncesi eğitimde yüzde 9.8'e, ilköğretimde yüzde 97.6'ya, yüzde 22.8'i mesleki teknik ortaöğretimde ve yüzde 36.6'sı genel ortaöğretimde olmak üzere ortaöğretimde yüzde 59.4'e, yükseköğretimde ise yüzde 18.7'si örgün öğretimde olmak üzere toplam yüzde 27.8'e ulaşmıştır.

1996 ve 2000 yılları arasında görev yapan hükümetlerce ilköğretim gerçekleştirilen uygulamalar en başında diğer hükümetlerce de bahsedilen sekiz yıllık kesintisiz eğitimin uygulanmaya konması ve temel eğitimin yeniden düzenlenmesi çalışması olmuştur. Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimi gerçekleştirilmesi amacıyla çıkarılan 4306 sayılı kanunda yer alan finansman ile ilgili hükümler 2000 yılında sona ermiştir.

3.1.8. 1996–2000 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi:

1996 ve 2000 yılları arasında ilköğretime ilişkin sayısal veriler Tablo – 5’de verildiği gibidir.

TABLO - 5: 1996–2000 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler

				Bütçe içerisinde eğitime ayrılan (Milyar TL)	
İlköğretim	Okullaşma oranları (%)	Öğrenci sayıları (000)	Öğretmen sayıları	Başlangıç ödeneği (%)	Harcama (%)
1996*	100.0	6.853	216.548	8.8	9.4
1997	87.6	9.102	302.982	11.1	15.4
1998	92.6	9.512	316.991	11.1	13.1
1999	97.6	10.053	324.835	10.2	12.2

*1996/1997 öğretim yılı içerisinde sadece ilköğretim birinci kademe verileri alınmıştır. Kaynak: DPT

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ile birlikte öğrenci sayılarındaki artışta ve okullaşma oranlarında yeterli düzeye geçilememiştir. Bunun yanı sıra ihtiyaç duyulan öğretmen sayıları da yetersiz kalmıştır. Bütçe içerisinde eğitime ayrılan payların ve harcama oranları arasındaki dengesizlik bu dönem içerisinde de devam ettiği gözlenmektedir.

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 1998-1999 öğretim yılında 35.967 yeni öğretmen atanmıştır (DPT, 2000).

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı verilerine göre 1999-2000 öğretim yılı mevcut durumu şu şekildedir: 1999 yılı itibarıyla, 12 ve üstü yaş grubunda, okuma yazma oranı erkeklerde yüzde 94,2 ve kadınlarda yüzde 77,4 olmak üzere yüzde 85,7'ye ulaşmıştır.

1999-2000 öğretim yılında 59.374 kamu ve özel okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında toplam 12,7 milyon öğrenci ve 484.089 öğretmen bulunmaktadır. Öğretim gören bu öğrencilerden 246.514'ü özel örgün eğitim kurumlarına devam etmektedir. Ayrıca, 6.531 kamu ve özel çıraklık ve yaygın eğitim kurumunda yaklaşık 3 milyon kişiye eğitim hizmeti verilmiştir. Bütün eğitim kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereği önemini korumaktadır.

Başta büyük kentlerde olmak üzere ikili öğretim uygulaması ve kalabalık sınıflar, kırsal alanlarda ise birleştirilmiş sınıf uygulaması eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

Öğretmen sayısındaki yetersizlikler ve dağılımındaki dengesizliklerin giderilmesi için çıkarılan norm kadro yönetmeliği uygulamaya konulmuştur.

Eğitimin bütün kademelerinde gerekli alt yapı ve öğretmen ihtiyacının karşılanmasında iyileştirmeler olmasına rağmen, beklenen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Eğitim hizmeti sunan kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği devam etmektedir.

3.1.9. 2001 ve 2007 Yılları Arasında Hükümet Programları ve Uygulamalar

3.1.9.1. 57. Hükümet: Ecevit Hükümeti (28.05.1999 – 18.11.2002)

Başbakan: Bülent ECEVİT

Milli Eğitim Bakanı: Metin BOSTANCIOĞLU

1) Eğitim Programı: Sekiz yıllık kesintisiz eğitime yeni geçilmiş olmasına rağmen 57. hükümetin eğitim programında bu sürenin daha da uzatılması imkânlarından bahsedilmiştir.

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların erken belirlenmesine ve özel ilgi görmelerine çalışılacağı, Okul öncesi eğitim olanaklarının tüm çocuklara ulaştırılması için çaba gösterileceği ve özel okullarda adaletli bir ücret düzeninin kurulmasına çalışılacağı planlanmıştır.

. Eğitim kurumlarında ideolojik kutuplaşma ve çatışmalara fırsat verilmeyeceği, ilk, orta ve yüksek öğretimde, çağdaş iletişim ve bilgi teknolojileri en geniş ölçüde değerlendirilerek ve öğrenci yurtları hızla yaygınlaştırılarak, eğitimde olanak eşitliği sağlanacağı da hükümet programında yer alan konular arasındadır.

Milli eğitim Bakanlığının denetiminde ilköğretim beşinci sınıfı bitiren çocukların Kur'an kurslarına devam edebileceği belirtilmiştir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 2001 yılı programına göre; 1999-2000 öğretim yılı içerisinde ilköğretimle ilgili uygulamalar şu şekildedir (DPT, 2001, s.130).

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 2000 yılında 30.565 yeni öğretmen atanmıştır.

Üstün ve özel yetenekli öğrencilere sunulacak eğitim modellerini geliştirmek ve uygun görülenleri yaygınlaştırmak için pilot uygulamalara başlanmış ve bu amaçla sekiz ilde bilim ve sanat merkezleri açılmıştır.

Eğitim Teknolojisini Yükseltme Projesi kapsamında ilköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi çalışmalarında beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Eğitimde kalitenin artırılmasına büyük ölçüde çözüm getirecek Temel Eğitim Projesi ile 3,5 milyon ilköğretim öğrencisi için okul ve ek dersliklerin modern teknolojiye göre donanımı gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, bilgisayar laboratuvarlarının bir kısmı kurulmuş ve bu laboratuvarların internet erişimi sağlanmıştır.

Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi sebebiyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmektedir.

Nüfus yoğunluğunun düşük olduğu kırsal kesimde ve birleştirilmiş sınıf uygulaması bulunan yörelerde eğitim hizmetlerinin etkinliğini sağlamak amacıyla

taşımali eğitim yönetmeliğinde düzenleme yapılmış, 1999-2000 öğretim yılında 75 il ve 812 ilçedeki 635.041 öğrenci bu hizmetten yararlanmıştır.

İlköğretim ve orta öğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 2001 yılında 30 bin öğretmen ataması yapılmıştır. 2000-2001 öğretim yılında toplam 25.520 okuldan 602.643 öğrenci 77 ildeki 5.051 okula taşınmış ve böylece bu öğretim yılındaki ilköğretim öğrencilerinin yaklaşık yüzde 5'i taşımali eğitimden yararlanmıştır. Ayrıca, taşımali eğitim yönetmeliğinin bazı maddelerindeki değişikliklere ilişkin yönetmelik de yürürlüğe girmiştir (DPT, 2002, s.147).

Sekiz yıllık zorunlu ilköğretime katkı payını öngören 4306 sayılı yasanın yürürlük tarihi 2010 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. Bu yasa ile tahsil edilecek katkı paylarının orta öğretim giderlerinde de kullanılması mümkün hale gelmiştir. Ayrıca, Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan Temel Eğitim Projesine Dünya Bankası'na sağlanan 300 milyon dolarlık kredinin Eylül 2001 tarihi itibarıyla yaklaşık 136 milyon doları kullanılmıştır (DPT, 2002, s.148).

Kentsel, kırsal ve gecekondü bölgelerinde eğitim düzeyini artırarak yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmak ve sekiz yıllık ilköğretim reformunu desteklemek amacıyla Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) çerçevesinden sağlanacak 100 milyon Euro tutarındaki hibe ile karşılanacak olan Temel Eğitimin Desteklenmesi Projesi 2001 Yılı Yatırım Programına dahil edilmiş ve proje ile ilgili çalışmalara başlanılmıştır (DPT, 2002, s.148).

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999'da Yalova, İzmit, Bolu, Düzce.. yörelerinde meydana gelen depremin ardından, eğitim sistemimizde bazı teorik bilgiler dışında gerekli eğitimin verilmediği, konun ciddiye alınmadığı ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı; depremler ve doğal afetler ile ilgili konuların ilk ve orta okullarda daha ciddi

ele alınması ve uygulamaya içinde öğrenilmesi kararlaştırılmış, Ekim 1999'dan itibaren ders kitapları da yeniden geliştirilmiştir (Akyüz, 2004, s.320).

2000-2001 öğretim yılından itibaren 'Fen Bilgisi' ile 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' dersleri programları 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıfta uygulamaya konmuştur (Akyüz, 2004, s.320).

3.1.9.2. 58. Hükümet: Gül Hükümeti (18.11.2002 - 14.03.2003)

Başbakan: Abdullah GÜL

Milli Eğitim Bakanı: Erkan MUMCU

1) Eğitim Programı: 58.Hükümetin özellikle üzerinde durduğu konu yüksek öğretim kurumlarıdır. İlköğretim için özel bir program tasarlanmadığı gözlemlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı, eğitim hizmetlerinin etkili koordinasyonuna imkân verecek şekilde yeniden yapılandırılacağı; üst kademelerde toplanan yetkiler, alt birimlere ve yerel birimlere dengeli olarak aktarılacak ve yerel yönetimlerin eğitimdeki rolü artırılacağı tasarlanmıştır.

Aynı zamanda Türkçenin sağlıklı bir mecrada gelişmesi, işlenmesi ve gelecek nesillere daha zengin bir dil olarak aktarılması için Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Türk Dil Kurumu, Üniversiteler ve diğer ilgili kesimlerce gerçekleştirilecek işbirliği ile Türk diline gereken önem verileceği ve Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ve çocuklarının bir yandan kendi kültürleri ile bağlarını sürdüreceği, diğer yandan yaşadıkları ortamlarına uyum göstermelerine yardımcı olacak uygulamalar geliştirileceği belirtilmiştir.

58.Hükümetin eğitim alanında üzerinde durduğu diğer hususlar ise laik bir eğitim anlayışı olup, öğretmenlik mesleğinin itibarını artırmak gerektiği, özel sektörün eğitime katkısının arttırılacağı ve fırsat eşitliğinin sağlanması gerekliliğidir.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2002 yılında orta öğretim kurumlarında eğitim öğretim süresinin 2003-2004 öğretim yılından itibaren 9.sınıftan başlamak üzere kademeli olarak 4 yıla çıkarılması, ders türü ve yükünün azaltılması, genel ve mesleki orta öğretimde 9. sınıfın genel kültür dersleri ortak olacak biçimde düzenlenerek öğrencilere programlar arası yatay ve dikey geçiş imkânı sağlanması yönünde aldığı kararı, alt yapı yetersizlikleri sebebiyle yeni bir karar ile ertelemiştir (DPT, 2004, s.144).

Sekiz yıllık zorunlu temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen 600 milyon dolar tutarındaki Temel Eğitim Projesinin birinci fazı 2003 yılında tamamlanmıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim süreci ile bütünleştirilmesi, bilgisayarların eğitimde amaç değil araç olarak kullanılmasının sağlanması için okulları İnternet erişimine kavuşturmak ve tüm öğretmenlerin bilgisayar okur yazarı olmasını sağlamak üzere çalışmalara hız verilmekle birlikte, bu alanda yetersizlikler devam etmektedir (DPT, 2004, s.144).

Eğitim yatırımlarının finansmanında özel sektör katkısının sağlanması amacıyla, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında düzenleme yapan ve okul ve öğrenci yurdu inşa eden veya inşasına yardımda bulunanların harcamalarının tamamını yıllık beyanname ile bildirecekleri gelirlerinden indirebilme veya gider olarak beyan edebilmelerine imkan sağlayan 4842 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir (DPT, 2004, s.144).

MEB ile İMKB arasında imzalanan eğitime katkı protokolü çerçevesinde İMKB kaynaklarından okul yapımı için 450 trilyon TL katkı sağlanmıştır (DPT, 2004, s.145).

Eğitim – Sen’in, 2002 yılında, 24 Kasım Öğretmenler Günü’nün arifesinde 500 öğretmene uyguladığı bir anketin sonuçlarına göre; öğretmenler, ekonomik sorunlarla boğuşmaktadır. Yine 3 mart 2004’de Eğitim- Sen’in yaptığı anket sonucunda; 1979 yılında 20 yıllık iki çocuk sahibi bir öğretmen, aylık beslenme giderleri için maaşının %59’unu ayırırken, bu oran %73’e yükselmiştir (Tanilli, 2005, s.200).

3.1.9.3. 59. Hükümet: Erdoğan Hükümeti (14.03.2003 — 29.08.2007)

Başbakan: Recep Tayip ERDOĞAN

Milli Eğitim Bakanı: Hüseyin ÇELİK

1) Eğitim Programı: 59. hükümetin ilköğretim ile ilgili programında özel bir husus bulunmamakla birlikte, eğitimde fırsat eşitliğine değinilmiş olup, programlarında daha çok yüksek öğrenim kademesi ele alınmıştır.

Hükümet programında, öğretmenlik mesleğinin toplumda hak ettiği itibarı yakalayabilmesi için, öğretmenlerin niteliklerinin yükseltilmesine paralel olarak, çalışma şartları iyileştirilmesi konusuna yer verilmiştir. Bununla birlikte eğitim ve öğrenim hakkının kullanılmasının önündeki engeller kaldırılacağı; eğitim, hayat boyu sürecek bir süreç olarak kabul ve teşvik edilerek, kademeler arasında yatay ve dikey geçiş imkânları sağlanacağına dikkat çekilmiştir

59. hükümet programında da görüldüğü üzere ilköğretime ait özel bir husus bulunmamaktadır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: XVII. Millî eğitim Şûrası (13-17 Kasım 2006) gündeminde ilköğretim ile ilgili alınan kararlar daha çok kademeler arası geçiş konusuyla ilgilidir. Bu kararlar kısaca şu şekildedir:

İlköğretim 8. sınıf sonunda yapılan OKS kaldırılmalı; bunun yerine öğrenci başarısının, zihinsel ve sosyal gelişmelerinin izlenmesine yönelik rehberlik hizmetlerine, öğretmenler kurulu ile ailelerin kararına dayalı bir yöneltmeye ağırlık verilmelidir. Yöneltme 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda, öğrenciyi tanıma ve meslekleri tanıtmaya yönelik olarak ailelerle iş birliği içinde yapılmalıdır. İş gücü piyasasının beklentileri de göz önünde tutularak bu konuda meslek örgütlerinden yardım alınmalıdır kararı alınmıştır.

Sınıf ve öğrenci mevcuduna bakılmaksızın her ilköğretim okuluna rehber öğretmen görevlendirilmelidir. Sınıf öğretmenliği 1, 2 ve 3. sınıflara kadar olmalı, 4 ve 5. sınıflarda dersler branş öğretmenleri tarafından verilmelidir. İlköğretimde seçmeli ders sayısı artırılmalıdır. Seçmeli beceri dersleri dışındaki dersler notla değerlendirilmelidir, şeklinde belirtilmiştir.

Özel sektörün eğitime yatırım yapması özendirilmeli ve özel sektörden hizmet satın alınması sağlanmalı, İlköğretim müfettişliği “Eğitim Müfettişliği” adı altında Bakanlık merkez teşkilatına bağlanarak yeniden yapılandırılmalıdır. Yeni düzenleme doğrultusunda “Eğitim Müfettişleri” yeni oluşturulacak çalışma merkezlerinde / bölgelerinde görevlendirilmeli, kendi içerisinde rehberlik ve denetim, soruşturma, okul öncesi ve özel eğitim gibi alanlarda uzmanlaşmalıdır kararı alınmıştır.

Tüm bu öneriler doğrultusunda 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda gerekli düzenlemeler yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Yukarıda belirtildiği üzere ortaöğretim kurumları sınavı (OKS) kaldırılmış, onun yerine 6. 7. ve 8. Sınıflarda seviye belirleme sınavı ile bir üst kuruma geçiş sağlanmıştır. Tek bir sınavla yönlendirme yerine öğrencinin üç sınavla değerlendirilmesi sağlamıştır.

2003 tarihinde yürürlüğe giren İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile 2003-2004 öğretim yılından itibaren 1. 2. ve 3. sınıflarda ilköğretim sınav uygulaması kaldırılmıştır (DPT, 2004).

2003-2004 öğretim yılında devlet okullarında okuyan ilköğretim öğrencilerinin tamamına ücretsiz kitap dağıtılmıştır (DPT,2004).

Ayrıca sekiz yıllık zorunlu ilköğretime katkı payını öngören 4306 sayılı yasanın yürürlük tarihi 2010 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. Bu yasa ile tahsil edilecek katkı paylarının orta öğretimde giderlerinde de kullanılması mümkün hale gelmiştir.

Kentsel, kırsal ve gecekondü bölgelerinde eğitim düzeyini arttırmak yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmak ilköğretim reformunu desteklemek amacıyla Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) ile sağlanacak 100 milyon Euro tutarı ile karşılanacak olan temel eğitim desteklenmesi projesi 2001 yılı yatırım programına dahil edilmiş olup proje ile ilgili çalışmalara başlanılmıştır (DPT, 2001).

2002-2003 öğretim yılında toplam 26.786 okuldan 654bin öğrenci 79 ildeki 5975 okula taşınmış ve ilköğretim öğrencilerinin yaklaşık %6.3'ü taşınmalı eğitimden faydalanmıştır.

Üstün ve özel yetenekli öğrencilere sunulacak eğitim modellerini geliştirmek ve uygun görülenleri yaygınlaştırmak için pilot uygulamalara başlanmış ve bu amaçla sekiz ilde bilim ve sanat merkezleri açılmıştır (DPT, 2004).

Temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen 600 milyon dolar tutarındaki Temel Eğitim Projesinin 1. fazı 2003 yılında tamamlanmıştır. Temel eğitim projesi 2. fazını yön vermesi öngörülen Bilgi Teknolojisi Sınıflarının Etkinlik Araştırması tamamlanamamıştır (DPT, 2004).

Temel eğitimin desteklenmesi amacıyla uygulanan temel eğitim projesinin birinci aşamasında 2.802 ilköğretim okuluna kurulan bilgi ve iletişim sınıflarının etkinlik araştırması tamamlanmıştır. Fakat bilgisayarların teslimatındaki aksaklıklar, alt yapı, donanım, yazılım ve bilgisayar öğretmeni yetersizliği öğretmenlerin eğitiminden sorumlu formatör öğretmenlerin kadro sorunlar, öğretmenlere yeterli hizmet içi eğitim verilememesi bilgisayarların etkin kullanılmaması ve internet erişimi başlıca sorunlarda ortaya çıkmıştır (DPT, 2004).

Türkiye genelinde, 2002- 2003 öğretim yılı içerisinde 2.615 dershanede 606.522 öğrenci ders görmektedir. Diğer yandan Türkiye’de toplam 578.805 öğretmenin 515.933’ü kamuda, 62.872 öğretmen ise özel öğretim kurumlarında çalışmaktadır (Tanilli, 2005, S.125).

Eğitim harcamalarına ilişkin istatistiklerin uluslar arası standartlarda elde edilmesi amacıyla DİE başkanlığınca 2003 yılında Ulusal Eğitim Harcamaları projesi başlamıştır.

MEB ve UNICEF işbirliği ile başlatılan Haydi Kızlar Okula kampanyası ile kız çocuklarının eğitim fırsatlarından yararlanması çalışmalarında, 2003 yılında kızların

okuma yazma oranlarının en düşük olduğu 10 ilde başlatılan faaliyetler 2004 yılında 33 ile çıkarılmıştır.

2004’de bu kampanyaya, 1,5 milyondan fazla ilköğretim öğrencisinin bulunduğu İstanbul da alınmıştır. Araştırmalara göre; İstanbul’da oturan ve hiç okula gitmemiş veya başlayıp yarım bırakan, 6-14 yaş arası 75 bin kız öğrenci bulunmaktadır. Oransal olarak en kötü durumda olan il Van’da, kızların %34’ü okula gitmemektedir (Tanilli, 2005, s.118).

2003-2004 öğretim yılında bir önceki yıla göre Türkiye genelinde kız öğrencilerin sayısı %1 oranında artarken, 2003 yılında kampanyanın uygulanmış olduğu illerde sayı %5.8 artış göstermiştir.

İlköğretime geç kayıtlar ve bitirmeden ayrılanlar ile kız çocuklarının eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörler arasındadır. 2005-2006 öğretim dönemi sonunda ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye genelinde yüzde 48,6 iken, bu oran bazı illerde yüzde 30'lara kadar düşmektedir. 2006-2007 öğretim döneminde ilköğretim çağı nüfusunda olup da ilköğretime devam etmeyen 1.111 bin çocuğun 667 bini kız, 444 bini erkektir. Buna göre ilköğretim çağındaki net okullaşma oranı kız çocuklar için yüzde 87,9, erkek çocuklar için yüzde 92,2’dir (DPT, 2008, s.203).

İlköğretim ve orta öğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 2004 yılında 18 bin öğretmen ataması yapılmıştır. Bunun yanı sıra eğitim kurumlarındaki İngilizce ve bilgisayar öğretmeni ihtiyacının karşılanması amacıyla 5 bin İngilizce ve 4 bin bilgisayar öğreticisinin kısmi zamanlı geçici personel olarak çalıştırılmasına imkân verilmiştir. Eğitim kurumlarındaki destek personel ihtiyacı devam etmektedir (DPT, 2005, s.136).

Öğretmen açığını azaltmak üzere 2007 yılında 20 bini kadrolu, 20 bini sözleşmeli 40 bin öğretmen istihdam edilmiştir. Öte yandan, başta sınıf öğretmenliği, bilgisayar ve yabancı dil alanları olmak üzere öğretmen açığı bulunmaktadır. Ayrıca, norm kadro uygulaması ile ilerleme sağlanmakla birlikte, öğretmenlerin ülke genelinde dengeli dağılımında sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye genelinde ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 26 iken, bu oran bazı illerimizde 40'ın üzerine çıkmaktadır (DPT, 2008, s.206).

2004-2005 öğretim yılında 9 ilde 120 okulda pilot olarak uygulanmak üzere ilköğretim 1-5 sınıflarını kapsayan yeni bir müfredat geliştirilmiştir. Yeni müfredat 2005-2006 öğretim yılından itibaren ülke geneline yaygınlaştırılmıştır (DPT, 2005, s.136).

Milli Eğitim Temel Kanununda değişiklik yapan 5204 sayılı Kanunla öğretmenlik mesleği, adaylık döneminden sonra öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olarak üç kariyer basamağına ayrılmıştır (DPT, 2005, .137).

2003 yılında OECD'nin okuduğunu anlama, matematik, problem çözme ve fen bilimleri alanlarında öğrenci başarısını değerlendirmek için yaptığı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) kapsamında ülkemiz tüm alanlarda son sıralarda yer almaktadır. Bu sonuçların yanı sıra ülkemiz okullar arası başarı farklarının en fazla olduğu ülke durumundadır (DPT, 2006, .139).

2003 yılı için, Tüm Özel Öğretim kurumları Derneği'nin katkılarıyla, üç profesörle hazırlanan 'Ortaöğretim ve Yükseköğretime Geçişte Yeniden Yapılandırma Çalışması' sonuçlarından bazıları şu şekildedir (Tanilli, 2005, s.118):

- 6-14 yaş guruplarında kız çocuklarının okullaşma oranında, Türkiye (63,4), Nikaragua (80), Mısır (75,7) ve Bangladeş'in (73,8) bile altındadır.

- Eğitimde öğrenci başına yapılan yıllık harcama Türkiye’de 380, Zimbabwe’de 768, Tunus’ta ise 981 dolardır.

- Bir Türk yurttaşının ortalama okulda kalma süresi 5,6 yılı. Bu rakam, Avrupa Birliği ülkelerinin çok altındadır.

- Yunanistan’da ilköğretimde özel okul oranı yüzde 8, Türkiye’de ise yüzde 2.8’dir.

- Eğitim harcamasının GSMH içindeki payı Türkiye’de 2,33, Almanya’da 3,68, Meksika’da 3,48, Fransa’da 4,35’dir.

- Ailelerin zorunlu harcamalarında; eğlenceye harcadıkları para 2,3 oranında iken eğitime harcadıkları para 1,4 oranı ile son sıradadır.

Milli Eğitim Bakanı’nın; ‘10 bin yoksul ve zeki öğrencilerin özel okullara yerleştirilmesi ve masraflarının devlet tarafından karşılanacağı’ bunun gerekçesi olarak da; ‘nitelikli eğitim almaları için çocukları özel okullara göndereceğiz’ açıklamaları, devlet okullarını vurup özel okullardan yana bir tavır ortaya koymaktadır (Tanilli, 2005, s.126).

Ülkelerdeki eğitim kalitesini araştıran Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programının (PISA) 2006 araştırmasına göre, Türkiye’de bilgisayar başına düşen öğrenci sayısı 26 iken bu sayı OECD ülkeleri için 6’dır. Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyulan teknolojik yetkinliklerin öğrencilere kazandırılması ile örgün ve yaygın eğitimin bu teknolojilerle desteklenmesi için öğretmen ve eğitimcilerin niteliklerinin artırılması ve okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik altyapının geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. PISA’da Türkiye’deki öğrencilerin yaklaşık yarısı matematik becerisinde ve üçte biri de okuma becerisinde birinci düzey ve altında başarı göstermiştir. Dolayısıyla öğrencilerin önemli bir kısmının temel becerileri yeterli düzeyde değildir (DPT, 2009, s.196).

3.1.10. 2001 - 2007 döneminin İstatistikî Verilerle Değerlendirilmesi:

1999 ve 2003 yılları arasında ilköğretim ile ilgili sayısal veriler Tablo-6’da verildiği gibidir.

TABLO - 6: 2000–2003 Yılları Arası İlköğretimde Sayısal Veriler

				Bütçe içerisinde eğitime ayrılan (Milyar TL)	
İlköğretim	Okullaşma oranları (%)	Öğrenci sayıları (000)	Öğretmen sayıları	Başlangıç ödeneği (%)	Harcama (%)
1999-2000	97.6	10.053	324.835	10.2	12.2
2000-2001	100.7	10.460	345.141	10.4	10.1
2001-2002	99.8	10.343	375.477	11.1	14.5
2002-2003	96.3	10.332	390.275	10.1	11.4

Kaynak: DPT

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere; nüfusun eğitime erişiminde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla, öğrenci sayısında büyük artış sağlanmış fakat yıllar arasında büyük bir artış gözlenmemektedir. İlköğretimden ortaöğretime geçişler artmasına rağmen okullaşma oranlarında, ilköğretimde yüzde 100’e ulaşamamış.

İlköğretime geç kayıtlar ve bitirmeden ayrılanlar ile kız çocuklarının eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörler arasındadır. 2008 yılı programı verilerine dayanarak; 2005-2006 öğretim dönemi sonunda ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye

genelinde yüzde 48,6 iken, bu oran bazı illerde yüzde 30'lara kadar düşmektedir. 2006-2007 öğretim döneminde ilköğretim çağ nüfusunda olup da ilköğretime devam etmeyen 1.111 bin çocuğun 667 bini kız, 444 bini erkektir. Buna göre ilköğretim çağındaki net okullaşma oranı kız çocuklar için yüzde 87,9, erkek çocuklar için yüzde 92,2'olduğu saptanmıştır (DPT, 2007, s158).

2004 -2007 yılları arasında öğrenci başına düşen, derslik ve öğretmen sayısı aşağıdaki Tablo - 7'de verildiği gibidir:

TABLO- 7: Öğrenci Başına Düşen Derslik ve Öğretmen Sayısı

		2004-2005	2005-2006	2006-2007
İlköğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı	37	35	34
	Kent	45	44	41
	Kır	24	23	23
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	26	27	26
Ortaöğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı	34	31	31
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	18	16	16
Genel Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı	38	33	32
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	20	18	18
Mes. ve Teknik Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı	29	29	29
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	14	13	14

Kaynak: DPT, MEB

Yukarıdaki tablodan da anlaşılabacağı gibi, ilköğretim kademesinde 2004 yılından 2007 yılına kadar öğrenci başına düşen derslik sayısında fark edilir bir değişmeye rastlanmamıştır. Aynı zamanda kentler de öğrenci başına düşen derslik sayısı, kırsal bölgelere göre büyük farklılıklar yaratmaktadır. Yine 2004 yılından 2007 yılına kadar öğrenci başına düşen öğretmen sayısında da büyük bir değişiklik olamamıştır.

İlk ve ortaöğretimde son beş yılda yaklaşık 112 bin yeni derslik yapılmıştır. Ancak (DPT, 2008); yapılan dersliklerin bir bölümünün bilgi teknolojisi (BT) sınıfı, laboratuvar, kütüphane gibi eğitimin kalitesini artıran diğer eğitim birimleri için kullanılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının yeterince azaltılamamasına neden olmaktadır. Son yıllarda Türkiye genelinde ilköğretimde derslik başına düşen

öğrenci sayısı 30'a yaklaşmakla birlikte, özellikle göç alan büyük şehirler ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerde bu oranın yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu sorun bu illerin kent merkezlerinde daha belirgindir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı Şanlıurfa il genelinde 62, kent merkezinde 72; İstanbul il genelinde 51, kent merkezinde 55; Gaziantep il genelinde 51, kent merkezinde 60'tır.

Öğretmen açığını azaltmak üzere 2007 yılında 20 bini kadrolu, 20 bini sözleşmeli 40 bin öğretmen istihdam edilmiştir. Öte yandan, başta sınıf öğretmenliği, bilgisayar ve yabancı dil alanları olmak üzere öğretmen açığı bulunmaktadır. Ayrıca, norm kadro uygulaması ile ilerleme sağlanmakla birlikte, öğretmenlerin ülke genelinde dengeli dağılımında sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye genelinde ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 26 iken, bu oran bazı illerimizde 40'ın üzerine çıkmaktadır (DPT, 2008).

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyulan teknolojik yetkinliklerin öğrencilere kazandırılması ile örgün ve yaygın eğitimin bu teknolojilerle desteklenmesi için öğretmen ve eğitimcilerin niteliklerinin artırılması ve okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik altyapının geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. BT sınıflarının eğitimde etkin kullanımı için 29.018 okul ve diğer eğitim kurumuna genişbant internet erişim hizmeti sağlanmış olup, bu hizmetin tüm okul ve eğitim kurumlarına yaygınlaştırılmasına devam edilmektedir. Öğrenci başına düşen bilgisayar sayısı aşağıdaki Tablo-8 'de verildiği gibidir:

TABLO -8: 100 Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı

	100 Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı				100 Öğrenci Başına Düşen İnternete Bağlı Bilgisayar Sayısı
	İlköğretim		Ortaöğretim	Toplam	
	İlkokul	Ortaokul			
AB 27	9,5	10,9	12,7	11,4	10,0
Yeni Üye Ülkeler	6,1	6,4	8,2	7,1	9,4
Türkiye	3,4		4,9	4,1	4,0

Kaynak : MEB, AB Komisyonu (2006)

Tabloda görüldüğü üzere ilköğretim kademesinde ve diğer kademelerde öğrenci başına düşen bilgisayar sayısı, AB üyesi ülkeler arasında en son sıradadır.

Ülkemizde kamu eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranına bakıldığında bu oranın 2005 yılında yüzde 4, 2006 yılında yüzde 4,1 olduğu görülmekte ve 2007 yılında ise yüzde 4,3 olacağı tahmin edilmektedir. Bu oranlar 2003 yılı AB-25 ortalaması olan yüzde 5,2 ile 2004 yılı OECD ortalaması olan yüzde 5,4'ün altında bulunmaktadır. Eğitime giderek artan oranda kaynak tahsis edilmesine rağmen, eğitimin niteliğini artırmaya daha fazla önem verme ihtiyacı devam etmektedir.

Eğitim sisteminin sınav odaklı bir yapıda olması, eğitimden beklenen amaçlara ulaşılamamasına, sınav hazırlıklarına önemli harcamalar yapılmasına, öğrenciler ve ailelerinde mali, sosyal ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Eğitim kalitesine ilişkin sorunlar önemini korumaktadır. Eğitim kalitesinin artırılması açısından, müfredatın geliştirilmesi, sınıf öğretmenliği, yabancı dil, bilgisayar gibi ihtiyaç duyulan alanlarda yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen istihdam edilmesi ve niteliklerinin artırılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, ilköğretimde ikili eğitimden tam gün eğitime geçilmesi, etkin bir rehberlik ve danışmanlık sisteminin kurulması, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanılması bu dönem için temel sorun alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.11. 2007 ve 2013 Yılları Arası Tasarlanan Hükümet Programları

3.1.11.1. 60. Hükümet: Erdoğan hükümeti (29.08.2007 -)

Başbakan: Recep Tayip ERDOĞAN

Milli Eğitim Bakanı: Hüseyin ÇELİK

1) Eğitim Programı: 60. hükümet programına öncelikle mevcut durumu geniş bir şekilde belirtmiş olup, daha önceki hükümetlerinin programını devam ettireceklerini ve uygulamalarına değinilmiştir.

Gelecek dönem için ilköğretimle ilgili yapmayı tasarladıkları programı ise: kamu harcamalarında en büyük payı, yine eğitime ayırmaktır. Yedi yaşını eğitime başlamak için geç bir yaş olarak kabul eden hükümet, iktidara geldiklerinde yüzde 11 olan okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranını, büyük bir çaba harcayarak yüzde 25'e çıkardıklarını, yeni dönemde bu oranı yüzde 50'ye çıkaracaklarını hedeflenmişlerdir.

Hükümet, özellikle ilköğretim ve ortaöğretimi, bilgi yüklemekten ziyade öğrencilere temel beceriler edinme, analiz ve sentez yapabilme, düşünebilme, sorgulama, sağlam bir karakter kazandırma dönemi olarak görmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim kademesindeki müfredatları bu yaklaşımdan hareketle değiştirmiş ve tüm okullarımızda uygulamaya başlamış olduklarına değinilmiştir. İlk ve ortaöğretimde tekli öğretime geçmek kaydıyla, hedef olarak sınıflarda azami 30 öğrencinin eğitim görmesini sağlamaktır.

Yine bu dönemde, bilgi ve iletişim teknolojilerini eğitimde yaygın olarak kullanma çalışmalarına, önümüzdeki dönem aynı hız ve kararlılıkla devam edeceklerine vurgu yapılmıştır.

2) İlköğretime İlişkin Gelişmeler: 2007 ve 2013 yıllarını kapsayacak şekilde tasarlanan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında; İlköğretimde okul terklerinin azaltılması için başta kırsal kesime ve kız çocuklarına yönelik olmak üzere gerekli tedbirler alınacak ve ortaöğretime geçiş oranlarının yükseltileceği, eğitimin yaygınlaşması için özel sektörün eğitime katkısının artırılması planlanmıştır.

Öğretmen açığı bulunan alanlarda ihtiyacın karşılanması için üniversite kontenjanları artırılacak, öğretmenlerin bölgelere ve yerleşim yerlerine göre dengeli dağılımı sağlanacak, özlük haklarında hizmet yaptıkları yerleşim yerleri ve hizmet şartları itibarıyla farklılaşmaya gidilebilmesine imkan sağlanacağına değinilmiştir.

Kalabalık sınıfların ve ikili öğretimin azaltılacağı vurgulanmış, yabancı dil öğrenimine ağırlık verileceği, özel eğitim gerektiren öğrencilerin, öğretim sürecinde ihtiyaç duyduğu fiziksel yapının ağırlanacağı belirtilmiştir.

Aynı zamanda; Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma programı ışığında Milli Eğitim Bakanlığı da 2007- 2013 yıllarını kapsayan çalışma programını yayınlamıştır (EK:2).

60. Hükümetin eğitim alanıyla ilgili programı yukarıdaki gibi olup gelecek yıllar içerisinde uygulama alanları belirlenebilecektir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

1980 yılından günümüze kadar görev yapmış olan hükümetlerin ilköğretim programları ve uygulamalarını; Kalkınma Planları, İcra Planları ve Milli Eğitim Şûra kararları ile birlikte ele alan bu araştırmada. 1980 yılı ve sonrası için hükümetlerin ilköğretim alanında yapmış oldukları programların ve planların, uygulama alanlarına ve gelişmelerine kısaca şu şekilde değinebiliriz:

1980 ve 1983 yılları arasında görev yapan 44. Hükümet döneminde İlköğretime ilişkin gelişmeler şu şekildedir:

Temel eğitimde ve ortaöğretimde parasız yatılılık kursları ve diğer sosyal yatırımlar kanunu ile milli eğitim bakanlığına bağlı okul pansiyonları kanunu 1982 yılında yürürlüğe girmiş, eğitim sistemini düzenlemeye yönelik çeşitli kanun tasarıları ve yönetmelikler hazırlanmıştır. Ayrıca, öğretmen yetiştirme konusunda, mevcut sorunları tartışmak ve öneriler geliştirmek amacıyla 11. milli eğitim şûrası toplanmıştır. Aynı dönem içerisinde okuma ve yazma kurslarının yaygınlaştırılması devam edilmiştir.

İlk ve orta öğretim kademelerinde bünyevi irtibatları kurmak, muhteva değişiklikleri dolayısıyla ortaya çıkan düzensizlikleri ve mezunların nitelik ve statü farklılıkları sorununu çözmek için sürekli ve temel bir düzenlemeye o dönem içerisinde gidilememiştir.

1982 program döneminde de, eğitim programlarında özlü değişiklikler yapılamaması sebebiyle eğitim hizmeti her kademedede okul içine dönük kalmış, fonksiyonel eğitime geçişe için önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Yetenekli olanların, eğitimin en üst basamaklarına kadar yükselmesini sağlayıcı bir yöneltme sistemi geliştirilememiştir.

Temel eğitimde birinci kademedede eğitim çağına gelen çocukların 5.891.757'si okula devam etmektedir. 1981-1982 öğretim yılında 134.576 ilkokul dersliğinin %31'ini oluşturan 41.678 kentlerde ve %69'unu oluşturan 92. 898'i ise köylerde dir.

Temel eğitim birinci kademedeki okulların %86'sı bu amaçla yapılmış kendi binalarına sahiptir toplam ilkokulların %13'ü geçici binalarda, %2'si ise prefabrik barakalarda eğitim vermektedir.

Bazı bölgelerde, özellikle kırsal kesimde alt yapı tesislerinin yetersizliği ve köylerin dağınık yapıda olmasından dolayı okullaşma hızı öngörülen artışın altında kalmıştır.

Kentlerdeki okulların %82'sinde ikili öğretim, %18'inde normal öğretim yapılmaktadır. Büyük şehirlerdeki 34 okulda ise üçlü eğitim uygulaması devam etmektedir. Buna karşılık kırsal kesimdeki okulların %61'inde normal, %36'sında ikili eğitim yapılmaktadır.

Temel eğitim ikinci kademedeki toplam olarak 1.065.490 öğrenci bulunmaktadır. Bu kademedeki okullaşma oranı %35 olmuştur. Eğitim yapıları özellikle doğu Anadolu bölgesinde programlanan sürenin ve maliyetin çok üstünde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yapı büyüklük ve malzemeleri ile, bu tip projelerde ülkenin coğrafi ve nüfus özelliklerine cevap verememektedir.

1984 ve 1989 yılları arasında görev yapan 45. ve 46. hükümet döneminde ilköğretimdeki gelişmeler ise şu şekildedir:

1982-1983 yılları arasında ilköğretimde, eğitim çağına gelen altı milyon çocuk okullaşmış ve yaklaşık olarak okullaşma oranı %100'e ulaşmıştır.

1984 yılı program döneminde, Milli Eğitim Bakanlığı İle Gençlik ve Spor Bakanlığı Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiş, merkez ve taşra teşkilatı yeniden düzenlenmiştir.

İlköğretimin beş yıllık zorunlu bölümünü oluşturan ilkokullarda 1984 program döneminde 6.516.837 çocuk okullaşmış olup ve bu alanda yaklaşık %100 okullaşma oranına ulaşılmıştır. 1983-1984 ders yılında, toplam ilkokullarımızın %33,4'ünde ikili ve üçlü öğretim yapılmıştır. Bu oran şehir okullarında %80'e kadar yükselmiştir.

Türk eğitim sisteminin yapısında köklü değişiklikler yapılmasına ve dolayısıyla, eğitimin gelişen ekonominin ve sanayinin ihtiyacı olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine dönük düzenlemeleri kapsayan 3308 sayılı çıraklık ve meslek eğitimi kanunu yürürlüğe girmiştir.

İlköğretimde görev yapan ilk öğretmen okulu çıkışlı öğretmenlerin önlisans öğrenimi için Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesinde eğitim ve öğretimine 1986 yılında başlanmıştır.

TRT ile ilgili kuruluşların işbirliği yaparak radyo ve televizyonda eğitime ayrılan sürelerin arttırılması ve programların çeşitlendirilmesiyle ilgili ihtiyaçlar söz konusudur.

İlkokullarda 7-11 yaşındaki çağ nüfusunun tamamı için okullaşma imkanı sağlanmıştır. İlk ve ortaokullarda öğretmen ihtiyacı karşılanmış, ancak alınan tedbirlere rağmen bölgeler arası dengeli bir dağılım sağlanamamıştır.

Özel eğitime muhtaç çocukların eğitilerek topluma kazandırılması konusundaki çalışmalar sınırlı kalmıştır. Özel eğitime konu olan bütün çocukların devlet okullarında yatılı ve parasız okutulmaktan ziyade az özürülleri normal okullarda eğitime yönünde tedbirler alınamamış ve zor bir eğitim uygulayan bu sahanın personeli için farklı bir ücret sistemi geliştirilememiştir. Diğer taraftan, özel eğitimin konusu içinde olan ve kalkınma açısından önemli bir kaynak teşkil etmekte olana hızla öğrenen götürülen hizmetler çok sınırlı kalmıştır.

O dönemde federal yapıda yönetilen Almanya'daki Türk işçi çocuklarının milli benliklerini koruyup geliştirebilmelerine yardımcı olmak gayesiyle, bulundukları ülkelerde yürütülen Türkçe eğitim programları devam etmektedir. Türk işçi çocukları yabancı dili istenilen seviyede öğrenemediği ve zihni gelişme değerlendirmeleri yabancı dille yapıldığından başarılı olamamakta; önemli bölümü bu sebeple yavaş öğrenenlere ait okullara ayrılabilirler. Bu durum, onların meslek sahibi olmalarını engellemektedir.

1987 yılında eğitim sektöründe, 1986 yılına göre, yatırım ödeneklerinde %87 oranında artış sağlanmıştır. Eğitime ayrılan kaynakların artırılması için özellikle, orta ve yüksek öğretim düzeyinde, dış finans kurumlarından kredi alarak, toplam 203.5 milyon dolar ek kaynak ile hızlandırma fonundan 11.933 milyon lira kaynak temin edilmiştir. Ayrıca çıraklık mesleki ve teknik eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma fonu faaliyeti geçirilmiş olup kaynakları büyük ölçüde makine – teçhizat alımına ayrılmıştır.

6 yaş uygulamasında bu yaştan ilkökula başlama yaşı değil ilkökula hazırlık yaşı olması gerektiği konusundaki uygulamaya geçilememiş, 7-11 yaş grubundaki çocukların tamamı zorunlu temel eğitime kavuşturulmuştur ancak, bazı yörelerde devamsızlığın önlenmesi için etkili tedbirler alınması konusundaki çalışmalar istenilen sonuçları vermemiştir.

Kır- kent bölgeleri arasında nitelik farklılıkların enaza indirilmesi için araç ve gereç, derslik yapımı ve onarımı, öğretmen ihtiyaçlarının giderilmesi ve öğretmen niteliğinin yükseltilmesi çalışmaları sürdürülmüştür. İlköğretimin birinci kademesinde başarı oranı, 1986-1987 öğretim yılında ortalama % 91 olarak gerçekleşmiştir.

Toplam 385 bin öğrenciyi kapsayacak olan 533 adet 8 yıllık ilköğretim okulunda müfredat programları, idari yapı vs. mesleğe yöneltme ve pilot uygulamaya ilişkin konuları içine alan araştırma faaliyetleri tamamlanmış fakat araştırma sonucuna göre bu kademede pilot uygulamaların başarılı olmasının yanında öğretim kadrosu ve mevzuat yönünden yetersizliklerin sürdüğü saptanmıştır.

1990 ve 1995 yılları arasında görev yapan 47. 48. 49. 50. 51. ve 52. hükümetlerin ilköğretim alanındaki gelişmeleri şu şekildedir:

Eğitimin bütün kademelerinde niteliğin yükseltilmesi, eğitim imkânlarının yaygınlaştırılması için modern çağın gelişen ve değişen sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir eğitim yapısının oluşturulması için çalışmalar devam etmekte olup özellikle eğitim yöneticileri ve öğretmenleri etkin ve sürekli hizmet içi eğitim verebilecek bir eğitim alt yapısının geliştirilmesi çalışmalarında önemli adımlar atılmıştır. Bu amaca hizmet etmek üzere 179 sayılı KHK’de değişiklik yapan 385 sayılı KHK ile kurulması öngörülen Milli Eğitim Akademisi kuruluş çalışmaları devam etmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin cazip hale gelmesi için önemli girişimlerde bulunulmuş, öğretmen liselerinde eğitimin kalitesinin yükselmesi yönündeki çalışmalara hız kazandırılmıştır. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının eğitim ve öğretim imkanlarının geliştirilmesi için dış finansman kaynakları sağlanmıştır. Fakat öğretmenlerin yurt düzeyinde dağılımında önemli dengesizlikler bulunmaktadır. Ayrıca eğitimin bütün kademelerinde öğretmen ve öğretim üyesi açığı önemini korumaktadır.

Eğitim müfredatının, ders araç ve gereçlerinin çağın gerekleri ile uyumlu hale getirilmesi çalışmalarında bilimsel araştırmalara dayalı olarak Mesleki Eğitim Araştırma ve Geliştirme (METARGEM) ile çalışmaları devam ettirilmiştir.

1739 sayılı Temel Eğitim Kanununda değişiklik yapılarak 2000 yılına kadar 8 yıllık zorunlu eğitimi yaygınlaştırmak için TBMM’ye kanun tasarısı sunulmuştur. Bunun için fiziki altyapının geliştirilmesi ve eğitimdeki insan gücü ihtiyacının karşılanması yönündeki çalışmalara önem verilmiştir.

1992-1993 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde, Bilgisayar Eğitimi Ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş, bilgisayar destekli eğitim çalışmaları

çerçevesinde 5 bin öğretmenin eğitimleri tamamlanmış ve bu konuda 10 yıllık bir master plan hazırlığına başlanmıştır.

İlköğretimin yaygınlaştırılması ve niteliğin yükseltilmesi amacıyla fiziki altyapı yatırımları mevzuat ve müfredat çalışmaları hızlandırılmış, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği yayımlanmış ve Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Türkiye Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu'nun (TÖYAK), Milli Eğitim Akademisinin, Film, Radyo Televizyonla Eğitim Merkezinin (FRTEM) kurulması ile Kredi Yurtlar Kurumu Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve 222 sayılı ilköğretim kanununda değişiklik yapılması ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitim öğretim giderlerinin karşılanması ile ilgili yasa taslakları hazırlanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatının yeniden düzenlenmesi amacıyla hazırlanan yasa tasarıları sonuçlandırılmamıştır.

Kırsal alanda göç olgusu nedeniyle 1993-1994 öğretim yılında 56 ilde 1.653 okulda 84.263 öğrenci taşınmalı ilköğretim uygulamasından faydalanılmıştır.

1994-1995 öğretim yılında özel eğitim içinde yer alan üstün zekalı çocukların yeteneklerine uygun bir ortamda yetiştirilmeleri için başlatılan çalışmaların devamı olarak ilk defa Ankara'da bir okul açılmıştır.

Fakat beş yıl gibi kısa bir süre içerisinde altı hükümetin görev alması ister istemez ilköğretime ilişkin istikrarsız bir politika izlenmesine neden olmuştur.

1996-1999 yılları arasında görev yapan 53. 54. 55. ve 56. Hükümetlerin döneminde ilköğretim alanında ki gelişmeler şu şekildedir:

1997-1998 öğretim yılında 436 sayılı Sekiz Yıllık Kesintisiz Zorunlu Temel Eğitim Kanunu uygulamaya konmuştur. Bu çerçevede 1998 yılı yatırım programında ilköğretim yatırımlarına 300 trilyon TL ödenek tahsis edilerek bir önceki yıla göre bütçe ödeneklerinde 15 kat artış sağlanmıştır. Ancak bu ödenek artışlarına rağmen 1997 yılında yasallaşan 4306sayılı kanunda yer alan değerleri 1998 yılında arttırılamaması sebebiyle programlanan nakit akışı gerçekleştirilememiş ve fiziki hedefler geride kalmıştır.

Sekiz yıllık ilköğretim programlarında bazı değişiklikler yapılarak yabancı dil eğitiminin verilebilmesi amacıyla ilköğretimin 4. sınıfından itibaren yabancı dil eğitimi uygulaması başlatılmıştır.

İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programı olarak üretilmesi amacıyla Eğitim Teknolojisini Yükseltme Projesi başlatılmıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan ‘Temel Eğitim Projesi’ne Dünya Bankasınca sağlanan kredinin ilk fazı olan 300 milyon ABD dolarına işlerlik kazandırılmıştır.

İlköğretimde öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla 1998-1999 öğretim yılında 35.967 yeni öğretmen atanmıştır.

1990 yılında başlatılan ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında Türkiye genelinde 23 ilde 147 ilköğretim ve 61 ortaöğretim okulu olmak üzere toplam 208 okulun Müfredat Laboratuvar okullarına dönüştürülmesi için gerekli standartları ve değerlendirme ölçütlerini kapsayan ‘Müfredat Laboratuvar Okulu’ modeli geliştirilmiş ve proje tamamlanmıştır.

Eğitim teknolojisini yükseltme projesi kapsamında ilköğretimden başlayarak eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi her okula internet erişiminin sağlanması çalışmaları başlamıştır. Eğitim sistemimizi 21.yy’a taşıyacak her eve bilgisayar ve internet erişimi ile hanede interaktif eğitim modeline geçilmesi çalışmalarında beklenen gelişme sağlanamamıştır.

Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimi gerçekleştirilmesi amacıyla çıkarılan 4306 sayılı kanunda yer alan finansman ile ilgili hükümler 2000 yılında sona ermiştir.2000’li yıllara girerken çağa uygun olarak teknoloji desteğine alınmış fakat teknolojinin ülke çapına yaygınlaştırılması konusunda yetersiz kalmıştır.

2001 ve 2007 yılları arasında görev yapan 57. 58. ve 59. Hükümetlerin döneminde ilköğretime ilişkin gelişmeler şu şekildedir:

Üstün ve özel yetenekli öğrencilere sunulacak eğitim modellerini geliştirmek ve uygun görülenleri yaygınlaştırmak için pilot uygulamalara başlanmış ve bu amaçla sekiz ilde bilim ve sanat merkezleri açılmıştır.

Eğitimde kalitenin artırılmasını büyük ölçüde çözüm getirecek olan Temel Eğitim Projesi ile 3,5 milyon ilköğretim öğrencisi için okul ve ek dersliklerin modern teknolojiye göre donanımı gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda bilgisayar laboratuvarlarının bir kısmı kurulmuş ve internet erişimi sağlanmıştır.

Sekiz yıllık zorunlu ilköğretime katkı payını öngören 4306 sayılı yasanın yürürlük tarihi 2010 yılı sonuna kadar uzatılmıştır. Bu yasa ile tahsil edilecek katkı paylarının orta öğretimde giderlerinde de kullanılması mümkün hale gelmiştir.

Temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilmesi planlanan Temel Eğitim Projesine Dünya Bankasınca sağlanan 300 milyon dolarlık kredinin Eylül 2001 tarihi itibari ile yaklaşık 136 milyon doları kullanılmıştır.

Kentsel, kırsal ve gecekondü bölgelerinde eğitim düzeyini arttırmak yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmak ilköğretim reformunu desteklemek amacıyla Avrupa Birliği Akdeniz Programı (MEDA) ile sağlanacak 100 milyon Euro tutarı ile karşılanacak olan temel eğitim desteklenmesi projesi 2001 yılı yatırım programına dahil edilmiş olup proje ile ilgili çalışmalara başlanılmıştır.

2002-2003 öğretim yılında toplam 26.786 okuldan 654bin öğrenci 79 ildeki 5975 okula taşınmış ve ilköğretim öğrencilerinin yaklaşık %6.3'ü taşınmalı eğitimden faydalanmıştır.

Temel eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen 600 milyon dolar tutarındaki Temel Eğitim Projesinin 1. fazı 2003 yılında tamamlanmıştır. Temel eğitim projesi 2. fazını yön vermesi öngörülen Bilgi Teknolojisi Sınıflarının Etkinlik Araştırması tamamlanamamıştır.

Eğitim yatırımlarının finansmanında özel sektör katkısının sağlanması amacıyla, gelir ve kurumlar vergisi kanunlarında düzenleme yapan, okul ve öğrenci yurdu inşa eden veya inşasına yardımda bulunanların harcamalarının tamamının yıllık

beyanname ile bildirecekleri gelirlerinden indirebilme veya gider olarak beyan edebilmelerine imkan sağlayan 4842 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir.

MEB ile IMKB arasında imzalanan Eğitime Katkı Protokolü ile kaynaklardan okul yapımı için 450 trilyon TL katkı sağlanmıştır.Eğitim harcamalarına ilişkin istatistiklerin uluslar arası standartlarda elde edilmesi amacıyla DİE başkanlığınca 2003 yılında Ulusal Eğitim Harcamaları projesi başlamıştır.

2003 tarihinde yürürlüğe giren İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile 2003-2004 öğretim yılından itibaren 1. 2. ve 3. sınıflarda ilköğretim sınav uygulaması kaldırılmıştır. 003-2004 öğretim yılında devlet okullarında okuyan ilköğretim öğrencilerinin tamamına ücretsiz kitap dağıtılmıştır.

MEB ve UNICEF işbirliği ile başlatılan Haydi Kızlar Okula kampanyası ile kız çocuklarının eğitim fırsatlarından yararlanması çalışmalarında, 2003 yılında kızların okuma yazma oranlarının en düşük olduğu 10 ilde başlatılan faaliyetler 2004 yılında 33 ile çıkarılmıştır.

2003-2004 öğretim yılında bir önceki yıla göre Türkiye genelinde kız öğrencilerin sayısı %1 oranında artarken, 2003 yılında kampanyanın uygulanmış olduğu illerde sayı %5.8 artış göstermiştir.

Temel eğitimin desteklenmesi amacıyla uygulanan temel eğitim projesinin birinci aşamasında 2.802 ilköğretim okuluna kurulan bilgi ve iletişim sınıflarının etkinlik araştırması tamamlanmıştır. Bu kapsamda; bilgisayarların teslimatındaki aksaklıklar, alt yapı, donanım, yazılım ve bilgisayar öğretmeni yetersizliği öğretmenlerin eğitiminden sorumlu formatör öğretmenlerin kadro sorunlar, öğretmenlere yeterli hizmet içi eğitim verilememesi bilgisayarların etkin kullanılamaması ve internet erişimi başlıca sorunlarda ortaya çıkmıştır.

1980 yılından günümüze kadar yapılmış olan Milli Eğitim Şûraları ve bu Şûralarda ele alınan temel konular TABLO-9’da verildiği gibidir.

TABLO-9 : Milli Eğitim Şûraları

Hükümet dönemi	Milli Eğitim Şûra Sayısı	Tarihi	Ele Alınan Temel Konular
44. Hükümet: Bülend ULUSU Hükümeti	X.	1981	Türk Milli Eğitim sistemi, Bu sistemin bütünlüğü içinde eğitim programları, Öğrenci akışını düzenleyen kurallar, Öğretmen yetiştirme.
44. Hükümet: Bülend ULUSU Hükümeti	XI.	1982	Öğretmen eğitiminin gelişimi Öğretmen eğitiminde hizmet öncesi sorunlar ve öneriler Eğitim uzmanlarının eğitimi Öğretmen ve uzmanların hizmet içi eğitimi Öğretmen ve uzmanların sorunları, çözüm ve önerileri
46. Hükümet: Turgut ÖZAL Hükümeti	XII.	1988	Eğitim sistemi, Yükseköğretim, Öğretmen yetiştirme, Eğitimde yeni teknolojiler, Türkçe ve yabancı dil eğitim ve öğretimi, Eğitim finansmanı.
47. Hükümet: Yıldırım AKBULUT Hükümeti	XIII.	1990	Yaygın eğitim.
50. Hükümet: Tansu ÇİLLER Hükümeti	XIV.	1993	Okul öncesi eğitim, Eğitim yönetimi.
53. Hükümet: Mesut YILMAZ Hükümeti	XV.	1996	İlköğretimde yönlendirme, Ortaöğretimde yeniden yapılanma, Yükseköğretime geçiş, Eğitim finansmanı.
57. Hükümet: Bülent ECEVİT Hükümeti	XVI.	1999	Meslekî ve teknik öğretim.
59. Hükümet: Tayyip ERDOĞAN Hükümeti	XVII.	2006	Türk Eğitim Sisteminde kademeler arası geçişler, yönlendirme ve sınav sistemi. Küreselleşme ve Avrupa Birliği sürecinde Türk Eğitim Sistemi

TABLO-9’da görüldüğü üzere, Milli Eğitim Şûralarında ele alınan konular içerisinde ilköğretime yeterince yer verilmediği gözlenmiştir. İlköğretime ilişkin

konuların ele alındığı şûralar ise; Ulusu Hükümeti döneminde gerçekleştirilen X. Milli Eğitim Şûrası, Özal Hükümeti döneminde XII. Milli Eğitim Şûrası, Yılmaz Hükümeti döneminde gerçekleştirilen XV. Milli Eğitim Şûrası ve Erdoğan döneminde gerçekleştirilen XVIII. Milli Eğitim Şûrası'dır.

Yine tablodan da anlaşılacağı üzere; 1999 yılında gerçekleştirilen XVI. Milli Eğitim Şûrasından yaklaşık yedi yıl sonra 2006 yılında XVII. Milli Eğitim Şûrası yeniden toplanmıştır. Tüm yapılan şûralar arasında en fazla ara verilen dönem olması dikkat çekmektedir.

Tablo-10'da kronolojik sıra ile hükümetler ve hükümetlerin döneminde gerçekleşen Kalkınma Planları, Şûralar ve önemli gelişmeler verilmiştir.

TABLO -10: Hükümetler Döneminde Yapılan Kalkınma Planları, Şûralar ve Önemli Gelişmeler

Yıllar	Sıra	Hükümetler	Beş Yıllık Kalkınma Planları	Milli Eğitim Şûraları	Önemli gelişmeler
1980–1983	44.	ULUSU Hükümeti	IV.	X. XI.	'Temel Eğitim Kurumları' deyimi kullanılmaya başlandı. İlköğretim yaşı 7'den 6'ya indirildi. İlköğretim ve Ortaöğretim Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci okutma ve bunlara yapılacak sosyal yardımlara ilişkin kanun ve Milli Eğitim Bakanlığı Okul Pansiyonları Kanunu kabul edildi. Öğretmen yetiştiren kuruluşlar üniversiteye bağlandı. 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' dersi ilk ve ortaöğretimde zorunlu hale getirildi. 1981 Atatürk'ün doğumunun 100.yılı olmasından dolayı bir okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. 24 Kasım öğretmenler günü olarak ilan edilmiştir.1981 yılında MEV kuruldu

Yıllar	Sıra	Hükümetler	Beş Yıllık Kalkınma Planları	Milli Eğitim Şûraları	Önemli gelişmeler
1984–1989	45.	ÖZAL Hükümeti	V.	XII.	Özel dershanelere izin verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı İle Gençlik ve Spor Bakanlığı birleştirilmiştir. İlköğretimde 6 yaş uygulaması kaldırılmıştır. Milli Eğitim Akademisi kurulması kararlaştırılmıştır.
	46.	II. ÖZAL Hükümeti			
1990–1995	47.	AKBULUT Hükümeti	VI.	XIII.	Müfredat Laboratuar Okulları (MLO) açılmıştır
	48.	YILMAZ Hükümeti			-----
	49.	VII.DEMİREL Hükümeti			10 yıllık bir Master Plan hazırlığı başlatılmıştır.
	50.	ÇİLLER Hükümeti		XIV.	Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur.
	51.	II. ÇİLLER Hükümeti			Tüm Öğretmenler Yardımlaşma Kurumu (TÖYAK) ve Film, Radyo Televizyonla Eğitim Merkezi (FRTEM) kurulmuştur.
	52.	III. ÇİLLER Hükümeti			Üstün zekalılar için ilk defa Ankara’da bir okul açılmıştır
1996–2000	53.	II. YILMAZ Hükümeti	VII.	XV.	-----
	54.	ERBAKAN Hükümeti			MEB, her fakültenin mezunlarından başvuranları, sınıf öğretmeni olarak atanmıştır.
	55.	III. YILMAZ Hükümeti			8 Yıllık Kesintisiz Eğitim 4306 sayılı Kanunla kesinleştirilmiştir.
	56.	IV. ECEVİT Hükümeti			MLO modeli geliştirilmiş ve tamamlanmıştır.
2001–2007	57.	V. ECEVİT Hükümeti	VIII.	XVI.	Üstün ve özel yetenekli öğrenciler için; 8 ilde bilim sanat merkezi açılmıştır. İlk ve ortaokullarda deprem konusu ele alınmaya başlanmıştır.
	58.	GÜL Hükümeti			Eğitim yatırımlarının finansmanında özel sektör katkısını arttırmak için Gelirler ve Kurumlar Vergisi Kanunu’nda düzenleme yapan 4842 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir.
	59.	ERDOĞAN Hükümeti		XVII	Ortaöğretime geçişte Oks kaldırılmış yerine SBS getirilmiştir. İlköğretim 1.2. ve 3. sınıflarda sınav uygulaması kaldırılmıştır. Devlet okullarında öğrencilere ücretsiz kitap dağıtılmıştır. Öğretmenlik mesleği; üç kariyer basamağına ayrılmıştır.

Tablo-10’da görüldüğü üzere Yılmaz Hükümeti dönemlerinde ilköğretime ilişkin önemli bir gelişme sağlanamamasının nedeni, kısa süreli iktidarda kalmış olmasıdır. Aynı zamanda 50.51. ve 52.Hükümetlerin ilköğretime ilişkin gelişmeleri aynı hükümet dönemi içerisinde yer almıştır. 55. hükümet döneminde ise daha önce pilot uygulamalar yapılan 8 Yıllık Kesintisiz Eğitime geçiş kesinleşmiş bulunmaktadır. Bu uygulama ile ilköğretim; birinci kademe ve ilköğretim ikinci kademe birleştirilmiştir.

Yine tabloda görüleceği üzere 1980 yılından itibaren ilköğretim alanına ilişkin 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim haricinde köklü bir değişikliğe rastlanmamıştır. 45.Hükümet tarafınca Gençlik ve Spor Müdürlüğüne bağlanan Milli Eğitim, bir sonraki hükümet döneminde Gençlik ve Spor Müdürlüğünden ayrılmıştır. 46. hükümet döneminde gerçekleştirilmesi düşünülen Milli Eğitim Akademisinin açılışı halen gerçekleştirilememiştir. 59.Hükümet tarafından gerçekleştirilen Ortaöğretime geçişte Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS) kaldırılarak yerine 6. 7. ve 8. sınıflarda uygulanan Seviye Belirleme Sınavı (SBS) getirilmiştir. Böylece tek bir sınav uygulaması yerine aşamalı olarak üç sınava ayırmış bulunmaktadır. Aynı zamanda 1. 2. ve 3. sınıflarda ise sınav uygulaması tamamen kaldırılmıştır.

Araştırmada görüldüğü üzere; 1990 – 1995 yılları arasında, beş yıl içerisinde tam altı hükümet, 1996 ve 2000 arası; dört yıl içerisinde dört hükümet görev almıştır. Bu kadar kısa bir sürede bu kadar hükümetin görev alması ister istemez, sadece eğitim alanında değil toplumun her alanında yapılan planlar ve uygulamalar, her değişen hükümet ile birlikte ister istemez değişmekte ve istikrarsızlığa sebebiyet vermektedir. Plan ve programların uygulamaya geçmesi bir süreç işidir. Yeterli süreç içerisinde ancak; programların ürünleri verimli bir şekilde alınabilir.

Yıllara göre okullaşma oranları, öğrenci sayısı ve öğretmen sayıları TABLO-11’de verildiği gibidir:

TABLO-11:Yıllara Göre Sayısal Veriler

Yıllar	Okullaşma oranı (%)	Öğrenci sayısı (000)	Öğretmen sayısı	Öğrenci / Öğretmen Oranı
1980-1981	97.7	5.695	215.459	26
1983-1984	103.9	6.501	208.881	31
1984-1985	101.9	6.527	209.911	31
1985-1986	101.2	6.636	212.717	31
1986-1987	101.6	6.704	216.889	31
1987-1988	103.8	6.880	220.943	31
1988-1989	101.6	6.767	220.947	31
1989-1990	102.1	6.848	224.672	30
1990-1991	101.9	6.862	225.852	30
1991-1992	102.0	6.879	234.961	29
1992-1993	99.7	6.708	235.721	28
1993-1994	97.3	6.526	237.943	27
1994-1995	104.4	6.985	232.607	28
1995-1996	103.5	6.897	229.791	28
1996-1997	100.0	6.853	216.548	29
1997-1998*	87.6	9.102	302.982	30
1998-1999	92.6	9.512	316.991	30
1999-2000	97.6	10.053	324.835	31
2000-2001	100.7	10.460	345.141	30
2001-2002	99.8	10.343	375.477	28
2002-2003	96.3	10.332	390.275	28
2003-2004	96.3	10.480	384.170	27
2004-2005	95.7	10.565	401.288	26
2005-2006	95.6	10.674	389.859	27
2006-2007	96.3	10.847	402.829	27

Kaynak: DPT

*: 8 Yıllık Kesintisiz Eğitim ile birlikte ele alınan; ilköğretimin ikinci kademesi de 1997 yılından itibaren dahil edilmiştir.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılabacağı üzere okullaşma oranlarında değişiklikler görülmektedir. Sekiz yıllık kesintisiz eğitim ile birlikte okullaşma oranında düşüşler yaşanmıştır. Öğrenci sayılarında büyük bir artış görülmemekle birlikte, öğretmen sayılarında 1994-1997 yılları arasında bir düşüş söz konusu iken diğer yıllarda belirli bir artış görülmektedir.

Yine tabloda görüleceği gibi 1980-1981 yılında öğretmen başına yaklaşık 26 öğrenci düşerken, 2006-2007 öğretim yılında öğretmen başına yaklaşık 27 öğrenci

düşmektedir. Bu süreç içerisinde öğrenci ve öğretmen sayılarında dalgalanmalar yaşanmasına rağmen öğretmen sayısındaki yetersizlik net olarak gözlenmektedir.

1980 yılından itibaren ilköğretim alanında yapılan programlar ve uygulamalarına kısaca değinilecek olunursa; hedeflenen okullaşma oranlarına ulaşılmasına rağmen altyapı, öğretmen ve öğretim üyesi eksikliği, fiziki olanaksızlıklar, kent ve kırsal bölgelerdeki eğitimin dengesiz dağılımı, göç faktörü, kaynak yetersizliği vs. sebeplerden ötürü eğitimin niteliğinde hedeflenen düzeye ulaşmayı zorlaştırmıştır.

Çağın gereğine uygun olarak eğitim alanında yapılan reformlarda, eğitim alanında iletişim ve internet kullanımının istenilen niteliklere sahip olmadığı gözlemlenmektedir.

Bütün hükümet programlarında ilköğretime verilecek önemden söz edilirken sürekli okullaşmak oranının hedeflenene ulaşması için gösterilen çabalar, öğrenci artışına paralel okul ve diğer fiziki ortam ve öğretmenlerin nitel ve nicel yönden yeterliliğine değinilmiştir. Ancak bütün bunların yapılabilmesi için öncelikle mali kaynakların yeterli olması gerekmektedir. Devlet bütçesinden ilköğretim için ayrılacak pay ne kadar yüksek olursa, ilköğretim için belirlenen hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ihtimalide o kadar fazla olacağı bir gerçektir.

Son olarak değişen ve gelişen dünya düzenine ayak uydurabilen nesillerin yetiştirilmesi yanı sıra; Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, milli değerlerini evrensel değerler çerçevesinde koruyabilen, yaratıcı üretken, bilimsel düşünme yapısına sahip, laikliği koruyabilen, ülkesi ve dünya için iyi bir vatandaş olabilecek bireyler yetiştirebilen bir eğitim sistemine daha da ağırlık verilmelidir. Bu doğrultuda oluşturulan hükümetler programları, uygulanabilir olmalı ve istikrarı koruyabilmelidir.

ÖNERİLER

Araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şunlardır:

1. Plan ve programların oluşturulması sürecinde; toplanan komisyonun, o konuda uzman ve bilirkişilerden oluşmasına dikkat edilmekle birlikte; üniversitelerin bilimsel desteğine daha da ağırlık verilebilir.
2. Bütçede, eğitime ayrılan payın yeniden gözden geçirilmesi ve dış kaynaklara bağlı kalmadan iç dinamiklerle, eğitim finansmanlarının, ayrılan ve harcanan arasındaki dengeyi sağlamak için yeniden düzenlemeler yapılabilir.
3. 2007 ve 2013 yılları arasında yapılması tasarlanan programların işlevliliği için; daha önce planlanan programların neden kaynaklı gerçekleştirilemediği saptayacak bir tez çalışması yapılabilir.
4. Hükümetlerce, hedeflenen düzeye yükselmeyi engel teşkil eden durumların bertaraf edilmesi ve uygulama alanında yetersizliklerin giderilmesi hakkında projeler gerçekleştirilebilir.
5. İlköğretimde hedeflenen seviyeye ulaşmak adına, o hedefe öğrencileri yönletecek olan donanım sahibi öğretmenlerin, idarecilerin ve öğretim üyelerinin eksikliği giderilebilirse; tasarlanan programların, uygulama alanı daha sağlıklı koşullar içerisinde gerçekleştirme imkanı oluşturulabilir.
6. Devletin temel görevlerinden biri olan eğitim, özellikle temel eğitimle hedeflenen düzeyler; çağa uygun olarak yetiştirilecek nesillerin gerekli olan donanımlara göre, yeniden düzenlenebilir.
7. Hedef sadece okullaşma oranını %100 gibi nicel ifadelerde bırakmadan, nitelikli bir eğitim için sistem yeniden düzenlenebilir. Nitelik artırmaya ilişkin araştırmalar ve projeler gerçekleştirilebilir.
8. Çağın bir gereği olarak görülen teknolojinin; ilköğretim kademesinde kullanım sıklığına ilişkin bir araştırma yapılabilir ve çıkan sonuçlara göre de teknolojiyi eğitim alanında geliştirme ile ilgili projeler oluşturulabilir.

9. İlköğretim kademesinden başlayarak, tüm eğitim kademelerinde okur yazarlığı arttırmak adına yapılan çalışmalara daha da ağırlık verilebilir.

Tüm bu öneriler doğrultusunda yapılan plan ve programların işlevliliği ve uygulanırlığı daha da geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya (2004), **Türk Eğitim Tarihi (M.Ö 1000-M.S. 2004)**, Ankara.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit (1995).**Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi**, MEB,Ankara.
- ÇELENK, Süleyman (2000). Cumhuriyet Öncesi İlköğretim. **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**. TAZEBAŞI, A. (Ed.) Nobel Yayınları, Ankara.
- DOĞAN, İsmail (2004). **Toplum ve Eğitim**. Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- DPT Yayınları (2004). **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2003)**. Ankara.
- DPT Yayınları (1964-2002). **İcra Planları**. Ankara.
- DPT Yayınları. **IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)**. Ankara
- DPT Yayınları. **V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)**. Ankara
- DPT Yayınları. **VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)**. Ankara
- DPT Yayınları. **VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)**. Ankara
- DPT Yayınları. **VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)**. Ankara
- DPT Yayınları. **IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)**. Ankara
- DPT Yayınları. **1981 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1982 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1983 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1984 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1985 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1986 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1987 Yıllık Programı**. Ankara.
- DPT Yayınları. **1988 Yıllık Programı**. Ankara.

DPT Yayınları. **1989 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1990 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1991 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1992 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1993 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1994 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1996 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1997 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1998 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **1999 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2000 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2001 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2002 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2003 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2004 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2005 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2006 Yıllık Programı.** Ankara.

DPT Yayınları. **2007 Yıllık Programı.** Ankara.

DÜNDAR, Can (2007). **Köy Enstitüleri.** İmge kitabevi, Ankara.

EKİNCİ, Yusuf. ÇEVİK, İzzet (1996). Sorunlu Eğitimde **Zorunlu Eğitim.** Ocak yayınları, Ankara.

ERGÜN, Mustafa (2006), Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de İlköğretim. **Türkiye’de Eğitim Bilimleri; Bir Bilanço Denemesi.** HESAPÇIOĞLU, M. ALPASLAN, D. (Ed.). Nobel Yayınları , Ankara.

ERGÜN, Mustafa (1997), **Atatürk Devri Türk Eğitimi.** Ocak yayınları, Ankara.

Hükümet Programı. 52. Hükümeti Kurmakla Görevli DYP Genel Başkan Ve Başbakan PROF. DR. Tansu Çiller’in 31 Ekim 1995 Tarihinde TBMM’ne Sunduğu Program.

- KALAYCI, Nurdan (2000).1968 Sonrası Gelişmeler. **İlköğretim Programları Ve Gelişmeler**. Program geliştirme ilke ve teknikleri açısından değerlendirilmesi. TAZEYAY, A. (Ed.) Nobel Yayınları, Ankara.
- KALAYCI, Nurdan (2004). **Cumhuriyet Döneminde İlköğretim**, MEB Yayınları, İstanbul.
- MEB yayınları (1994). **Talim Terbiye Kurulu başkanlığı (1983-1993)**, İstanbul.
- MEB Yayınları. (1996), XV. **Milli Eğitim Şurası**, İstanbul.
- MEB Yayınları. (2001), **2001 yılı başında milli eğitim**, Ankara.
- MEB Yayınları. (2002), **2002 yılı başında milli eğitim**, Ankara.
- MEB Yayınları. (2003), **Türkiye’de İlköğretim (Dünü, Bugünü, Yarını)**, İstanbul.
- MEB Yayınları. (2005), **İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı**. Ankara
- MEB Yayınları. (2007), **Milli Eğitim bakanlığı Çalışma Programı 2007-2013**, Ankara.
- TANİLLİ, Server (2005). **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?** Adam yayıncılık, İstanbul.
- TED Yayınları (1981). Atatürk ve Eğitim, KOÇ N. (Ed.), Türk eğitim derneği bölüm dizisi no: 5,Ankara.
- TERTEMİZ, Neşe (2000).Cumhuriyet Döneminde İlköğretim. **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**. Program geliştirme ilke ve teknikleri açısından değerlendirilmesi. TAZEYAY, A. (Ed.) Nobel Yayınları, Ankara.
- TC ANAYASA, (2008). Yayılım yayıncılık. İstanbul.
- YILMAZ, Ömer (1998). Türkiye ve Almanya’da eğitim tartışmaları, **8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim** din öğretimi. SCHÖNBOHM W. (Ed.). Hacettepe Taş yayınları, Ankara.
- 53. Hükümet Programı.** Başbakan Mesut YILMAZ’ın TBMM’ne Sunduğu Hükümet Programı 7 Mart 1996.
- 54. Hükümet Programı.** Başbakan Necmettin ERBAKAN’ın TBMM’de Okunan Program 7 Temmuz 1996.
- 55. Hükümet Programı.** Başbakan Mesut YILMAZ’ın TBMM’ne Sunduğu 55. Hükümet Programı 7 Temmuz 1997.
- 56. Hükümet Programı.** Başbakan Bülent ECEVİT tarafından TBMM’ne Sunulan 56. Hükümet Programı 12 Ocak 1999.
- 57. Hükümet Programı.** Başbakan Bülent ECEVİT tarafından TBMM’ne Sunulan 57. Hükümet Programı 4 Haziran 1999.
- 58. Hükümet Programı.** Başbakan Abdullah GÜL tarafından TBMM’ne Sunulan 57. Hükümet Programı 23 Kasım 2002.

<<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html>> (13 MART, 2009)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp44.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp45.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp46.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp47.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp48.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp49.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp50.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp51.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp57.htm>> (12, EKİM, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp59.htm>> (23, ARALIK, 2008)

<<http://www.tbmm.gov.tr/hukumetler/hp60.htm>> (16, OCAK, 2009)

<<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/taslak.pdf>> (18, KASIM, 2008)

<<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ix/taslak.pdf>> (18, KASIM, 2008).

EKLER

EK 1: 4306 SAYILI YASA

İlköğretim ve Eğitim Yasası, Milli Eğitim Temel Yasası, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Yasası, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasa ile 24.03.1988 tarihli ve 3418 sayılı yasa da değişiklik yapılması ve bazı kağıt ve işlemlerden eğitime katkı payı alınması hakkındaki 4306 sayılı yasa 18 Ağustos 1997 tarih ve 23084 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4306 sayılı yasa ile(MEB, 2003:251) ;

İlköğretim kurumlarının sekiz yıllık okullardan oluşması, bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve bitirenlere ilköğretim diploması verilmesi,

222, 1739 ve 3308 sayılı yasalarda birlikte veya ayrı ayrı geçen "ilkokul" ile "ortaokul" ibarelerinin "ilköğretim okulu" olarak değiştirilmesi,

İlköğretimin altı ve sekizinci sınıf öğrenimini orta öğretim kurumları bünyesinde yapmakta olan öğrenciler ile çıraklık eğitim merkezlerindeki öğrencilerin eğitimlerini bu kurumlarda tamamlaması ve 1997 -1998 ders yılı başından itibaren bu sınıflara hiçbir şekilde öğrenci alınmaması,

Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan okulların hazırlık sınıflarında başarılı olan öğrenciler ile 1997-1998 öğretim yılında okumaya hak kazanan öğrencilerin zorunlu eğitimlerini bu okullarda tamamlaması,

Milli eğitim sisteminin, öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda her bakımdan yönlendirmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi, bu amaçla orta öğretim kurumlarına eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıflarının konulabilmesi,

İlköğretim son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, orta öğretimde devam

edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı ve iş hayatı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek, meslek seçiminde doğru karar vermelerine yardımcı olmak üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmaların yapılması,

İlköğretim okulunu bitirenlerin, bir mesleğe hazırlık amacıyla çıraklık dönemine kadar iş yerlerinde aday çırak olarak eğitilebilmesi, çırak olabilmek için on dört yaşını doldurması ve en az ilköğretim okulu mezunu olması,

Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere 01.09.1993 1. 12.2000 tarihleri arasında bazı işlemler ve kağıtlardan eğitime katkı payı alınması sağlanmıştır.

4306 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretimin, ilköğretim çağındaki ve ilköğretim çağı dışına çıkmış ancak ilköğretimi tamamlamamış olan tüm yurttaşlara fırsat ve olanak eşitliği ilkesine bağlı olarak yaygınlaştırılması, ilköğretimde niteliğin geliştirilmesi, bireyin ve toplumun gereksinimlerine yanıt verebilecek bir yapıya kavuşturulabilmesi için çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Yapılan yasal düzenlemelerin yaşama geçirilebilmesi ve etkili bir biçimde uygulanabilmesi için 4306 sayılı Yasayı izleyen günlerde, ilköğretimde çağdaş bir eğitim düzeni kurmayı amaçlayan Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi uygulamaya konulmuştur.

Bu Projede ilköğretimde(MEB; 2001: 35);

- %100 okullaşma oranına ulaşılması,
- Birleştirilmiş sınıf uygulamasına aşamalı olarak son verilmesi,
- Sınıf mevcutlarının 30'a indirilmesi
- İkili öğretimden normal öğretime geçilmesi,
- İlköğretimde niteliğin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Bu hedeflere ulaşabilmek için;

- Okul ve derslik sayısının artırılması,
- Taşınmalı ilköğretimin yaygınlaştırılması,
- Yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu ilköğretim okullarının yatılılık kapasitelerinin artırılması,
- Yoksul öğrencilerin okul gereksinmelerinin karşılanması,
- Okullarda çağdaş ölçütlere uygun fizikî alt yapının sağlanması,
- Okullarının çağın gereklerine uygun araç-gereçlerle donatılması temel politikalar olarak belirlenmiştir.

Belirlenen hedef ve politikalar doğrultusunda öğrenci sayısındaki artış oranları da dikkate alınarak program, öğretim materyalleri, yapı-tesis, donatım, taşınmalı ilköğretim, yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okullarında plânlama çalışmaları yapılmıştır.

Eğitime Katkı Payı, Yardım ve Bağışlar

4306 sayılı Yasanın Geçici 1. Maddesi ile sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim giderlerinde kullanılmak üzere 01.09.1997 ile 31.12.2000 tarihleri arasında çeşitli işlem ve kağıtlardan eğitime katkı payı alınması öngörülmüştür.

03.03.1999 tarih ve 12481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile eğitime katkı payı gelirlerinde artış yapılmıştır. Ayrıca eğitim, gençlik, spor ve sağlık hizmetleri vergi oranı %10'dan %15'e yükseltilmiştir.

Belediyeler, müşterek bahis ve talih oyunlarında bahis ve oyun tertipleyenler, Sosyal Sigortalar Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Türk Telekom A.Ş., Radyo Televizyon Üst Kurulu ve hava taşımacılığı yapanların bir ay içinde tahsil ettikleri eğitime katkı paylarını ertesi ayın 20. günü akşamına kadar beyan ederek ödemeleri öngörülmüştür.

Eğitime katkı payları ile sekiz yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim için yapılan bağış ve yardımların devlet hesaplarına alınması, özel gelir ve özel ödenek kayıtları,

24.10.1997 tarihinde yürürlüğe giren "Sekiz Yıllık Kesintisiz İlköğretime İlişkin Özel Ödenek Uygulaması ve Bunların Harcanmasına İlişkin Esas ve Usuller"e göre yapılmaktadır.

Bu esas ve usuller ile eğitime katkı paylarının özel gelir ve özel ödenek kayıt işlemleri, yıllık yatırım programı ile ilişkilendirilmesi, ödeneklerin dağılım ve harcama yetkisi konularında yeni düzenlemeler getirilmiştir. Eğitime katkı payı gelirlerinden yapılacak harcamalar, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Yasası, 2886 sayılı Devlet İhale Yasası ve 832 sayılı Sayıştay Yasasının 30-37. Maddelerinde yer alan vize tescil hükümlerine tabi değildir. Bu gelirlerin, personel istihdamı amacıyla kullanılması, vadeli hesaplara yatırılması, repo yapılması ve tahvil, hazine bonusu vb. kağıtların alınması için kullanılması olanaklı değildir. Ayrıca bu gelirlerin yılı içinde harcanmayan kısmı ertesi yıl bütçesine devredilmektedir (MEB , 2003:252).

EK 2 : MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÇALIŞMA PROGRAMI 2007-2013

Sayı : B.08.0.SGB.0.03.01.06/457

Konu:2007-2013 Çalışma Programı

30/01/2007

GENELGE

2007/13

İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu ve Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanan ve 2007-2013 dönemini kapsayan **9. Kalkınma Planı**, 01.07.2006 tarihli ve 26215 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türk eğitim sisteminin, mevzuat temelinde yapılması gerekenlerin yanında, Türkiye'nin AB vizyonuna ve milletimizin eğitim kurumlarından beklediği örnek ve öncü olma misyonuna uygun olarak geliştirilmesi amacıyla, 9. Kalkınma Planı ile belirlenen stratejiler;

"Toplumsal gelişmenin sağlanması amacıyla; düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı, bilgi çağı insanı yetiştirilecektir.

Değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini artırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisi

geliştirilecektir.

Eğitim sistemi, insan kaynaklarının geliştirilmesini desteklemek Üzere, yaşam boyu öğrenim yaklaşımıyla ve bütüncül olarak ele alınacak; sistemin etkinliği, erişilebilirliği ve fırsat eşitliğine dayalı yapısı güçlendirilecektir.

Eğitim sisteminin etkinliğinin artırılması, eğitime ayrılan kaynakların daha verimli kullanılması, öğrenciler ve aileleri üzerindeki mali, sosyal ve psikolojik yüklerin hafifletilmesi amacıyla eğitim sistemi, sınav odaklı yapıdan kurtarılacaktır.

Kaliteli eğitim imkanlarının yaygınlaştırılması amacıyla eğitim kurumlarında kalite güvence sistemi kurulacak, kalite standartları belirlenerek yaygınlaştırılacak, eğitim kurumlarının yetkileri ve kurumsal kapasiteleri artırılacak, performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilecektir". şeklinde ifade edilmiştir.

Kalkınma planları, TBMM'de onaylanarak yürürlüğe girmesi nedeniyle bir nevi Kanun hükmündedir. Bu itibarla, kalkınma planlarında gerçekleştirilmesi ön görülen tedbir maddelerinin gereğinin yapılarak uygulamaya konulması yöneticilerin görevleri arasındadır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve diğer politika belgeleri temelinde hazırlanan 2001-2005 MEB Çalışma Programı'nda hedeflenen çalışmaların bir kısmının. Süresi içerisinde sonuçlandırılmadığı bilinmektedir.

9. Kalkınma Planı'ndaki hedeflerin belirlenen sürede ve nitelikte sonuçlandırılabilmesi amacıyla, söz konusu planda yer alan ve Bakanlığımız sorumluluğunda yürütülmesi öngörülen tedbir maddelerinin uygulanması için **"2007-2013 MEB Çalışma Programı"** (EK: 1) hazırlanmıştır.

Kamu reformu bağlamında yapılan çalışmaların bir sonucu olarak performansa dayalı denetim yaklaşımının benimsenmesi sebebiyle, Kanun hükmünde olan 9. Kalkınma Planı esas alınarak hazırlanan "2007-2013 MEB Çalışma Programı"nın belirtilen takvim aralığında uygulanması birim amirlerine önemli sorumluluklar yüklemektedir.

MEB Çalışma Programı; Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler, Eğitim Programları, Öğretim Yöntemleri ve Ders Araç-Gereçleri, Öğrencilere Yönelik

Hizmetler, Öğretmenlere Yönelik Hizmetler, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Araştırma ve Projeler, Yapım-Onarım Donatım, Sürekli Eğitim, Uluslararası ilişkiler ve Diğer Çalışmalara ilişkin uygulama alanlarını içeren on bölümden oluşmaktadır.

Çalışma Programında 9. Kalkınma Planı'na bağlı kalınarak çalışma konuları ve süre belirlenmiş, çalışmaların ilgili birimlerce yürütülmesi ve inisiyatifin sorumlu birimlere bırakılmasını teminen görevlendirme yapılmıştır. Bununla birlikte, genel olarak sürelerde kısıtlamaya gidilmemiş, konuların plan döneminde yerine getirilmesi esası gözetilmiştir.

Ayrıca, Sorumlu-Koordinatör birim, görevlendirildiği çalışma konusunu belirlenen süre içerisinde, iş birliği yapılacak birimlerle koordineli bir şekilde, uyum içerisinde ve katılımcı bir yaklaşımla yerine getirecektir.

Çalışmaların öngörülen sürede ve üstün nitelikte yerine getirilebilmesi için, Sorumlu-Koordinatör birimler;

- İş birliği yapılacak birimlerle ve gerekiyorsa dış paydaşlarla iş birliği içerisinde yapılacak çalışmaları belirleyecek,
- Bu çalışmalarla ilgili ayrıntılı bir zaman çizelgesi hazırlayacak,
- Hazırlanan zaman çizelgeleri çerçevesinde yapılan çalışmalara ilişkin raporları, değerlendirilmek üzere her yılın Haziran ve Aralık ayının son haftasında Strateji Geliştirme Başkanlığı'na göndereceklerdir.

Birimlerin hazırlayacakları raporlarda birlik ve bütünlüğün sağlanması amacıyla EK:2 Rapor Formatı kullanılacaktır.

Strateji Geliştirme Başkanlığı, belli dönemlerde alınan raporların birer örneği ile çalışmalarda gelinen aşamaları, karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerini ve çalışmalarla ilgili performans denetimi sonuçlarını; çalışma programının uygulama sürecinin bir bütünlük içerisinde izlenilmesi amacıyla, aynı dönem içerisinde Müsteşarlık Makamına sunacaktır.

Bakanlığımız çalışma programında Sorumlu-Koordinatör ve işbirliği yapılacak birimlerin yöneticilerinin, programda yer alan ilke, politika ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için gereken kararlılık, sorumluluk ve görev bilinci ile süreci yönetmelerini ve çalışmaların belirlenen süre ve arzulanan nitelikte sonuçlandırılarak uygulamaya geçilmesi hususlarında gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK

Milli Eğitim Bakanı